

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MECMU' A-İ EŞ' ÂR

(06 Mîl Yz A 2006)

[İNCELEME-METİN (1b-44b)]

Hazırlayan

Zehra YILDIRIM

Danışman

Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Yüksek Lisans Tezi

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MECMÛ' A-İ EŞ' ÂR
(06 Mîl Yz A 2006)
[İNCELEME- METİN (1b-44b)]

Hazırlayan
Zehra YILDIRIM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

İĞDIR/2022

TAAHÜTNAME

Tez içindeki bütün bilgilerin kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Zehra YILDIRIM

ÖZET

MECMÛ' A-İ EŞ' ÂR

(06 Mil Yz A 2006)

[İNCELEME-METİN (1b-44b)]

YILDIRIM, Zehra

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU

Haziran 2022, 205 sayfa

Tezin konusu, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2006 numarasıyla kayıtlı olan "*Mecmû 'a-i Eş' âr*" adlı mecmuadır. 1b-44b varakları arasında yer alan çalışmamız şiir mecmuasının transkripsiyonlu bir şekilde okunması, incelenmesi, sözlük çalışması ve özel adlar dizininin hazırlanmasından oluşmaktadır.

Müstensihi ve istinsah tarihi belli olmayan eserin çalışmamıza konu olan kısmı 44 varaktan ibarettir. Eserin tamamı ise 94 varaktır. Coğunlukla XVI. yüzyıl şairlerinin yer aldığı mecmuanın ilgili kısmında, toplam 113 manzume ve 2 mensur eser yer alıp 38 şaire ait 10 farklı nazım şekliyle yazılmış 63 şiir tespit edilmiştir.

Çalışmamız girişten sonra üç bölüm ve alt başlıklardan oluşmaktadır. Şiir mecmasında bulunan şairler ve şiirleri hakkında bilgiler verilmiş, nazım şekli ve türleri açısından çeşitlilik gösteren şiirler sayısal veriler, tablolar ve grafikler kullanılarak gösterilmiştir. Ardından şiir mecmuasının ilgili kaynaklarla karşılaştırması yapılarak transkripsiyonlu metni oluşturulmuştur. Bu çalışmamızda üzerinde çalıştığımız şiir mecmuasının önemi ve klasik Türk edebiyatı çalışmalarına katkısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Mecmua, Nazım, Şiir Mecmuası.

ABSTRACT

MECMÛ' A-İ EŞ' ÂR

(06 Mil Yz A 2006)

[İNCELEME- METİN (1b-44b)]

YILDIRIM, Zehra

Master's Thesis

Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU

June 2022, 205 pages

The subject of the thesis is the periodical called "Mecmû' a-i Eş' âr" registered with the number 06 Mil Yz A 2006 National Library Manuscripts Collection. Our study, which is located between the leaves 1b-44b, consists of reading and examining periodical of poetry with transcription, studying on dictionary and proper nouns index.

The part of the work, whose copyist and copying date is not known and which is the subject of our study consists of 44 leaves. The whole work consists of 94 leaves. In the relevant part of the periodical which mostly includes 16th century poets, 63 poems written in 10 different verses by 38 poets, including a total of 113 verse and 2 prose works, were identified.

Our study consists of three chapters and subtitles after the introduction. Information about the poets and their poems in the periodical of poetry is given and the poems that vary in terms of verse form and types are shown using numerical data, schedule and graphics. Then, the transcribed text was created by comparing the periodical of poetry with the relevant sources. In this study, the importance of periodical of poetry we are working on and its contribution to the studies of classical Turkish Literature were attempted to be determined.

Anahtar Kelimeler: Classical Turkish Literature, Periodical, Poetry, Periodical of Poetry.

TEŞEKKÜR

Çalışmamızda benden yardım ve desteğini eksik etmeyen kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Murat Ali Karavelioğlu'na gönülden teşekkür ederim. Ayrıca daima yanımda olan ve çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen sevgili aileme teşekkürlerimi sunarım.

Zehra YILDIRIM

İğdır-2022

ÖNSÖZ

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2006 numarada kayıtlı olan şiir mecmuasının transkripsiyonlu bir şekilde okunması, şekil ve muhteva özelliklerinin incelenmesi, seçme sözlük ve özel adlar dizinin hazırlanması tezimizin konusunu oluşturmaktadır.

Tezimizin “Giriş” bölümünde mecmuanın tanımı, sınıflandırılması ve genel özellikleri ile Türk edebiyatı içerisindeki önemi ve üzerinde çalıştığımız şiir mecmuasının özelliklerinden bahsedilmiştir.

Tezin birinci bölümünde, mecmuada şiirleri bulunan şairlerin hayatları ve edebî kişilikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgilerin yanısıra şairler ve şiirlerinin özellikleri ve şimdiye kadar yayımlanan divanlar ya da çalışmalar taranarak şiirlerin tespiti hakkında incelemeler yapılmıştır.

Tezimizin ikinci bölümü “Mecmuanın Şekil ve Muhteva Yönünden İncelenmesi” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda mecmua içerisinde bulunan nazım şekilleri, vezin, kafiye ve redif hususları tespit edilmiştir. Bu kısımda şairlerin şiir sayıları ve nazım şekilleri, şiirlerde kullanılan vezinler ve bu vezinlerin kullanıldığı nazım şekilleri tablo şeklinde verilmiştir. Mecmua müstensihinin veya şairlerin yaptığı vezin kusurları tespit edilmiş ve örneklerle gösterilmiştir. Şiirlerin kafiye ve redif incelemesi yapılmış, en sık kullanılan kafiye ve redifler tespit edilmiş ve kafiye türleri ise örneklerle gösterilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünün ikinci kısmında ise şiir mecmuası edebî açıdan değerlendirilmiştir. Ardından mecmuanın şekil hususiyetlerine dair oluşturulan tabloda şiirin numarası, yazarı, nazım şekli, nazım birimi, vezni, kafiyesi, redifi, matla beyti gösterilmiştir. Bu kısmın alt başlıkları olan mecmuada müteradif kelime seçimleri, kelime seçimi ve dizilimindeki farklar, imlâ ve terkip farkları tablo şeklinde verilmiştir. Muhteva kısmında ise zengin şair ve şiir kadrosunun yanında çeşitli konuların yer aldığı mecmuanın genel içerik özellikleri başlıklar şeklinde yazılmadan eserde yer alan şiir örneklerinden hareketle bir kompozisyon şeklinde verilmiştir.

Üçüncü bölümde eserin transkripsiyonlu metni yer almaktadır. Yazma üzerindeki çalışmamız nüsha tespiti ile başladı. Eser okunurken içerisinde yer alan şiirler divanlarda varsa o divanlardan yararlanıldı. Metnin okunması sırasında şiir sıralamasına müdahale edilmedi. Eserde yanlış yazıldığını tespit ettiğimiz kısımlarda tasarrufta bulunulmuş ve vezin ya da anlam yönünden tamir gerektiren yerlere müdahale edilmiştir.

Metnin okunuşundan sonra okuyucuya yararlı olacağı düşünülerek Seçme Sözlük ve Özel Adlar Dizini hazırlanmıştır. Sonuç kısmında ise, çalışmamızdan elde edilen veriler değerlendirilmiş, mecmuanın Eski Türk Edebiyatı çalışmaları içerisinde umut edilen önemi ve katkısı vurgulanmıştır.

Zehra Yıldırım

Iğdır-2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1
a. Mecmua Hakkında	1
b. Mecmuaların Sınıflandırılması	2
c. Mecmuanın Genel Özellikleri	4
d. Nüsha Tavsifi	6
f. Mecmuanın İmla Özellikleri	6
1. BÖLÜM: MECMUADAKİ ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ	12
1.1. Ahmedî	12
1.2. Bâkî	12
1.3. Beyânî	13
1.4. Beyânî	13
1.5. Beyânî	14
1.6. Beyânî (Beyânîzâde Ayânî)	15
1.7. Enîsî	15

1.8. Fâtihi (Fâtihi Şeyhzâde ‘ Ayntâbi)	15
1.9. Figânî	16
1.10. Firâkî	16
1.11. Hâdî	17
1.12. Hâfız (Hâfız Şirazi)	17
1.13. Hâverî	18
1.14. Hüdâyî (Azîz Mahmûd Hüdâyî)	19
1.15. Hüsrev	19
1.16. Mantikî	20
1.17. Medhî	21
1.18. Muhibbî	21
1.19. Mü’min Paşa	22
1.20. Münîrî	22
1.21. Necatî	23
1.22. Nesîmî	24
1.23. Ni‘met	24
1.24. Nizâmî-i Gencevî	25
1.25. Nûrî	25
1.26. ‘Osmânî (Osman Ağa)	25
1.27. Sâbit (Bosnalı Sâbit)	26
1.28. Sâdık	26
1.29. Sa‘dî	27
1.30. Sa‘îd	28
1.31. Selîmî (Sultan Selîm-i Sâni)	29
1.32. Şemsî	29
1.33. Şu‘ûrî-i Sîrozî	30

1.34. Tâli‘î	31
1.35. ‘Ubeydî	31
1.36. ‘Ulvî	32
1.37. Vahdetî	33
1.38. Yahyâ (Taşlıcalı Yahyâ)	33
1.39. Yûsuf	34
2. BÖLÜM: ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELEME	36
2.1. Mecmuanın Şekil Bakımından İncelenmesi	36
2.1.1. Nazım Biçimleri	36
2.1.1.1. Gazel	38
2.1.1.2. Tahmis	38
2.1.1.3. Murabba	38
2.1.1.3.1. Murabba‘ -ı Müttekerrir	38
2.1.1.3.2. Murabba‘ -ı Müzdevic	39
2.1.1.5. Kıt‘a	39
2.1.1.5. Şarkı	39
2.1.1.5.1. Murabba‘ -ı Müzdevic Şarkı	40
2.1.1.5.2. Muhammes Şarkı	40
2.1.1.6. Koşma	40
2.1.1.7. Matla‘	41
2.1.1.8. Müfred	41
2.1.1.9. Beyit	41
2.1.1.10. Mısra	42
2.1.2. Vezin	42
2.1.2.1. Bahr-i Remel	42
2.1.2.1.1. Fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilâtün fe‘ ilün	42

2.1.2.1.2. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün	42
2.1.2.1.3. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün	42
2.1.2.1.4. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün	42
2.1.2.1.5. Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün	42
2.1.2.1.6. Fā' ilātün fā' ilātün	42
2.1.2.2. Bahr-i Hezec	43
2.1.2.2.1. Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün.....	43
2.1.2.2.2. Me' ūlū mefā' ilü mefā' ilü fe' ūlün.....	43
2.1.2.2.3. Mefā' ilün fe' ūlün mefā' ilün fe' ūlün.....	43
2.1.2.2.4. Mefā' ilün mefā' ilün fe' ūlün.....	43
2.1.2.3. Bahr-i Recez	43
2.1.2.3.1. Müstef' ilün müstef' ilün.....	43
2.1.2.4. Bahr-i Muzârî'	43
2.1.2.4.1. Me' ūlū fā' ilätü mefā' ilü fā' ilün.....	43
2.1.2.5. Bahr-i Müctes	43
2.1.2.5.1. Mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün.....	43
2.1.2.6. Bahr-i Mütekarib	44
2.1.2.6.1. Fe' ūlün fe' ūlün fe' ūlün fe' ūl	44
2.1.2.7. Bahr-i Hafîf.....	44
2.1.2.7.1. Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün	44
2.1.2.8. Bahr-i Münserih.....	44
2.1.2.8.1. Müfte' ilün fā' ilün müfte' ilün fā' ilün.....	44
2.1.3. Kafiye ve Redif.....	51
2.2. Şiir Mecmuasının Edebi Açından Değerlendirilmesi	59
2.2.1. Müteradif Kelime Kullanımındaki Farklar	75
2.2.2. Kelime Seçimi ve Dizilimindeki Farklar	76

2.3. İmlâ ve Terkip Farklılıkları	80
2.3.1. Terkip ve Atıf Vav'ı Farkları.....	80
2.4. Mecmuanın Muhteva Özelliklerine Dair	81
3. BÖLÜM: MECMUANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ	94
3.1. Metnin Kuruluşunda İzlenilen Yöntem	94
3.2. Metnin Transkripsiyon ve İmlâsında İzlenen Yol	95
3.3. Metin.....	97
SEÇME SÖZLÜK	182
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	195
SONUÇ	198
KAYNAKLAR.....	200
ÖZGEÇMİŞ	206

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	a	ص	ş
ب	b,p	ض	ž, ɖ
پ	p	ط	ɬ
ت	t	ظ	ʒ
ث	s	ع	ʕ
ج	c	غ	g̃
چ	ç	ف	f
ح	ħ	ق	ḳ
خ	ħ	ك	k,ŋ,g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ü, ũ, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, i, ī, ɪ
ش	ş	ء	ʔ

KISALTMALAR

BD	Bâkî Divanı
çev	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
H	Hicrî
haz	Hazırlayan
HD	Hüdâyî Divanı
HDÇ	Hâverî Divançesi
HFD	Hâfız Divanı
Hz	Hazreti
M	Miladî
MD	Muhibbî Divanı
ME	Mecmû' a-i Eş'âr
NCD	Necâtî Divanı
ND	Nesîmî Divanı
ö	Ölüm Tarihi
PBM	Pervâne Bey Mecmuası
s	sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
sy	Sayı

Ş.n	Şiir No
TDK	Türk Dil Kurumu
TEİS	Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü
tsz	Tarihsiz
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TYD	Taşlıcalı Yahyâ Divanı
UBD	Ubeydî Divanı
UD	Ulvî Divanı
Üni	Üniversite
vb	Ve benzeri
vd	Ve diğerleri
V.n	Varak No
Vol	Volume
Yay	Yayınlar
YD	Yahyâ Divanı
ysz	yersiz
yz	Yazma

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Mecmuadaki Nazım Şekilleri ve Sayısı.....	37
Şekil 2: Mecmuadaki Şairlere Göre Şiir Dağılımı	37

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1: Şiirde Kullanılan Aruz Kalıpları ve Nazım Şekilleri	45
Tablo 2: Şiirde Kullanılan Aruz Bahirleri	46
Tablo 3: Mecmuadaki Şairlerin ve Şiirlerinin Nazım Şekline Göre Dağılımı	57
Tablo 4: Mecnuanın Şekil Hususiyetleri	60

GİRİŞ

a. Mecmua Hakkında

Mecmua, içinde aynı ya da farklı şairlerden seçme şiir ya da nesir örneklerinin yer aldığı çeşitli şekil ve hacimlerdeki el yazması derlemelerdir. Cem‘ masdarından türeyen mecmua sözlüklerde; toplanmış, toplanıp bir araya getirilmiş, tanzim edilmiş ve tertip edilmiş şeylerin hepsi anlamına gelir. Bunun yanı sıra mecâmî‘, mecmâ‘, câmi‘ gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesinde- cüzdan, defter ve ceride isimleri de aynı anlamda kullanılmıştır.¹ Ayrıca Farsça’da “dilenci, dilenci çantası, dağarcık, torba” gibi manalara gelen “keşkûl” kelimesi Arapça’da “mecmua, antoloji” anlamlarına gelmektedir.²

Klasik edebiyatımız döneminde mecmualar başlangıçta birçok özellik bakımından benzediği cönk gibi ayet, hadis, fetva, dua, hutbe, şiir, ilahi, şarkı, mektup, lâtife, lugaz, muamma, ilaç tarifleri ve faydalı bilgilerin, önemli tarihi belge ve kayıtların bir arada olduğu bir not defteri şeklinde ortaya çıkmıştır; zaman içerisinde ise belli bir düzen ve şekle ulaşarak kitap veya telif özelliği kazanmıştır. Mecmua türünün ortaya çıkışını İslam kültürünün başlangıcı, Hz. Peygamber’in hadis yazımına izin vermesi hadisesine kadar götürmek mümkündür.³

Çeşitli şekil ve hacimlerde olan mecmualar farklı konular etrafında şekillenmektedir. Örneğin, şiir mecmuaları, fetva mecmuaları, hadis mecmuaları, risale mecmuaları, fevâid mecmuaları, hutbe mecmuaları gibi birçok mecmua çeşitlerinden bahsetmek mümkündür. Özellikle Klasik edebiyatımızda ön plana çıkan farklı tür ve biçimlere ait mecmualar da yer almaktadır: Kaside mecmuaları, gazel mecmuaları, nazire mecmuaları, naat mecmuaları, rubai mecmuaları vb. ile çok sık karşılaşılır.

Mecmualar içinde Arapça, Farsça ve Türkçe tek bir dille yazılanlar bulunmakla birlikte derleyen bu dilleri bilip bilmemesine ve metinlerin dillerine göre birkaç dilin bir arada bulunduğu mecmualar da mevcuttur.⁴

¹ Mustafa Uzun, “Mecmua”, DİA, İstanbul 2003, XXVIII , 265-266.

² Kamil Ali Gıynaş, “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2011, sy.25, 246.

³ Uzun, “Mecmua”, XXVIII, 265-266.

⁴ Uzun, “Mecmua”, XXVIII, 267.

Asırlar içerisinde mecmualar çeşitlilik ve yaygınlık gösterip edebiyat tarihimizde önemli bir yere sahip olmuştur. Birçok alanda yaygınlık gösteren mecmualar belkide en çok edebiyat alanında yaygınlaşmıştır. Mecmualarda şairlerin çeşitli sebeplerden dolayı divanında bulunmayan şiirlerinin yer alması veya divan tertip ettikten sonra şiir yazmış olup daha sonra başkaları tarafından kaydedilerek mecmualara kaydedilmeleri söz konusudur. Divanı bulunmayan şairlere ait şiirlerin tamamı veya bir kısmıyla yine mecmualarda karşılaşabiliriz.⁵ Böylece manzum eserlerin yanında mensur eserleri de içerisinde barındıran mecmualar, zengin bir içeriğe sahip olup yazıldıkları devrin tarihine tanıklık etmekte ve dönemin şiir zevkini ortaya koymaktadır.

Mecmualar edebiyat, kültür, sosyal ve siyasî tarihe malzeme veren birer hazine değerinde kıymetli eserlerdir.⁶ Dolayısıyla aynı ve farklı yüzyıllarda yaşamış olan şairlerin şiirlerini içermesi, şairlerin edebi kişiliği, üslubu, kimlerden etkilendiği, kimleri etkilediğini, şairlerin bilinmeyen yönlerini ortaya koyması ve Klasik edebiyat, Halk edebiyatı ve Tekke edebiyatı ürünlerini içerisinde barındırması gibi birçok hususta önem arz etmektedir.

b. Mecmuaların Sınıflandırılması

Mecmua alanında çalışmalarda bulunan birçok araştırmacı, edebiyat tarihimiz içerisinde önemli bir yer teşkil eden mecmualardan daha fazla istifade edilebilmesi için onları tasnif etmişlerdir. Bunlardan biri olan Âgâh Sırrı Levend'in tasnifi şöyledir:

- a. Nazire mecmuaları
- b. Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiir mecmuaları
- c. Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
- ç. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar
- d. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar⁷

⁵ Murat Ali Karavelioğlu, *Mecmûa-i Kasâid-i Türkiye*, TDK Yay., Ankara 2015, 29-30.

⁶ Yaşar Aydemir, "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü", Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi, 2001, sy.19, 153.

⁷ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yay., İstanbul 2018, I, 166-167.

Mecmua tasnif denemesinin ikincisi ise Günay Kut’a aittir. Kut, mecmuaları şu şekilde sınıflandırır:

a. Nazire mecmuaları

b. Seçme şiir mecmuaları (mecnûa-i eş‘âr, mecnûa-i devâvîn)

c. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesi ile oluşan mecmualar (mecnûa-i edviye, mecnûa-i ed‘iye, mecnûa-i tevârîh, mecnûa-i mu‘ammeyât, mecnûa-i münşe‘ât, mecnûatü’r-resâil gibi)

ç. Karışık mecmualar (bu tür mecnûalar nazım-nesir karışık olabilir. Ayrıca Arapça, Türkçe ve Farsça gibi farklı dillerde de yazılmış olabilir.)

d. Tanınmış kişilerce hazırlanmış veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar.⁸ Bir diğer tasnif, Atabey Kılıç’a aittir:

a. Cilt ve tertip hususiyetleri bakımından mecmualar

b. Şekil bakımından mecmualar

c. Dil bakımından mecmualar

ç. Muhteva bakımında mecmualar

d. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilen mecmualar.⁹ Bu tasnif, beş ana başlık altında detaylı bir tasnif çalışmasıdır.

Bir diğer mecmua tasnifi ise Mehmet Gürbüz’e aittir. Bu tasnif şöyledir:

a. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmuaları

b. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmuaları

⁸ Günay Kut, “Mecmua”, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yay., İstanbul 1986, VI, 170-174.

⁹ Atabey Kılıç, “Mecmua Tasnifine Dair”, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul 2012, 81-95

c. Nazire mecmuaları

ç. Şairlerin aidiyet/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmualar

d. Bir mensubiyet ilişkisi göstermeksizin belirli şairlerin divanlarını/şiiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmualar¹⁰

Bir diğfer tasnif çalışması ise Murat A. Karavelioğlu'na aittir. Mecmua türleri içerisinde önemli yer teşkil eden "şiiir mecmuaları" üzerine yapılan bu tasnif şöyledir:

a. Bir şairin şiiirlerinden örneklerin bir araya getirildiğı mecmualar,

b. Farklı şairlerin şiiirlerinden örneklerin bir araya getirildiğı mecmualar,

c. Farklı şekil ve türdeki şiiirlerin derlendiğı mecmualar,

ç. Divan sahibi şairlerden birkaçının divanının bir araya getirildiğı mecmualar,

d. Bir şiiire nazire olarak yazıldığı düşünölen şiiirlerin bir araya getirildiğı mecmualar,

e. Cönkler.¹¹

Bu tasniflerden hareketle 06 Mil Yz A 2006 numaralı şiiir mecmuası her bir tasnife göre meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğindeki seçme şiiir mecmuaları, cilt ve tertip hususiyetleri bakımından mecmualar, karışık mecmualar, bir mensubiyet ilişkisi göstermeksizin belirli şairlerin divanlarını/şiiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan, farklı şekil ve türlerdeki şiiirlerin derlendiğı mecmualar olarak tasnif edilebilir.

c. Mecmuanın Genel Özellikleri

Üzerinde çalışılan Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2006 numarada kayıtlı bulunan *Mecmûa-i Eş'âr* adlı eserin kim tarafından derlendiğı bilinmemektedir. Çalışmamız şiiir mecmuasının 1b ve 44b varakları arasını kapsamaktadır. Eser Ulvî'ye ait rastgele yazılmış beyitlerin ardından 1a numaralı sayfada

¹⁰ Mehmet Gürbüz, "Şiiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi", Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul 2012, 108-112.

¹¹ Karavelioğlu, *Mecmûa-i Kasâid-i Türkiyye*, 29.

bulunan Bâkî'ye ait gazellerle başlar; ardından 4a numaralı varağa kadar gazellerle devam eder. Daha sonra farklı şairlere ait beyitler yer almaktadır. Bu aralıklarda yer alan bölümlerin oldukça düzenli olduğu söylenebilir. 5a-18b varakları arasında mecmuaya sonradan eklenmiş olan Nizami Gencevî'nin *Hamsesi*'nden (*Mahzenü'l- esrâr*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Heft Peyker* (*Behrâmnâme*), *İskendernâme*) adlı Farsça mesnevilerden oluşan seçmeler vardır. Bu şiirlerin ardından farklı nazım şekilleri ve türlerinde yazılmış şiirler ve aralara serpiştirilmiş bazı mensur parçalarla metin devam etmektedir. Çalışmamız, eserin 44b numaralı sayfasında son bulur.

Mecmuanın ele aldığımız kısmında 38 farklı şaire ait çeşitli nazım şekillerinde 63 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirler içerisine Farsça şiirler dahil olmayıp bu şiirlerin nazım şekli, vezin gibi özellikleri tablolara eklenmemiştir. Çalışmamızda eserde yer alan şairler hakkında şiir mecmuasının şekil özellikleri bölümünde şairler ve şiirleri hakkında detaylı bilgiye yer verilmiştir.

Mecmuada şiirlerin diziminde divan tertibi gözetilmemiştir. Eserde şiir yazımında siyah mürekkep kullanılırken başlıklarda siyah ve kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Mecmuada aynı sayfada veya art arda gelen sayfalarda aynı şaire ait şiirlere yer verilmiş olup ilk şiire şairin mahlası başlık olarak yazılmış ve ardından devam eden şiirleri için "velehû" başlığı kullanılmıştır. Mecmuadaki 113 tane şiirin başlığının 40 tanesinde mahlas, 36 şiirde nazım şeklinin ismi, 6 şiirde ise tür adı (münacat, ilâhi) kullanılmıştır. Ayrıca birçok şiirde başlıkların olmaması şiirlerin tespitini zorlaştırmıştır. Mesela 30b ve 36b numaralı sayfalarda bulunan şiirlerde olduğu gibi.

Her sayfada yer alan gazel sayısı değişmekle beraber genellikle 2 veya 3 gazel bulunmaktadır. Bazı sayfalarda şiirlerin son beyitleri bulunduğu sütunun sol kenarına aşağıdan yukarıya doğru yazılmıştır. İki sütun arasına yazılan şiirler de bulunmaktadır. Ayrıca 1a-1b ve 19a numaralı sayfaların sağ ve sol kenarlarında karlamalar mevcuttur.

Metnin genelinde yazım ve imla hataları olmasına rağmen nüshanın yazısı okunaklıdır. Bazı şiirlerde yanlışların üstü çizilmiş olup doğrusu yazılmıştır. Mecmuada 29b, 30b, 31a numaralı sayfalarda çeşitli hat örnekleri ile şiirler yazılmıştır. Ayrıca mecmuanın 32a numaralı sayfasında harf meşkleri bulunmaktadır. Mecmuanın bazı sayfalarında satırlara sığmayan rediflerin yazılmadığı görülmüştür, müstensihin/derleyen figüratif yapıyı korumak için tekrar eden bazı kelimeleri yazma gereği

duymadığı söylenebilir. 1a ve 3a varaklarında yer alan şiirlerde olduğu gibi. Mecmuada aynı nazım şekline sahip türler genelde art arda gelmektedir. Mecmuanın birçok şiirinde kelimeler ve beyitlerin yerlerinde değişiklik sıklıkla yapılmış olup fazla hususlara ve vezni aksatacak kelimelere yer verilmiştir.

d. Nüsha Tavsifi

Eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda Mecmûa-i Eş'âr başlığıyla kayıtlıdır. Eserin demirbaş numarası 06 Mil Yz A 2006'dır. Mecmuanın müstensihisi veya derleyeni belli değildir. Tamamı toplam 94 varaktan oluşan eserin sayfa sayıları 1'den 44'e kadar numaralandırılmıştır. Telif ve istinsah tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır.

Talik yazı türüyle kaleme alınan yazmanın dış ölçüsü 186x120, cetvellerle sınırlandırılmış iç ölçüsü ise 155x80 mm'dir. Salbek şemseli, miklebli, siyah meşin bir ciltle kaplı olan eserde saman sarısı renginde suyolu filigranlı kağıt kullanılmış olup yaprakları ise rutubet lekeli. Sözbaşları ve cetveller yaldızlıdır ve buralarda kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

Mecmua genellikle 2 sütun ve değişik satır sayılarından oluşmaktadır.

Başı: Giceler kâküli sevdâsı ile dildâruñ

Hadd ü pâyânı mı var tûl u dirâz efkâruñ

Sonu: Hep seni görenler 'Alî şâhım

Kerremallâhu vecchê dediler

Zü'l-fiķâr-ı müjeñle cân verene

Nevverallâhu kabrehû dediler

f. Mecmuanın İmla Özellikleri

Mecmua derleyicileri belli bir edebiyat bilgisine sahip olan, vezin ve imla bilgisi ile ön plana çıkan, çeşitli eserleri bir araya getiren, zevk sahibi kimseler olup edebiyat tarihimizin kültür koruyucuları olmuşlardır. Şiir mecmualarının birçoğu derleyicisinin tasarruflarına, seçimlerine, ebedî zevk ve isteğine göre derlenmiştir. Çoğunlukla "*Mecmû 'a-i Eş'âr*" adı altında anılan mecmuların her biri nâdîde eser mahiyetindedir. Bu perspektiften hareketle incelediğimiz şiir mecmuasının derleyeni veya müstensihisi belli

değildir. Her şeyden önce mecmuayı derleyen dikkatsizliği gözlenmektedir. Hakkında pek fazla bilgiye sahip olmasak da şiir mecmuası okunduğunda onun çok başarılı ve özenli bir yazıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Böylelikle güçlü bir şiir, vezin ve imla bilgisine sahip olduğu söylenemez. Mecmuada yer alan 113 şiirin belli bir tertiple sıralanmadığı görülmektedir. Şair ve şiirine gösterilmesi gereken özen müstensih yahut derleyen tarafından gösterilmemiştir. Bunun yerine birçok yerde figüratif yapıyı korumak için satırlara sığmayan ve tekrar eden kelimeler yazılmayarak şiirler tahrip edilmiştir.

Şiir mecmuasının tertibinde müstensih/derleyici ile ilgili dikkat çeken diğer bir özellik, Ulvî *Dîvân*'ında yer aldığı tespit edilen şiirin mecmuanın 42a sayfasında Nev'î başlığı ve mahlasıyla yazılmış olmasıdır.

Mecmuada bazı mısraların yazımında kalıbı aksatacak şekilde fazla kelimeler yazıldığı görülmektedir: cānım "جانم" (36/1), ma' būdum "معبودم" (36/1) vb.

Mecmuadaki bazı şiirlerde kelime eksiklikleri bulunmakta olup anlama en yakın kelime yazılmıştır. Örneğin, Hüdâyî'nin 19b'de yer alan şiirinin ilk beytinde "mevlām" kelimesi eksik yazılmıştır.

Müstesih/derleyen bazı kelimeleri yazarken yanlış yazdığı görülmektedir. Örneğin, "Şahbā" kelimesi "he" harfiyle yazılması gerekirken "ha" harfi ile yazmıştır: صهبا > صحبا (108/3)

Derleyen/müstensih, "zel" harfi ile yazılması gereken "zeḫān" kelimesini "ze" harfi ile yazmıştır: ذقن > زقن (17/2)

Yazmada müstensih/derleyen izafet tamlamalarının kesresini bazı yerlerde "ى" ile yazmıştır.

دمى وصلنده > dem-i vaşlinda (8/3)

زيرى زمين > zîr-i zemîn (59/1)

قلبى سليم > ḳalb-i selîm (31/2)

نورى جمالى يار > nûr-ı cemāl-i yār (57/1)

Yazmada bazen kef ve ñ harflerinin imlasında müstensih/derleyenin hataya düştüğü görülmektedir. Aşağıda verilen örneklerde altı çizili sesler müstensih tarafından "ك" harfî ile yazılmıştır:

Pādişāhā sen bilirsın şādıkı

Sen bilirsın bezm-i vaşla lāyıkı

Hüsniñe pervāne kıldın ‘āşıkı

Ger murādın yakmağ ise yanayım (36/2)

Bazen ise müstensih/derleyen tarafından "ك" ile yazılması gereken harf "ن" harfî ile yazılmıştır:

Geçüp bu āsumāndan āsitānuñ cānibiñ gözler

Bugün erbāb-ı himmet içre bir ‘ālī-nazar çeşmüm (95/4)

Yüzüñe tutsa Necātī ne ‘aceb haclet eliñ

Nesî var yüze gelür dest-i du‘ādan gayrı (107/5)

Müstensih/derleyen mecmuada Türkçe kelimelerdeki medleri göstermiştir. İlk beyitte “al” ve diğer iki beyitteki “anı”nın ilk ünlüsü elif harflerinin üstüne med işareti konularak belirtilmiştir:

Gülşende lāle şanma ‘arağ-nāk olup çemen

Bir al dest-māl ile sildi yañağını (6/2)

‘Alāyıkdan mücerred ol ki erkān-ı tarīkatde

Kalender olmasa ‘āşık kazırlar anı defterden (33/2)

Anıñ derd-i derūnım

Tarab-ı ‘ālem şadāsından (35/1)

Metinde "ile" edatı ayrı yazılmakla beraber vezin gereği bazı durumlarda bitişik şekilleri de kullanılmıştır.

göz ile > gözle (30/2)

şıldık ile > şıldıkla (29/3)

Bazı kelimelerde noktalı harflerin yazımının eksik veya fazla olmasından kaynaklanan imla hatalarının aşağıda doğru şekilleri yazılmıştır:

رخسار > ruhsār (1/5)

ترجیح > tercīḥ (72/1)

سخاوت > seḥāvet (38/5)

خراباتی > ḥarābātī (56/1)

Mecmuada yazılışları aynı, telaffuzları ve anlamları ayrı olan kelimelerin birbiriyle karışmaması için hareke kullanılmıştır:

Gül didigîñ şerāb ile ṭolmış piyāledir

Bir barmacık ki eksile pervāzı lāledir (81/1)

Geyme pelengī cāmenī şīrāna ceng olur

Cāmeñ hemān ġazāla şarılmış peleng olur (82/1)

Gider nevreste dilberler ki seyr-i bāğa cānānım

Bir iki ġoncesiz ḳopmuş yirinden verd-i ḥandānım (86/1)

O dem deryā-yı kudret urdī emvāc

Vücūda geldi Ādem oldı efvāc

Giyürdüñ cümle şehler başına tāc

Yaradaldan berü hiç ḳomadıñ aç

İlāhî etme beni ğayre muhtâc (97/1)

Ġazâ-yı dīne serverler benelden

‘Adū-yı bed-liķā ol dem şanelden

Resûl-i Hakkâ şāhib seyf dinelden

Hudâ emr ile aña tîĝ inelden

Kılupdur ehl-i küfri cümle tārâc (97/3)

Mecmuada şeddeli okunması gereken kelimeler hem vezin gereĝi hem de doğru okunmayı sağlamak için şeddeli yazılmıştır. Özellikle şeddeli okunması gerektiğini göstermek için bazı kelimeler şeddeli gösterilmiştir:

Başlar kesilür zülf-i perîşānuñ ucından

Ġanlar dökilür ĝamze-i bürrānuñ ucından (13/1)

Ġadeĝ fıskıyye mey şu halka-i rindān anuñ ħavzı

Sarāy-ı şevķa şādırvān olupdur Bāķiyā meclis (14/5)

Bazen kafiye gereĝi kelimelere gelen ekler ince ünlü ile yazılmış ve imlada birlik sağlanmaya çalışılmıştır:

Dime her bir ĝubār olmış gedāya ħāk-i rehdür bu

Fenā mülkinde çok tozlar koparmış pādīşehdür bu (23/1)

Yazmada bildirme eki olan "durur"eki dışında daima düzlük-yuvarlıklık uyumuna dikkat edilmiştir:

Şanma dost olmak kolaydır

Ġaķıķa gevheri tayy eder (35/5)

Müstensih/derleyen yazmanın bazı yerlerinde “mā’il, dā’im” kelimelerini Türkçe söyleyişe uygun biçimde “hemze” yerine “ye” harfini kullanarak “māyil” ve “dāyim” şeklinde imla etmiştir:

Yağarlar Bâkîyi nālân iderler

Güzeller mâyîl olur sūz ü nāza (106/5)

Mâyîl olmaz gül ü şimşād ü çemen seyrine dil

Görelî gülşen-i hüsnüñde kad ü ruhsāruñ (1/5)

‘Āşık-ı şāf[î] dil ol ğayra nazar kılma şakın

Şemsîyā şevk ile dāyim sūret-i dildāre bak (42/5)

Ger küdüretten dilerseñ şāf ola mir ’āt-ı dil

Bir dem ırma cān gözin dāyim cemāl-i yāra bak (43/2)

Mecmuadaki şiirlerde aruz vezninin bozuk olduğu mısra ve beyitler dipnotu kısmında gösterilmiştir. Şiirlerde yazılış yönünden anlamlı bir kelime olup şiirin manasıyla uyumlu olmayan kelimelerin, ulaşılabilen matbu ve elyazması divanlardan karşılaştırması yapılarak kontrolü sağlanmış, müstensihinin dikkatsizliğinden kaynaklanan yanlışlar dipnotunda gösterilmiştir.

1. BÖLÜM

MECMUADAKİ ŞAİRLER VE ŞİİRLERİ

1.1. Ahmedî

Tezkirelerde Ahmedî mahlasını kullanan iki divan şairi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Gelibolu’da doğmuştur. Bazen Ahmed bazen de Ahmedî mahlaslarını şiirlerinde kullanan şair *Ahmedî-i Rûmî* sanıyla tanınmaktadır. İkincisi, asıl adı Tâceddin İbrahim b. Hızır olup Hamzavî’nin kardeşidir.¹² XVI. yüzyılın meşhur şairi olan Ahmedî’nin doğum yeri üzerine kaynaklarda farklı yerler belirtilmiştir. Latîfî, şairin Sivaslı olduğunu belirtmektedir. Hacı Paşa, Molla Fenârî ve Mısır’da Şeyh Ekmelüddin’den dersler almıştır. Mîr Süleyman’ın sohbetlerinde bulunmuş ve onun şairi olarak tanınmıştır. *Divanı*’nın yanı sıra *İskender-nâme*, *Cemşîd ü Hurşîd*, *Tervihü’l-ervâh*, *Kanun Tercümesi* ve *Şîfa Tercümesi* adlı eserleri bulunmaktadır.¹³ Mecmuadaki 93. şiir Ahmedî’ye ait olan

Ey şanem sen bî-vefâya nice bir yalvarayım

Başdan ayağa cefâya nice bir yalvarayım

matlalı beş beyitlik gazelin hangi Ahmedî mahlaslı şaire ait olduğu bilinmemektedir.

1.2. Bâkî

Asıl adı Mahmud Abdülbâkî’dir. Sadece XVI. yüzyılın en büyük şairi olmayıp bütün Türk edebiyatının büyük şairi olarak bilinen Bâkî H. 933/ M. 1526-27 yılında İstanbul’da doğmuştur. Genç yaşta şiir yazmaya başlayan Bâkî, medrese öğreniminde devrin öne çıkan müderrislerinden Karamanlı Ahmed ve Mehmed Efendi’lerden dersler almıştır. Hayatının büyük bir bölümünü Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaşamış olup Sultan II. Selim ve Sultân III. Murad dönemlerinin önde gelen şairi olmuştur. Şair, “Sultan-ı Şâirân”, “Melîkü’ş-Şu’arâ” ve “Sultânü’ş-Şu’arâ” ünvanlarına sahip olmuştur. Devrinin çok sevilen şairi olan Bâkî, geniş bir bilgi ve kültüre sahip olup devrinin âlim

¹² Latîfî, *Tekiretü’ş- Şu’arâ ve Tebsiratü’n- Nuzamâ*, haz. Rıdvan Canım, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, 168.; Âşık Çelebi, *Mesâirü’ş-Şu’arâ*, haz. Filiz Kılıç, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara <https://ekitap.ktb.gov.tr> Erişim Tarihi (02.03.2021).

¹³ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Kühû’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısım*, haz. Mustafa İsen, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, 105-106.

şairlerindendir. Kaynaklardan ve şiirlerinden hareketle şair zevke, eğlenceye düşkün olup yaşamayı seven biri olarak görülmüştür.¹⁴

Mecmuda Osmanlı şiirinin büyük şairi Bâkî'ye ait on beş gazel bulunmaktadır. Mecmuada yer alan gazelerinin tamamı divanında bulunmakla beraber mecmuada bulunan şairler arasında en fazla şiire sahip olan şair konumundadır.

1.3. Beyânî

Hakkındaki bilgilerin pek az olduğu Beyânî'nin asıl adı Mustafa'dır. Cârullâhzâde lakabıyla bilinen şair, kaynaklara göre bugün Bulgaristan sınırları içinde yer alan Rusçuk'ta doğmuştur. İlk öğrenimine memleketinde başlamış İstanbul'da devam etmiştir. Kaynaklar, Ebussuud Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi'den mülazım olduğunu söyler. Hocası Şükrullah Halife'den talik icazeti alarak hattat olmuştur. Kestel Medresesinde müderris olarak görev yapmış, ardından Havran kadısı olmuştur. Hac görevini yerine getirdikten sonra Okmeydanı Sofular Halvetî Tekkesi şeyhi Ekmelüddin Efendi'ye bağlanmıştır. Şeyh Ekmelüddin Efendi öldükten sonra Beyânî şeyh olmuştur. H. 1006/ M. 1597 yılında vefat etmiştir. 16. yüzyılın son tezkire yazarı olan Beyânî, *Tezkiretü's-Şu'arâ* adlı tezkiresiyle tanınmaktadır.¹⁵

Mecmuada yer alan şiirin Âşık Çelebi'nin *Meşâ'irü's-Şu'arâ* adlı tezkiresinde sadece ilk beyti bulunmaktadır. Bu şiir, mecmuada

Ham-ı ebrûña zülfüñ gūşesinden ter düşer çeşmüm

Meh-i nevden hayâl añlar bulıtdan nem kapar çeşmüm

matlalı beş beyitlik gazel olarak mevcuttur.

1.4. Beyânî

Tezkirelerde Beyânî mahlasını kullanmış on bir şairin kaydına rastlanmaktadır. Bunlardan ilki, asıl adı Mustafa olup Carullahzâde sanıyla tanınmaktadır. Rusçuk'ta doğdu. Ebussuud Efendi'nin oğlu Mehmet Çelebiden mülazım olup müderrislik ve kadılık yapmıştır (ö. H. 1006/ M. 1598). İkincisi, büyük bir âlim olan Ahmet Efendi'dir (ö. H.1075/ M. 1664). Üçüncüsünün asıl adı Seydi Çelebi olup Bağdat doğumludur.

¹⁴ Haluk İpekten, *Bâkî Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara 2016, 11-35.

¹⁵ Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi İnceleme Tenkitli Metin*, Gazi Üni., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994, 11-16.

Beyânîzâde diye tanınan şair Efdal İsfahânî'nin talebesi olmuştur. Dördüncü Beyânî Kastamonu'da doğup Yavuz Sultan Selim devrinde vefat etmiştir. Beşinci şair hakkında sadece tımar ile uğraştığı bilgisi bulunmaktadır. Altıncı şair, Yanbolu'ludur. Şeyh Kemal oğlu lakabıyla tanınmaktadır. Kanuni döneminde vefat etmiştir. Yedinci Beyânî mahlaslı şairin asıl adı Hasan olup Kanuni devri şairleri arasında yer alır. Edirne'lidir. Sekizinci divan şairi, Sinop'ta dünyaya gelen III. Murad dönemi şairidir. Dokuzuncu Beyânî ise, sipahi olup Samsunlu şairdir. Diğer bir şairin asıl adı Mehmet'tir. Son Beyânî mahlaslı şair ise, İstanbullu'dur. Muamma yazmakta mahir ve meşhurdur.¹⁶ Mecmuada yer alan

Yaratdñ cümle halkı komadñ ac

Beni luñfiñ ider mi gayra muhtâc

matlalı gazelin hangi Beyânî'ye ait olduğu bilinmemektedir.

1.5. Beyânî

Tezkirelerde Beyânî mahlasını kullanan on bir şair bulunmaktadır. Bunlardan sadece birinin divanına ulaşılmıştır. Mecmuada Beyânî mahlasıyla kaleme alınmış olan şiir Muhibbî'ye yazılmış bir tahmistir. Bu tahmisi kaleme alan şairin Muhibbî'nin çağdaşı veya ondan sonra yaşamış bir şair olduğu söylenebilir. Dolayısıyla mecmuada yer alan şiirin, ölüm tarihleri kesin olarak bilinen Mustafa (H. 1006/ M. 1598) Beyânî ve Ahmet (H.1075/ M.1664) adlı Beyânî mahlaslı şair tarafından kaleme alınmış olma ihtimali yüksektir.¹⁷

Mecmuada 97 numaralı şiir Muhibbî'nin bir gazeline yazılan

Beyânî şî' rûñ 'ālîdür maqāmı

Virüpdür şāh-ı 'ādil aña nāmı

Kelāmuñ şāhıdur şāhuñ kelāmı

Mübārek eyle yā Rabb bu gāzāmı

Muhibbî bula fırsat nite minhāc

makta bentli beş mısralık bentlerden oluşan tahmistir.

¹⁶ Haluk İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988, 75-77.

¹⁷ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 75-77.

1.6. Beyânî (Beyânîzâde Ayânî)

Hakkındaki bilgilerin çok az olduğu Beyânî'nin tezkire sahibi Beyânî Efendi'nin oğlu olduğu tahmin edilmektedir. Şiirlerinden hareketle Sultan Ahmet devrinde yaşadığı söylenmektedir.¹⁸

Mecmuada Beyânî mahlasıyla yazılmış "uķûl" redifli ve

İy fezâ-yı kudretüñde vâlih ü hayrân 'uķûl

Vâdî-i hayretde kalmışdur ki sergerdân 'uķûl

matla beyitli gazel Beyânîzâde Ayânî'ye aittir.

1.7. Enîsî

Kaynaklarda Enîsî mahlasını kullanan iki şair bulunmaktadır. İlk şair, Numân Enîs Efendi'dir. Edirneli şair, re'îsü'l-küttâb olup H. 1180/ M. 1766 yılında vefat etmiştir.¹⁹ İkincisi Edremit doğumlu olan Mustafa Enîsî Efendi'dir. H. 1325/ M. 1907 yılında vefat etmiştir.²⁰

Mecmuada Enîsî mahlasıyla yazılan şiir

Hâr çözdü düğmesin diyü gülüñ

Mâtemi var gülşen içre bülbülüñ

matla beyitli olup hangi Enîsî tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

1.8. Fâtihî (Fâtihî Şeyhzâde 'Ayntâbî)

Şair hakkındaki bilgilere Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr* adlı tezkiresinden ulaşılmaktadır. Gaziantep'te doğan Fâtihî, Şeyhzâde diye tanınmaktadır.²¹

Mecmuada 22 numaralı şiir Fâtihî'ye ait olan

Kazınmaz şafha-i dilden silinmez levh-i hâtırdan

¹⁸ Ahmet Sevgi, "Beyânîzâde Ayânî'nin Gazelleri", Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2015, sy.34, 90-93.

¹⁹ Fatîm Davud, *Hâtîmetü'l- Eşâr (Fatîm Tezkiresi)*, haz. Ömer Çiftçi, İnönü Üni. SBE Yüksek Lisans Tezi, ysz. 1996, 63-64.

²⁰ Osman Zahit Şener, *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ*, Cumhuriyet Üni. SBE Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2013, 546-547.

²¹ Fâizî, *Zübdetül- Eş'âr'ı*, haz. Bekir Kayabaşı, İnönü Üni. SBE Doktora Tezi, Malatya 1997, 28-29.

Benim cânım raķibe iltifâtũ katı yañlışdır

matla beyitli şiirdir.

1.9. Figânî

Asıl adı Ramazan olan Trabzon’da H. 1505 yılında doğduğu tahmin edilen Figânî’nin hayatı hakkında pek fazla bilgi yoktur. Bazı kaynaklar ve şiirlerinden hareketle İstanbul’a gidip yerleştiği ve ciddi bir öğrenim gördüğü bilinmektedir. Çağının şuara tezkirelerinde yer alan bilgilerde ise; kısa bir medrese eğitimi aldığı ve katiplik yaptığı sırada kabiliyeti dolayısıyla şiir ve edebiyata yöneldiği belirtilir. Şah Mehmed’e öğrenci olduğu ve tıpla ilgilendiği bilinmektedir. Devrin tanınmış kişilerinden olan Defterdar İskender Çelebi ve Kara Bâlîoğlu koruması altındadır. Kanuni Sultan Süleyman’ın şehzâdelerinin sünnet düğünü için nazmettiği sûriyye kasidesi ile ün kazanmıştır. Genç yaşta ünlenen şairin kaynaklarda zeki ve güçlü bir hafızaya sahip olduğu bildirilmiştir. Sadrazam İbrahim Paşa’nın getirttiği heykeller hakkında söylediği bir Farsça beyit yüzünden idam edildiği rivayet olunmaktadır.²²

16. yüzyıl şairlerinden olan Figânî’nin tek eseri Abdülkadir Karahan tarafından neşredilen *Divançe*’sidir. Burada 8 kaside, 107 gazel ve 2 tahmis bulunmaktadır.²³ Bu mecmuada yer alan gazeli ise;

Virdüm dehân-ı dilbere dil gâ’ibâne ben

Mikdâr-ı zerre görmedüm andan nişâne ben

matlalı beş beyitten oluşan gazeldir.

1.10. Firâkî

Asıl adı Abdurrahman Çelebi’dir. Germiyan şairleri arasında adı çok zikredilen Firâkî, Kütahya doğumludur. Acem asıllı bir şairdir. Vaaz ve nasihatlerde bulunan şair, Firâkî-i Vaiz olarak tanınmıştır. Vaaz vermek için çıktığı kürsüden kızdığı kişileri eleştirmesiyle tanınmaktadır. H. 988/ M. 1580 yılında vefat etmiştir.²⁴

Yazmada Firâkî’ye ait iki şiir bulunmaktadır. Bunlardan ilki,

²² Abdülkadir Karahan, “Figânî”, DİA, XIII, 57-58.

²³ Karahan, “Figânî”, 58.

²⁴ Kadir Güler, “Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri”, Turkish Studies, Vol. 5/1, Winter 2010, 1039-1041.

Dime her bir gubâr olmuş gedāya hāk-i rehdür bu

Fenā mülkinde çok tozlar koparmış pādīshehdür bu

matla beyitli şiir ve

Oğundi mûm ile pervâneler hep

Meger şem'üñ yine cem'ıyyeti var

beytidir.

1.11. Hâdî

Tezkirelerde Hâdî mahlasını kullanan üç şair bulunmaktadır. Bunlardan ilki, asıl adı Ahmet Çelebi olup Mamazâde sanıyla tanınmaktadır. Edirne'de doğdu. Fevrî Efendi'den mülazım olup kadı olmuştur. H. 1018/ M. 1609 yılında Edirne'de vefat etmiştir.²⁵ İkincisi, Bursa doğumlu olan mevalîden Şeyh Abdulkakizâde Abdülhâdî Efendi'dir. Müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. H. 1143/ M. 1730-31 yılında vefat etmiştir. Son Hâdî mahlasına sahip divan şairi Nâzikzâde Abdülhâdî Çelebi'dir. Bursa'da doğmuştur. Hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır.²⁶

Yazmada Hâdî mahlasıyla yazılmış olan;

Dâ'imâ şād olmağ isterseñ cemāl-i yāra bağ

Sen n'idersin cenneti ey dil hemān dīdāra [bağ]

matla beyitli gazelin hangi Hâdî'ye ait olduğu bilinmemektedir.

1.12. Hâfız (Hâfız Şirazî)

Hâfız'ın hayatı hakkındaki bilgilerde bir belirsizlik mevcut olup ona ait bilgiler yok denecek kadar azdır. Şaire ait bilgilere, ölümünden sonra şiirlerini toplayıp divan haline getiren dostu Muhammed Güldam'ın divandaki önsözünden ulaşılmaktadır. Bu önsözde genel olarak şiirlerinde bahsedilirken, hayatı hakkında verilen bilgiler çok azdır. XVII. yüzyılda yazılmış olan *Meyhane*'ye göre şairin babası İsfahan köyünden Baheddin isimli birisidir. Annesi Şiraz mülhakatından Kâzerunludur. Hâfız, geçim sıkıntısından

²⁵ Riyâzî Muhammed Efendi, *Riyâzû's-Şuara (Tezkiretü's- Şuara)*, haz. Namık Açıkgoz, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 06.10.2020.

²⁶ İsmail Belig, *Nuhbetü'l-Asâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu, Gazi Üniversitesi, Ankara 1985, 676-677.

dolayı hamurkârlık yaparken, diğer yandan öğrenimine devam etmiştir. Şairin iyi bir öğrenim gördüğü okuduğu kitaplardan görülmektedir.²⁷

Zemahşerî'nin *el-Keşşâf*'ını, Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-'ulûm*'unu, Mutarrizî'nin *el-Misbâh*'ını, Urmevî'nin *Mefâtihu'l-envâr*'ını, Adudüddin el-Îcî'nin *el-Mevâkıf*'ını okumuştur. Tanınmış fıkıh âlimlerinden olan Kıvâmüddin Ebü'l-Bekâ b. Mahmûd-ı İsfahânî-yi Şîrâzî gibi hocalardan dersler almıştır. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlediği için "Hâfız" lakabını almıştır. Hafız, İran'ın lirik şairlerindendir. Hâfız Şîrazî'nin ölüm tarihi üzerine kaynaklarda hicri 791-795 arası farklı tarihler belirtilmiştir. *Meyhane* müellifi, Hafız'ın 65 yaşında öldüğünü ve ilk sakiname yazanın da Hâfız olduğunu söylemektedir.²⁸ Hâfız'ın mecmuadaki şiiri;

Dilâ be-sûz ki sûz-ı tu kârâ be-koned

Niyâz-ı nîm-şebi def'-i şad belâ be-koned

matla beyitli beş beyitlik gazeldir.

1.13. Hâverî

Kaynaklarda hayatıyla ilgili fazla bilgi bulunmayan Hâverî'nin asıl adı Açuk Kadioğlu Alî'dir. Şairin Manastırlı olduğuna dair bir görüş birliği vardır. Vahyî'nin kardeşi olan şair, Âhî'nin kız kardeşiyle evlenmiştir. Âşık Çelebi'ye göre bu ilişki neticesi Hâverî'nin Âhî'den himaye gördüğünü ifade etmiştir. Âşık Çelebi'ye göre Âhî'nin yarım bıraktığı *Hüsn ü Dil* adlı eseri tamamlamıştır. Şair Zeyrekzâde'den mülazım olup Çivizâde ve Bayram Çelebi'nin himayesini görmüştür. Selanik, Üsküp ve Priştine'de kadılık görevinde bulunmuştur. 1565 yılında Kareferye'de kadılık görevini yapar iken vefat etmiştir. Âşık Çelebi şairin eğleyenceye düşkün olduğunu Galata meyhanelerine sık sık gittiğini dile getirmiştir. Ahdî, tezkiresinde onun şiirini rindane ve âşıkane olarak tavsif edip eşsiz olduklarını dile getirerek övmektedir. Hâverî'nin elde bulunan tek eseri *Divançe*'sidir.²⁹

Mecmuada, Hâverî'nin meşhur şiirlerinden biri olan;

Seni gözler dü çeşm-i hûn-feşānum nice demlerle

²⁷ Hâfız-ı Şîrâzî, *Hafız Divanı*, çev. Mehmet Kanar, Ayrıntı Yay., İstanbul 2011, I, 452

²⁸ Hâfız-ı Şîrâzî, *Hafız Divanı*, 452.

²⁹ Berat Açıl, "Hâverî (Ö.1565) ve Dîvânçesi", Dicle Üni. SBE Dergisi, Nisan 2016, sy.16, 172-177.

Gel iy nûr-ı başar merdümlük it demler kademlerle

matla beyitli gazeli yer almaktadır.

1.14. Hüdâyî (Azîz Mahmûd Hüdâyî)

Asıl adı Mahmûd'dur. H. 948/ M. 1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğan Hüdâyî, Fazullah b. Mahmûd'un oğludur. Celvetî tarikatının kurucusu kabul edilir. Hak yoluna girmiş anlamına gelen Hüdâyî mahlası, şeyhi Hz. Üftâde tarafından verilmiştir. Adının başındaki "Aziz" kelimesi halkın ona duyduğu saygının ifadesidir. Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin müridi olmuştur. Hadis, fıkıh, tefsir okuyup diğer yandan da Küçükayasofya Camii Şeyhi Nûreddinzâde Muslihuddîn Efendi'nin sohbetlerine katılmıştır. Bursa Ferhâdiye Medresesi'nde müderris olup ardından Câmî-i Atîk Mahkemesi'ne nâib olarak tayin edilmiştir. Hocası Nâzırzâde'nin ölümü üzerine Celtevî tarikatı şeyhi Üftâde'ye intisap etmiştir. Ölüm tarihi hakkında birçok farklı bilgi bulunduğundan hangi yıl öldüğü kesin olarak bilinmemektedir.³⁰

Büyük bir sevgi ve saygı gören Hüdâyî, geniş bir halk kitlesine tesir etmektedir. II. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed, II. Osmân ve IV. Murad gibi padişahlara mektuplar yazarak öğütlerde bulunmuştur. Ferhad Paşa ile Tebriz Seferine katılmıştır. Padişahlarla yakınlığının haricinde her zümreden insanla bir arada bulunmuştur. Şöhreti günümüze ulaşmış olan şair "kutbu'l-aktâb, sâhib-i zamân, mürşid-i kâmil" unvanlarıyla anılmıştır. Tasavvufî edebiyat şairleri arasında bulunan Hüdâyî, Arapça ve Türkçe birçok eser kaleme almıştır.³¹

Yazmada ilâhi nazım türüyle yazılan beş şiir Hüdâyî'ye aittir.

1.15. Hüsrev

Tezkirelerde Hüsrev mahlasını kullanmış üç şairden bahsedilmektedir. Bunlardan ilki, asıl adı Mehmet olup İstanbul'da doğmuştur. Fatih döneminin meşhur şeyhülislamlarından biridir. Ayasofya'da müderrislik, İstanbul, Galata ve Üsküdar'da ise kadılık görevinde bulunmuştur. H. 880/ M. 1475-76 yılında Bursa'da vefat etmiştir. İkinci Hüsrev mahlaslı şairin asıl adı Mehmet olan İstanbul doğumlu Hüsrev'dir. Deli ve Divane

³⁰ Ziver Tezeren, *Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı ve Eserleri*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1984, I, 9-84.

³¹ Tezeren, *Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı ve Eserleri*, I, 9-84.

Hüsrev olarak tanınmaktadır. Babası sancak beyi olan Karagöz Bey'dir. Kendisi bir yeniçeridir. Bir süre Sarhoş Bali'ye hizmet etmiştir. Şair, H. 1004/ M. 1596 yılında vefat etmiştir.³² Diğer divan şairinin asıl adı Mehmet'dir. Halil İbrahim Ağa'nın oğlu, Davud Fatin Efendi'nin ise kardeşidir. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın damadı olup birçok görevde yer almıştır. H. 1249/ M. 1833-34 yılında vefat etmiştir.³³ Mecmuada Hüsrev mahlaslı şaire ait;

Yaşıllar geydigince tûfî-yi gûyâya beñzersin

Siyeh-pûş olduğınca Ka'be-i 'ulyâya beñzersin

Cemâliñ gülşeni cānâ açılmış bağ-ı hüsn içre

Benim Aḥmedcığım cānım gül-i ra'nâya beñzersin

bendi bulunmaktadır.

1.16. Mantıkî

Kaynaklarda Mantıkî mahlasını kullanan iki şair tespit edilmiştir. Birincisinin asıl adı Ahmet'tir. Şam doğumlu olup Zeyneddîn Nahcivânî'nin oğludur. Haleb ve Şam'da kadılık yaptı. H. 1044/ M. 1634 yılında Sultan Murad tarafından öldürülmüştür. Şairin elde bir *Divançe*'si bulunmaktadır.³⁴ İkincisinin asıl adı Mustafa olup Filorina'da doğdu. Mantık ilminde meşhur olduğundan Mantıkî mahlasını kullanmıştır. H. 1244/ M. 1828 yılında vefat etmiştir. Birçok yazma eseri bulunmaktadır. Bunlar; *Şerhu Şifâ-i Şerîf*, *Hâşiyetü'l-Beyzâvî*, *Nazire-yi Şemsiyye*, *Tebşîru'l-Mülûk fî Ahseni's-Sülûk*, *Tefsîr-i "Innellâhe ye'muru bi'l-adli ve'l-ihsân"*, *Bî-nukat Kasîde-yi Na'tiyye*, *Risale fî Hakkı's-Şüyûn*, *Risale fî Hakkı'l-İctihad*, *Risale fî Sünneti'l-Asr*, *Şerhu Avamil*, *Risaletün Mine'l-Akaid*, *Mufasssal Hilye-i Şerife* adlı eserlerdir.³⁵

Mecmuada 112 numarada yer alan şiirin hangi Mantıkî mahlaslı şair tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

³² Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi İnceleme Tenkitli Metin*, 45-46.

³³ Fatin Davud, *Hâtîmetü'l- Eşâr (Fatin Tezkiresi)*, 123-124.

³⁴ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, haz. Mehmet Ali Yekta Saraç, TÜBA, Ankara 2016, II, 840.

³⁵ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 455-456.

1.17. Medhî

Tezkirelerde Medhî mahlasını kullanan sekiz şair bulunmaktadır. Bunlardan ilki asıl adı Mustafa olup Bursa'da doğmuştur. İkincisi, İstanbul'ludur. Haydarzâde sanıyla meşhurdur.³⁶ Üçüncü Medhî mahlasını kullanan şairin asıl adı Mustafa'dır. İstanbul'da doğmuştur. Hüdâyî Mahmûd Efendi halifelerinden Yûsuf Dede adlı âlimin oğludur. Mülazımlık ve kadılık görevlerinde bulunmuştur.³⁷ Dördüncü Medhî mahlaslı şair Üsküdar doğumlu, asıl adı Mustafa olan Bursalı Eyüp Efendi'nin oğlu Yûsuf Çelebi'nin oğludur. Şiir ve inşasının güzel olşundan bahsedilmektedir.³⁸ Beşincisinin asıl adı Musa'dır. Amasya Ladik kasabasıdır. Sultân Bâyezid Hân devrinde yaşamıştır.³⁹ Altıncının asıl adı Mahmut olup Gelibolu'da dünyaya gelmiştir. Ebusuud Efendiden mülazım olan şair, Gelibolu'da kadılık ve Kefe'de müftülük görevlerinde bulunmuştur.⁴⁰ Yedinci şair Bağdat'ta doğmuştur. Seyahatleriyle bilinen şair en son İstanbul'da Kadirî tarikatına katılmış sonra Tophane'deki dergâhta uzlete çekilmiştir.⁴¹ Son şair hakkında ise asıl adının İsa olduğu ve Rumeli'de kadılık yaptığı bilgisi yer almaktadır.⁴²

1.18. Muhibbî

1494'te Trabzon'da dünyaya geldi. Yavuz Sultan Selim'in oğludur. Annesi Hafsa Sultan'dır. İlk öğrenimi Trabzon'da tamamlamıştır. On beş yaşında Karahisar sancakbeyi, daha sonra amcası Ahmet'in itirazı üzerine Bolu sancakbeyi olmuştur. 1509 yılında Kefe'ye nakledilmiş, ardından bir süre İstanbul'da kaymakam olmuştur. Babasının vefatı üzerine 1520'de tahta geçmiştir. Çok sayıda seferleri ve zaferleri olan Kanuni kırk altı senelik saltanatının on seneden fazlasını seferde geçirmiştir. 1566 yılında son seferine çıkan Kanuni 7 Eylül 1566'da vefat etmiştir. Kanuni, devlet idareciliği ve hükümdarlığının yanında yazdığı şiirler ile büyük bir şair olduğunu göstermiştir. En çok şiir yazarlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.⁴³

³⁶ Ahdi, *Gülşen-i Şu 'arâ*, haz. Süleyman Solmaz, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2005, 547-549.

³⁷ Nuran Altuner, *Safâyî ve Tezkiresi*, İstanbul Üniversitesi Doktora Tezi, İstanbul 1989, 810.

³⁸ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 279.

³⁹ Latîfî, *Tekiretü's- Şu 'ar'â ve Tebsiratü'n- Nuzamâ*, 496-497.

⁴⁰ Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi İnceleme Tenkitli Metin*, 150.

⁴¹ Altuner, *Safâyî ve Tezkiresi*, 785.

⁴² Râmîz, *Âdâb-ı Zuraî'ı*, haz. Sadık Erdem, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1994, 266.

⁴³ Coşkun Ak, *Muhibbî Divânı*, Atatürk Üni. İslâmi İlimler Fakültesi Doktora Tezi, Erzurum 1977, 1-4.

Sultanlığı ve şairliği ile ün salmış olan Muhibbî'nin şiir mecmuasında iki gazeli bulunmaktadır. Bunlar, *Sultan Süleyman* başlığıyla yer alan meşhur;

Halk içinde mu' teber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihānda bir nefes şîhhat gibi

matlalı beş beyitlik gazel ve

Hālını bilmek dilerseñ bülbülün gülzāra bak

Şu gibi şāfī-derūn ol dem-be-dem dīdāra bak

matla beyitli “Muhibbî” başlıklı şiirdir. Bu gazeller *Muhibbî Divanı*’nda yer almaktadır.

1.19. Mü'min Paşa

Hakkında tezkirelerde bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri* adlı eserinde Ahsenî hakkında birkaç ifadeye yer verilmiştir. XVI. yüzyıldan itibaren yazılan bazı mecmualarda Ahsenî veya Mümin Paşa adıyla kayıtlı şiirlere rastlandığını söyler. Elde bulunan kayıtlardan hareketle şairin Mevlevî tarikatına mensup olduğunu belirtmektedir.⁴⁴

Mecmuada Ahsenî'ye ait iki şiir yer almaktadır. Bu şiirler;

Bi-ḥamdi'llāh ki be-küşāyed şabā zülf-i perîşānî

Zi ruḥsār-ı dıraḥşānî gül-i nevrüz-ı sulṭānî

matla beyitli beş beyitlik gazel ve

Biñ kulağı olsa şad-berg-i gülün

Yine gūş itmez fiğānın bülbülün

beyittir.

1.20. Münîrî

Amasya’da doğdu. Şiirlerinde Münîr ve Münîrî mahlaslarını kullanmıştır. Kadılık görevinde bulunmuştur. Münîrî, II. Bayezid’in oğlu Şehzâde Ahmet’in meclisinde yer almıştır. Şiir dışında inşâ ilmi ve hat sanatıyla ilgilenmiştir. *Divan*, *Siyer-i Nebî* adlı iki

⁴⁴ Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, Müradiye Kütüphanesi Sayı: 1847, Manisa tsz., 384-385.

manzum eseri ve *Mecmû-i Münşeat* ve *Mecmûa-i Târihiyye* adlı iki mensur eseri bulunmaktadır.⁴⁵ Mecmuada 21 numaralı şiir

Senûñ hâlûñ ne iy dil ‘ışk elinden

Şınuqlarıñı şardurmuş hele nây

matla beyitli olup Münîrî’ye aittir.

1.21. Necatî

Necatî Bey, on beşinci yüzyılın sonları ile on altıncı yüzyılın başlarında yaşamıştır. Asıl ismi İsa’dır. Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Ali Nihad Tarlan, çeşitli bilgiler doğrultusunda şairin hicrî 855 ile 859 tarihleri arasında doğmuş olabileceğini söylemektedir. Bazı kaynaklarda şairin Edirne’de bir hanım tarafından köle alınıp ve evlatlık edinildiği, bazı kaynaklarda ise Saili isimli bir şair tarafından yetiştirilmiş olduğu belirtilmektedir. Latifi Tezkiresinde Abdullah oğlu olduğu ifade edilmektedir. Âşık Çelebi, şairin şiirlerini ilk olarak Kastamonu’da duyurduğunu söylemiştir. Daha sonra İstanbul’a gelen şair orada Fatih Sultan Mehmet’e gazel sunarak divan kâtipliğine getirilmiştir. Fatih’in ölümünden sonra II. Bayezid tahta geçer. Şair divan kâtipliğine Karaman’da devam eder. Bu dönemde Kazasker Müeyyedzâde Abdurrahman Çelebi’nin himayesine girmiştir. H. 910 (M. 1504)’da Şehzâde Mamud Saruhan (Manisa) sancağına tayin edilince Necatî onun yanında nişancı olmuştur. Necatî Bey, H. 25 Zilkade 914, M. 27 Mart 1509’da ölmüştür. Devrinin melikü’ş-şu’arâsıdır. Sehi Bey Tezkiresinde, İdrisî Bitlisî’nin, *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı eserinde şairi Rum’un Hüsrevi olarak tavsif ettiğini yazıyor.⁴⁶

Mecmuada 107 numaralı şiir olan;

Dime kim yârda yok cevır ü cefâdan gayrı

Ne dilerseñ bulınur mihr-i vefâdan gayrı

matlalı beş beyitlik gazel *Necatî Bey Dîvânı*’nda bulunmaktadır.

⁴⁵ Münîrî, *Münîrî Divanı*, haz. Ersen Ersoy, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 25.12.2020.

⁴⁶ Süleyman Solmaz, *Necatî Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara 2016, 13-20.

1.22. Nesîmî

Seyyid Nesîmî'nin doğum yeri ve tarihi kesin olarak bilinmemektedir. İran kaynakları şairin Şîrâz'lı olduğunu söylerken “Şîrâzî” de söylemektedirler. Âşık Çelebi Diyarbakır'lı olduğunu söyler. Latîfî ise Bağdad civarında Nesîm bölgesinde olduğu için Nesîmî mahlasını aldığını söylemektedir. Ayrıca “Hüseynî” mahlasını da kullanmıştır. Asıl adı İmâdü'd-din'dir. Şaire Nesîmü'd-din diyenler de vardır. Âşık Çelebi'ye göre Türkmen soyundan gelmektedir. İbnü Hacer'e göre Tebrîzî'dir. İyi bir eğitim görmüş olan Nesîmî, devrinin medreslerinde okutulan ilimleri öğrenmiştir. Birçok irfana sahip olmuş ve daha genç yaşlarında aşk ve muhabbet kokusunu almıştır. Şair, Fazlu'llah-ı Hurûfî'ye halife olduktan sonra hurûfiliği yaymaya çalışmıştır. Hurûflikten bahsederek insan yüzünde yirmi sekiz veya otuz iki harfî okuyarak yüzün Tanrı'nın tecellî ettiği yer olduğunu söylemiş ve şiirlerinde bu inancı dile getirmiştir. Şiirlerinde çok fazla pervasızlık ve vahdet-i vücud düşüncesi hakim olduğu için müslümanlar tarafından kınanmasına sebep olmuştur. Böylece şaire zındıklık istinad edilmiştir. Bundan dolayı Nesîmî'nin derisi yüzülmek üzere ölümüne karar verilmiştir. Şairin bu acıklı ölümü üzerine birçok rivayetler ve menkıbeler ortaya çıkmıştır. H. 807/ M. 1404 yılında vefat etmiştir.⁴⁷

Mecmuada Nesîmî'ye ait 32 numaralı;

Dilberā men senden özge 'ömr ü cānı neylerem

Tāc ü taht ü māl ü mülki hānumānı neylerem

matla beyitli gazel yer almaktadır.

1.23. Ni' met

Tezkirelerde Ni' met mahlasını kullanan iki şair mevcuttur. Bunlardan ilkinin asıl adı Nimetullah olup Eyüp'te doğmuştur. Devrin tanınmış şairlerinden birisidir. Bursa mektupçusu Osman Efendi'nin oğludur. İkinci şair ise İstanbul doğumludur. Haremeyn müfettişliğinin ardından İstanbul ve Ordu'da kadılık görevinde bulundu. Ölüm tarihi Şefkat Tezkiresinde H. 1185/ M. 1771; Fatin Tezkiresinde ise H. 1186/ M. 1772 olarak verilmiştir.⁴⁸

⁴⁷ Hüseyin Ayan, *Nesîmî*, TDK Yay., Ankara 2014, 1-16.

⁴⁸ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 343.

1.24. Nizâmî-i Gencevî

Hayatı hakkındaki bilgiler yeterli olmayıp doğum ve ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Eserlerinden yola çıkılarak genel kanaat H. 535-540/ M. 1141-1145 yılları arasında doğduğu yönündedir. Kaynaklarda doğum yeri olarak Kum ve Tefreş olduğu belirtilse de babası Gence'de olduğundan Nizâmî'nin burada doğduğu kabul edilir. İyi bir eğitim alan şair astronomi, felsefe, mûsiki, tıp gibi alanlara ilgi duymuş ve Farsça, Arapça dillerinden başka Pehlevîce, Süryânîce, İbrânîce, Ermenice gibi dilleri öğrenmiştir. Altmış yaşlarında iken H. 597-611/ M. 1201-1214 yılları arasında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Fars edebiyatının önde gelen şairlerinden olup hamse türünün kurucusu sayılmıştır. Nizâmî'nin günümüze kadar ulaşan tek eseri *Hamse*'sidir. *Penc Genc* olarak bilinen eser 35.000 beyitten meydana gelmiştir ve tamamlanmasının otuz beş-kırk yıl sürdüğü kabul edilir. Bu *Hamse*'de yer alan mesneviler şunlardır: *Mahzenü'l-esrâr*, *Hüsrev ü Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Heft Peyker (Behrâmnâme)*, *İskendernâme* adlı eserlerdir.⁴⁹

Yazmada 5a-18b varakları arası Nizâmî-i Gencevî'nin hamsesinde yer alan Farsça mesnevilerden örnekler yer almaktadır.

1.25. Nûrî

Tezkirelerde Nûrî mahlasına sahip on dört şair tespit edilmiştir ve bunların divanı olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır.⁵⁰ Mecmuada Nûrî'ye ait ilahi nazım türünde bir şiir bulunmaktadır. Bu şiirin hangi Nûrî'ye ait olduğu tespit edilememiştir.

1.26. 'Osmânî (Osman Ağa)

Tezkirelerde Osmânî mahlasını kullanan tek bir şair tespit edilmiştir. Asıl Adı Osman olup şiirlerinde Osmânî mahlasını kullanmıştır. Erbilli Ömer adlı birinin oğlu olan Osmânî, süvari zümresinde bölükbaşı olarak görevde bulunmuştur. Türkçe şiirler yazma kabiliyeti dikkat çekmiştir. Hatibî şairin bir *Divan*'ı olduğunu söylemektedir.⁵¹

Mecmuada Osmânî'ye ait üç şiir bulunmaktadır. Bu şiirlere örnek ikisi şudur:

⁴⁹ Mehmet Kanar, "Nizâmî-i Gencevî", DİA, İstanbul 2007, XXXIII, 183-185.

⁵⁰ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 349-352.

⁵¹ Hatibî, *Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd*, haz. Mehmet Akkuş, Marmara Üni. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul 2008, 244-245.

Bî-vefâya dil viren olur peşimân ‘âkıbet

Hasret [ü] firâkatle ider âh [u] efgân ‘âkıbet

Künc-i vîrânda olurmuş çünki genc

N’ola vîrân olsa kalb-i müsteţâb

Ben harâb i[t]düm harâbâtı maķâm

Tâ olam ğâyet harâb ender harâb

1.27. Sâbit (Bosnalı Sâbit)

Asıl adı Alâeddin Ali olup Sâbit mahlasını kullanmaktadır. Bosna’nın Uziçe kasabasında doğdu. İlk Eğitimini Müftü Halil Efendi’den aldıktan sonra İstanbul’a gidip Kaptanıderya Seydizâde Mehmed Paşa’nın himayesine girdi. H. 1089’da Çatalcalı Ali Efendi’ye mülazım oldu. Bir süre müderrislik yapıp ardından Çorlu, Burgaz, Kefe ve Yanya’da kadılık etti. 1103’te Tekfurdağı müftülüğüne getirildi. Ardından Konya ve Diyarbakır mevlevîyetlerinde görev yaptı. 3 Şâban 1124 yılında vefat etti. *Divan*’ından başka *Zafernâme*, *Derenâme*, *Berbernâme*, *Amrû’l-leys* ve *Edhem ü Hü mâ* adlı eserleri kaleme almıştır.⁵²

Eserde Bosnalı Sâbit’e ait olan şiir;

Tükürse üstine bir ehl-i istikrâh ħazz eyler

Göñül abdâl-ı ‘ışkıñ balġamî bir pâlehengidir

matla beyitli şiirdir.

1.28. Sâdık

Tezkirelerde Sâdık mahlasını kullanan dokuz şair bulunmaktadır. Bunlardan ilki Edirne’lidir.⁵³ İkincisi Belgrat’ta doğmuştur. Muhayyel şiirleri bulunmaktadır. H. 1003/M. 1595 yılında İstanbul’da ölmüştür.⁵⁴ Üçüncü şairin asıl adı Yahya’dır. İstanbul’da

⁵² Turgut Karacan, *XVII. Yüzyıl Şairlerimizden Sâbit ve Edisyon Kritikli Divan Metni*, Atatürk Üni., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1981, 1-55.

⁵³ Fâizî, *Zübdetül- Eş‘âr’ı*, 368-369.

⁵⁴ Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, *Rızâ Tezkiresi*, haz. Gencay Zavotçu, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.01.2022.

dünyaya gelmiştir. H. 936/ M. 1530 yılında vefat etmiştir. Dördüncü şair Bağdat'ta doğmuştur.⁵⁵ Beşincisinin asıl adı Mehmet'tir. Şeyhzade'nin oğludur. H. 1086/ M. 1675-76 yılında vefat etmiştir. Altıncı şair ise Şeyhülislam Sadreddinzade Mehmet Efendi'dir. H. 1121/ M. 1709 yılında ölmüştür.⁵⁶ Yedinci şairin asıl adı Mehmet olup Hasekîzade olarak tanınmaktadır.⁵⁷ Sekizinci Sâdık mahlaslı şair Buhara'da Candar köyünde dünyaya gelmiştir. Mirza Sadık diye tanınmaktadır. Buhara padişahı Murat Bey döneminde mirza-yı münşi başkanlığı görevine getirilmiştir. Bu görevde otuz yıl kalmıştır. H. 1235/ M. 1819-20 yılında Buhara'da ölmüştür.⁵⁸ Son Sâdık mahlaslı şair Ebussuûd Efendi'nin oğludur.⁵⁹

Mecmuada Sâdık mahlaslı şaire ait;

Mîveyi şâh Murâd isterse tab'-ı pâk-dil

Bâğ-ı nazm içinde zeyl-i tarz- ı zıllu'llâh tut

'Âlem-i bâkîye irmek ister iseñ Şâdıkâ

Milk-i fânîye teveccüh ile râh-ı şâh tut

bendi bulunmaktadır.

1.29. Sa' dî

Tezkirelerde Sa'dî mahlasını kullanan sekiz şair yer almaktadır. Bunlardan ilki Şeyhülislam Ebu Sa'dî Efendi'dir. Şiir mecmuası sahibi olan şair, H. 1073/ M. 1662-63'te vefat etmiştir.⁶⁰ İkinci şairin asıl adı Mehmed olup Zeyrekzâde sanıyla tanınmıştır. Mustafa Efendi'nin oğlu olan Sa'dî'nin *Câm-ı Gûtînümâ* adlı eseri vardır. Üçüncüsünün asıl adı Abdulbaki olup divan katibi şairdir. Van'da dünyaya gelen şair, Dürri Efendi'nin kardeşidir. Tarih düşürmedeki ustalığı dikkat çekmektedir. H. 1161/ M. 1748 yılında ölmüştür. Dördüncü şair İstanbul doğumlu olup asıl adı Ahmet'tir.⁶¹ Beşinci Sa' dî

⁵⁵ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 403.

⁵⁶ Belig, *Nuhbetü'l- Asâr Li- Zeyli Zübde'ti'l- Eş'âr*, 257.

⁵⁷ Şefkat-i Bagdâdî, *Sefkât Tezkiresi (Tezkîre-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî)*, haz. Filiz Kılıç, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.01.2022.

⁵⁸ Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey, *Tezkiretü's-şu'arâ*, haz. Mehmet Nuri Çınarcı, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.01.2022.

⁵⁹ Güftî, *Teşrîfâtü's-Şu'arâ*, haz. Kâşif Yılmaz, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 24.01.2022.

⁶⁰ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 404

⁶¹ Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Efendi, *Tezkiretü's-şu'arâ*, haz. Adnan İnce, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 16.08.2020.

mahlaslı şair hakkında bilgi *Beliğ Tezkiresi*'nde bulunup sadece adının Ebubekir olduğu yer almaktadır.⁶² Altıncısı *Beyânî Tezkiresi*'nde bulunan asıl adı Sadullah olup *Divan ve Sâkînâme* adlı eserlerin sahibidir. Yedinci divan şairi, Tacî Beyin oğludur. İyi bir öğrenim görmüş olup Arapça bilgisiyle ön plana çıkmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri bulunan şair, şiirlerini bir divanda bir araya getiremeden H. 922/ M. 1516 yılında vefat etmiştir. Son şair ise Samsunîzâdeden mülazım olup müftülük görevinde bulunan Sa' dî'dir.⁶³

Mecmuada Sa' dî adlı şaire ait "olmuş" redifli ve

Hırāmān kıddiñ ey dilber zihî serv-i revān olmuş

Gözün nergis saçın sünbül yañağın erguvān olmuş

matla beyitli beş beyitlik gazelin hangi Sa' dî tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

1.30. Sa' id

Tezkirelerde Sa' id mahlasını kullanan yirmi bir şairin kaydına rastlanmaktadır. Bu şairlerin divanı olduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece birinin divançesi olduğu bilgisi yer almaktadır.⁶⁴

Mecmuada Sa' id adlı şaire ait iki murabba bulunmaktadır. Bunlardan ilki,

Kerem kıl diñle feryādım gamıñdan ölmeden ey māh

Vefā kıl gāhî luṭf eyle baña cevri eyleme her gāh

Dutışdı aşk ile yandı derūnım şahidim Allāh

Muḥammed nūrı ḥaqqı'çün tereḥḥum kıl Muştafā şāh

matlalı beyit olup "Muḥammed nūrı ḥaqqı'çün tereḥḥum kıl Muştafā şāh" mısra tekrarından oluşan beş bentlik şiirdir. Diğer ise;

Pādişāhım olalı ışkınıla bu gönülüm ganī

Yollarında ḥāk idersem ta'n mıdır cān ü teni

Ġayrı gözüm gözlerim her dem sini gözler sini

⁶² Beliğ, *Nuhbetü'l- Asâr Li- Zeyli Zübde'ti'l- Eş'âr*, 212.

⁶³ Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi İnceleme Tenkitli Metin*, 70.

⁶⁴ İpekten vd., *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 415-418.

Gel Muştafâ şâhım ihsân eyle ağlatma beni

matla beyitli olup "Gel Muştafâ şâhım ihsân eyle ağlatma beni" mısra tekrarından oluşan dört bentlik şiirdir. Bu iki şiirin hangi Sa‘îd tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

1.31. Selîmî (Sultan Selîm-i Sâî)

Kanuni Sultan Süleyman’ın ikinci oğlu olup Selim-i Sâî, Selim b. Süleyman, Sarı Selim adlarıyla bilinmektedir. 26 Recep 930/30 Mayıs 1524’te doğmuştur. İyi bir öğrenim görmüş olan Selîmî, çocukluğunu İstanbul Eski Saray’da geçirmiş, daha sonra 1542’ de 18 yaşında iken Konya sancakbeyi olmuştur. Babası Kanuni’nin ölmesiyle 30 Eylül 1566’da tahta çıkmıştır. Bir süre sonra devlet yönetimini Sokullu Mehmet Paşa’ya bırakmıştır. 28 Şaban 982/13 Kasım 1574’te ölmüştür. İstanbul’da vefat eden ilk Osmanlı padişahıdır. Zevk ve eğlenceye düşkün olan Selîmî, diğer sultanlar gibi sanatla uğraşanları koruyup kollamıştır. Birçok mimari eser ortaya koyan şairin bilinen en büyük yapısı Mimar Sinan’ın eseri olan Edirne’deki Selimiye Camii ve külliyesidir. Birçok tezkire şairi Selîmî hakkında görüşler dile getirmiştir. 16. yüzyılda yaşayan şairin şiirlerinin akıcı ve güzel olduğu bunun yanında şairlik kudretinin de üstün olduğu ifade edilmiştir.⁶⁵

Selîmî’nin bilinen tek eseri *Divançe*’sidir. Mecmuada ise bu divançesinde yer alan bir gazeli bulunmaktadır. Bu gazel;

Nevâ-yı neyde rûh-efzâ olur ‘uşşâka bir dem var

Dilâ ney gibi nālân olmada bir özge ‘âlem var

matlalı beş beyitlik şiirdir.

1.32. Şemsî

Tezkirelerde Şemsî mahlasına sahip dokuz farklı şair bulunmaktadır. İlk Şemsî mahlasına sahip olan şair, *Sâlim Tezkiresi*’nde geçen asıl adı Ahmet olan ve Sivasîzâde mahlasını kullanan şairdir. İstanbul’da doğan şair, H. 1130/ M. 1718 yılında vefat etmiştir.⁶⁶ Şemsî mahlasını kullanan altı farklı şair hakkındaki bilgilere *Hasan Çelebi Tezkiresi*’nden ulaşılmaktadır. Bunlardan ilkinin asıl adı Ahmed olup Rumeli’de dünyaya

⁶⁵ Beyhan Kesik, “Selîmî”, TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/>, Erişim Tarihi: 03.05.2021.

⁶⁶ Mîrzâzâde Mehmed Sâlim Efendi, *Tezkiretü’ş-şu‘âra*, 272.

gelen ve Halit b. Velit neslinden olan Şemsî'dir. H. 987/ M. 1579 yılında vefat etmiştir. İkincisi Kastamonu doğumludur ve Cendrecizâde unvanıyla bilinmekte olup Sultan Mehmet ve Sultan Bayezid dönemlerinde defterdarlık görevinde bulunmuştur. Üçüncü şair muamma ve musikîde ustadır. Kanuni dönemi başlarında vefat etmiştir. Dördüncü Şemsî mahlaslı şair, Işık Şems unvanıyla tanınmış ve Kanuni döneminin sonlarında vefat etmiştir. *Deh-Murg* ya da *Murg-nâme* adlı eseri vardır. Beşinci şair Bursa'da doğmuştur. Kara Şemsî unvanıyla tanınmaktadır. I. Selim döneminde Kûfe kadılığı yapıp, yaşadığı dönemde yazdığı şiirlerle tanınır. Son şair ise Şemsî-i Edvârî lakabıyla tanınan Kastamonu'da doğmuş şairdir.⁶⁷ Diğer tezkirelerde tespit edilen son iki Şemsî mahlaslı şair hakkındaki bilgilere *Ahdî Tezkiresi*'nde ulaşılmaktadır. Bu şairden ilkinin asıl adı Şemseddin olup Dîvâne Şemsi ya da Averli Şemsettin olarak bilinen divan sahibi şairdir.⁶⁸ Diğer ise, Bağdat'ta dünyaya gelen Ahdî-i Bağdadînin babasıdır. Üç mesnevisi ve Farsça birkaç kasidesi bulunmaktadır.⁶⁹

Yazmada Şemsî'ye ait tek şiir bulunmakta ve

Aç gözin ey dil bahâr eyyâmıdır gülzâre bak

Şubha dek feryâd ider şol 'andelîb-i zâre bak

matla beyitli beş beyitlik bu gazelin hangi Şemsî tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

1.33. Şu'ûrî-i Sîrozî

Kaynaklarda Şu'ûrî hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Bu mecmuada *Şu'ûrî-i Sîrozî* başlığıyla şaire ait bir şiir kayıtlıdır. Şiirin başlığından hareketle Sirozlu olduğu anlaşılmaktadır.

Mecmuada 25 numaralı şiir Şu'ûrî mahlaslı şaire aittir. Bu şiir;

Tabûrın alsa nâz ile ol şîvekâr ele

Her mû tenimde nâle için şad hezâr olur

⁶⁷ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tekiretü's- şu'arâ*, haz. Aysun Sungurhan, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 01.01.2021.

⁶⁸ Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, 194-196.

⁶⁹ Ahdî, *Gülşen-i Şu'arâ*, 189-190.

1.34. Tâli‘î

Sehî Tezkiresi’nde asıl adı Mehmed’tir. Kastamonu’da dünyaya gelmiştir. Fatih Sultan Mehmed döneminde hazine kâtipliği yapmıştır. Daha sonra II. Bâyezîd’in oğlu Şehzâde Mahmud’un defterdarı olarak görev yapmıştır. Şehzâde Mahmud’un vefatından sonra İstanbul’da Yavuz Sultan Selim tarafından yeniçeri kâtipliğine atanmıştır. Bu görevini yapar iken vefat etmiştir. Güzel söz söylemede ve şiir yazmada yeteneklidir. Atasözü ve deyimlerle örülü gazelleri bulunmaktadır.⁷⁰ Tezkirelerde devrin şairlerinden olan Necâtî, Sun‘î gibi Edirneli şairlerle bir arada bulunup şiirler yazmıştır. Latîfî, onu büyük şairler arasında saymış, Zati’nin onun için “nısf-ı Necâtî’dir” dediğini belirtmiştir. *Pervâne Bey Mecmuası*’nda 32, *Câmi ‘u’n-Nezâ’ir*’de 8, Edirneli Nazmî’nin *Mecma ‘u’n-Nezâ’ir*’inde 29 şiiri olan Tâli‘î’nin eserleri şunlardır: *Farça Divan*, *Türkçe Divan*, *Tarih/Selîm-nâme*.⁷¹

Mecmuada bir gazeli yer almaktadır. *Pervâne Bey Mecmuası*’nda yer alan bu gazel 33 numaralı şiir olan ve

Ferâgat eylegil iy dil ümîd-i vaşl-ı dilberden

Bilürsin kim vefâ gelmez cihân içre güzellerden

matlalı şiirdir.

1.35. ‘Ubeydî

Asıl adı Abdurrahman olan Ubeydî’nin kaynaklarda memleketinin Edirne olduğu bildirilmektedir. Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Nebi Halife adlı vaizin çocuğudur. Gelibolulu Âlî, babasının veli zümresinden olduğunu söyler. Ahdî ise şairin babasının büyük bir zahit olduğundan, evliyaların kutbu ve keramet sahibi olduğundan bahseder. Gelibolulu Âlî, Ubeydî’nin çeşitli ilimler ve bilhassa musiki ilmi ile ilgilendiğini, muamma fenninde ise Emrî’yi takip ettiğini söylemektedir. Şair Kadızâde Efendi’den mülazım olup kadılık mesleğine başlamıştır. Kadılık görevini Lofça ve Zağra’da yapmıştır. XVI. yüzyıl şairi Ubeydî’nin ölümü üzerine Hasan Çelebi, hac vazifesi için gittiği Mekke’de vefat ettiğini yazarken *Tuhfe-i Nâilî*’de Zağra kadısı iken H. 981 tarihinde vefat ettiği kayıtlıdır. Beyânî, Hıbrî ve Hasan Çelebi’nin verdiği H. 980

⁷⁰ Mustafa İsen, *Sehî Bey Tezkiresi “Heşt- Behişt”*, Akçağ Yay., Ankara 1998, 154-155.

⁷¹ Fatih Köksal, “Tâli‘î”, TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/>, Erişim Tarihi: 01.01.2020.

ve Âlî'nin H. 982 tarihinin yanlış olduğu idda edilir. Fâizî ise tezkiresinde ölüm tarihini H. 981 olarak vermiştir.⁷²

Ubeydî'nin bilinen tek eseri *Divânı*'dır. Mecmuda, divanında bulunan iki gazeli yer almaktadır. Bunlar;

Bu fânî evde tâk-ı günbed-i devrânı n'eylersin

Yiriñ zîr-i zemîn olur bülend eyvânı n'eylersin

matla beyitli beş beyitlik gazel ve

Ne Süleymân-ı zamânuz ne Cem-i devrânuz

Gel harâbata bizi gör ki nice sulţânuz

matla beyitli beş beyitlik gazeldir.

1.36. 'Ulvî

Asıl adı Derzizâde Mehmed Çelebi olan Ulvî'nin doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Tezkire yazarlarının bir bölümü şairi İstanbullu olarak göstermiştir. Sadece Âşık Çelebî'yi Bursalı olduğunu söylemektedir. Manisa müftüsü Mu'allimzâde Efendi'nin yanında ilim tahsili görmüştür. İlmiye mensubu olan babasından ilk eğitimi aldığı tahmin edilir. Celal Bey ve Turak Çelebi vasıtasıyla Şehzâde Selim'e takdim olunur. Turak Çelebi'nin himmetinden çok faydalanmış ve güzel bir yaşam sürmüştür. Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Turak Çelebi idam edilmiştir. Bundan çok etkilenen şair ölümü üzerine mersiye söyler. Bunun üzerine Kanuni Sultan Süleyman katline karar verir. Ulvî ise "970'te terk-i vatan" edip gurbete çıkar. II. Selim tahta geçince geri gelen Ulvî, Molla Çelebi'ye mülazım olur. Ulvî, H. 993/ M. 1585'te İstanbul'da vefat etmiştir. Bilinen tek eseri *Divânı*'dır.⁷³

Mecmuada 103 numarada yer alan gazel,

Kâmiliñ gîtse vücûdı nice icâdı kalır

Sen dañi aña[yı] gör kim er ölüer adı kalır

⁷² Ömer Arslan, *Ubeydî Divânı (Metin İnceleme)*, İstanbul Üni. SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, 5-7.

⁷³ İsmail Çetin, *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, edebî şahsiyeti ve divanının tenkitli metni)*, Fırat Üni. SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1993, 3-12.

matla beyitli olup beş beyitlik gazeldir.

1.37. Vahdetî

XVI. asırda Bosna’da yaşamış olan Vahdetî’nin doğduğu yer ve doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hurufî şairlerinden birisi olduğu bilinmektedir. Düzenli bir öğrenim görmemiş olsa bile kendi kendini yetiştirmiştir. Balım Sultan müritlerinden Sersem Ali Baba’ya intisap etmiştir. Ereğli’de H. 1598’de vefat etmiştir. Elde bulunun bilgilerin sınırlı olmasından dolayı şiiri ve şairliği ile ilgili yeterli bilgi yoktur. Fazlullah Hurufî’nin görüşlerini benimsemiştir. Bektaşî şairi olarak bilinmektedir. Eserleri öğretici nitelikte olup inancını şiirlerinde büyük bir başarı ile işlemiştir.⁷⁴

Mecmuada 109 numarada yer alan "var" redifli gazel,

Vechüünde ‘ayân nûr-ı Hudānuñ eşeri var

Nûrî o görür kim yine nûr-ı başarı var

matlalı beş beyitlik şiirdir.

1.38. Yahyâ (Taşlıcalı Yahyâ)

Arnavut asıllı olan Yahyâ’nın doğum tarihi ve doğum yeri bilinmemektedir. Ünlü Dukagin ailesine mensuptur. Ailesinden dolayı Dukaginzâde, geldiği yerden dolayı ise Taşlıcalı olarak anılmıştır. Şiirlerinde Yahyâ adını mahlas olarak kullanmıştır. Acemi Oğlanlar Ocağı’nda eğitilerek yayabaşı, daha sonra sipahi olmuştur. Âşık Çelebi şair için “tâlimhâneyi muallimhâne bilmek” suretiyle eğitimini ilerlettiğini devrin büyük âlimleri olan Kemalpaşazâde ve Fenarîzâde Muhyiddin Çelebi gibi şairlerin meclislerinde bulunduğunu bildirmiştir. Zamanla ünü artan şair, çağdaşı olan Hayâlî Bey’in eleştirileri yüzünden istediği değeri görememiştir. Kanuni Sultan Süleyman tarafından değer gören çağdaşı Hayâlî Bey olunca vezir Rüstem Paşanın himayesine girmiştir. Daha sonra Yahyalı Akıncılar Ocağı’na katılıp İstanbul’a dönmemiştir. Ömrünün son yıllarında Gülşenî Mehmet Dede’ye bağlanmıştır. H. 990/ M. 1582 yılında vefat etmiştir.⁷⁵

⁷⁴ Yılmaz Öztürk, *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî’nin Divan’ının Tenkitli Metni*, Marmara Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, 14-15.

⁷⁵ Esra Bozyiğit, *Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin- Nesre Çeviri-Sözlük)*, Marmara Üni. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2021, 4-33.

16. yüzyıl şairlerinden olan Yahyâ, asker şairlerden biridir. *Şehzâde Mustafa Mersiyesi* adlı şiiriyle korkusuz ve cesur olarak nitelendirilmiştir. Yaşadığı dönem içinde dikkat çeken kasideler sunmuştur. Defterdâr İskender Çelebi, İbrahim Paşa, Güzelce Kasım Paşa gibi kişilere medhiyeler sunmuştur. Gazel ve mesnevi alanın güçlü temsilcisi olmuştur. En çok hamsesiyle dikkat çeken şair, hamse yazan şairlerin öncülerindendir. Şairin, *Divan*, *Edirne Şehrengîzi* ve *İstanbul Şehrengîzi*, *Hamse (Şâh u Gedâ, Gencîne-i Râz, Yûsuf u Züleyhâ, Kitâb-ı Usûl, Gülşen-i Envâr)* adlı eserleri vardır.⁷⁶

Mecmuda Yahya'nın Divan'ında bulunan,

Baňa yitmez mi bu devlet ki cefâ eylesesin

Vây aňa kim cefâ vü ne vefâ eylesesin

matlalı beş beyitlik bir gazeli yer almaktadır.

1.39. Yûsuf

Tezkirelerde Yûsuf mahlasını kullanan dört şairden bahsedilmiştir. Bunlardan ikisi hakkında *Esrar Dede Tezkiresi*'nde geçmektedir. İlki, Konya doğumludur. Şeyh Âdem Dede ve Bostan Efendi tarafından yetiştirilmiş, musikiye olan yeteneği ile II. Murad'ın meclislerinde bulunmuştur. H. 1080/ M. 1669-70 yılında vefat etmiştir. *Mesnevi*'ye 120 bin beyitlik nazire ve *Ravzatü'n-Nur* adlı Farsça eserleri vardır.⁷⁷ İkincisi Vardar Yenicesi'nde doğmuş olup Hayretî'nin kardeşidir. İbrahim Gülşenî'ye bağlandıktan sonra Mevlevi tarikatına katılmıştır. İstanbul Sötlüce'de H. 953/ M. 1546 yılında vefat etmiştir. *Cezire-i Mesnevi* adlı eseri bulunmaktadır.⁷⁸ Üçüncüsü Çengi Yûsuf Dede lakabıyla tanınmış Mevlevi şeyhidir.⁷⁹ Son Yûsuf mahlaslı şair ise Horasanlı'dır.⁸⁰

Mecmuada bulunan Yûsuf mahlaslı şiir,

Anî derd-i derûnım

⁷⁶ Bozyiğit, *Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme-Tenkitledi Metin- Nesre Çeviri-Sözlük)*, 33-36.

⁷⁷ Esrâr Dede, *Tezkire-i Şu 'arâ-yı Mevleviyye*, haz. İlhan Genç, Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, 530.

⁷⁸ Esrâr Dede, *Tezkire-i Şu 'arâ-yı Mevleviyye*, 524.

⁷⁹ Seyrek-zâde Mehmed Asım, *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*, haz. Ali Osman Coşkun, Kültür Bakanlığı Yay., <https://ekitap.ktb.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 16.08.2020.

⁸⁰ Fâizî, *Zübdetül- Eş'âr*'ı, 639.

Ṭarab-ı ‘ālem şadāsından

matla beyitli olup hangi Yûsuf mahlaslı şair tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

2. BÖLÜM

ŞEKİL VE MUHTEVA YÖNÜNDEN İNCELEME

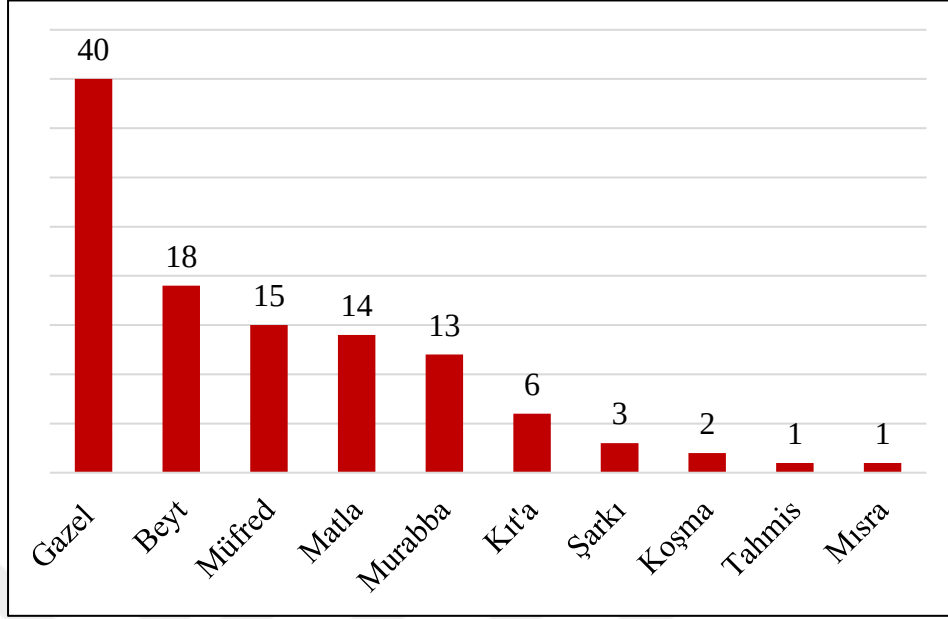
Ele aldığımız şiir mecmuası hem konu hem de nazım şekilleri bakımından zengin bir mecmuadır. Eserin muhteva yönünden incelenmesinde mecmuada bulunan şiirlerin konuları tespit edilmeye çalışılmıştır. Şekil yönünden ise nazım biçimleri, vezin, redif, kafiye gibi unsurlar ele alınmıştır.

2.1. Mecmuanın Şekil Bakımından İncelenmesi

2.1.1. Nazım Biçimleri

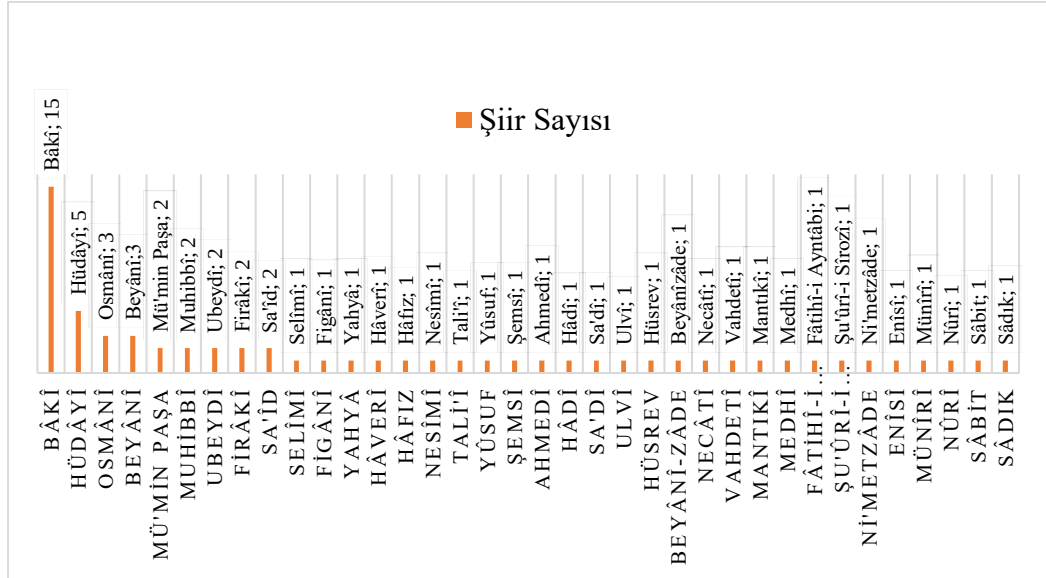
Mecmunın ele aldığımız kısmında 113 adet şiir bulunmaktadır. Bunlardan 63 tanesinin şairi bilinmekle beraber 4 kıt'a, 9 murabba, 7 beyit, 14 müfred, 13 matla, 1 mısra ve 2 gazel nazım şeklindeki şiirlerin kime ait olduğu bilinmemektedir. Eser içerisinde 18 şiir beyit nazım şekliyle yazılmıştır. 22b, 31b, 40b numaralı varaklarda bulunan beyitler Farsça söylenen şiirlerdir. Beyitler 10'u remel, 1'i muzârî, 6'sı hezec ve 1'i mütekârib bahri ile yazılmışlardır. Mecmuada müfred başlıklı 15 nazım şekli ve 14 matla şeklinde şiir yer almaktadır. Eserde 6 ilahi türünde yazılmış şiir bulunur. İlahi türünde yazılan şiirlerden ikisi 10'lu hece ölçüsüyle yazılan koşma nazım şeklindeki şiirlerdir. Diğer 4 ilahi türü ise aruz ölçüsü ile kaleme alınan şarkı ve murabba nazım şekilleriyle yazılan şiirlerdir.

Mecmuada gazel, murabba, kıt'a, tahmis, beyt, matla, müfred, mısra, şarkı, koşma olmak üzere 10 farklı nazım şekliyle kaleme alınmış şiirler bulunmaktadır. Mecmuadaki şiirlerin 40'ı gazel, 13'ü murabba, 1'i tahmis, 18'i beyit, 6'sı kıt'a, 15'i müfred, 14'ü matla, 1'i mısra, 3'ü şarkı, 2'si koşma nazım şekillerinden oluşmaktadır.

Şekil 1: Mecmuadaki Nazım Şekilleri ve Sayısı

Mecmuada tespit edilen şairler arasında en çok şiiri bulunanlar sırasıyla Bâkî, Hüdâyî, Osmânî, Beyânî, Ubeydî, Mü'min Paşa, Muhibbî, Firâkî, Sa'îd, Selîmî, Figânî, Yahyâ, Hâverî, Hâfız, Nesîmî, Tali'î, Yûsuf, Şemsî, Ahmedî, Hâdî, Sa'dî, Ulvî, Hüsrev, Beyânîzâde Ayânî, Necâtî, Vahdetî, Selîmî, Mantıkî, Medhî, Fâtihî-i 'Ayntâbî, Ni'metizâde, Enîsî, Münîrî, Nûrî, Sâbit, Sâdık şeklindedir.

Şekil 2: Mecmuadaki Şairlere Göre Şiir Dağılımı

2.1.1.1. Gazel

Mecmuada en fazla yer alan nazım şeklidir. Gazellerin 18'i remel, 2'si müctes, 4'ü muzârî ve 16'sı hezec bahriyle yazılmıştır. Bunlardan 2 şiir Farsça'dır. Gazellerde en çok kullanılan aruz kalıbı Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün kalıbıdır. Mecmuada 15 şiirle en çok gazeli olan şair Bâkî' dir. Diğer gazel şairleri sırasıyla 'Ubeydî, Muhibbî, Selîmî, Figânî, Yahyâ, Hâverî, Mü'min Paşa, Hâfız, Nesîmî, Tali'î, Yûsuf, Beyânî, Şemsî, Hâdî, Ahmedî, Sa'îdî, Beyânîzâde Ayânî, 'Ulvî, Necâtî, Vahdetî mahlaslı şairlerdir. Mecmuadaki gazellerde beyit sayısı en az 5 en fazla 10'dur.

2.1.1.2. Tahmis

Tahmis nazım şekliyle kaleme alınmış bir adet şiir mevcuttur. Beyânî mahlaslı şair tarafından 5 bent olarak yazılan bu şiir Muhibbî'nin,

Yaradaldan berü hiç komadıñ aç

Îlâhî etme beni ğayre muhtâc

matlalı beytine yazılmış bir tahmistir.

2.1.1.3. Murabba

Murabba nazım biçimiyle yazılan 13 şiir bulunmaktadır. Hüsrev mahlaslı şairin 1 murabbai, Sa'îd'in 2 murabbai ve Hüdâyî'nin ise 1 murabbai yer almaktadır. 20a, 20b, 21a, 28a, 38a, 42a numaralı varaklarda bulunan murabbaların şairleri ise belli değildir. Murabbaların 7 tanesi remel, 1 tanesi müctes, 4 tanesi ise hezec bahri ile kaleme alınmıştır. Murabbalardan 1 tanesinin vezni bozuk olduğundan vezinlere dahil edilmemiştir.

2.1.1.3.1. Murabba' -ı Mütekerrir

Mecmuada 3 murabba mütekerrirdir. Bunlardan birisi "Münâcât" başlıklı şiir olup kim tarafından kaleme alındığı belli değildir. Diğer ikisi ise Sa'îd mahlaslı şair tarafından kaleme alınmıştır. Bunlardan ilki Sa'îd başlıklı 41a varaklı şiir olup

Muhammed nûrî haqqı' çün terehşum kıl Muşafâ şâh

tekrar mısra ile beş bent olarak kaleme alınmıştır.

Bir sonraki murabba-ı mütekerrir ise

Gel Muştafâ şâhım ihsân eyle ağlatma beni

tekrar mısraı ile dört bent olarak yazılmıştır.

2.1.1.3.2. Murabba' -ı Müzdevic

Mecmuada 9 murabba müzdevicdir. Bunlardan bir tanesi Hüsrev adlı şaire aittir. Geriye kalan sekiz murabbain ise kim tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir.

Hüsrev adlı şaire ait olan "Murabba' " başlıklı şiir,

Yaşıllar geydigince tûfî-yi gûyâya beñzersin

Siyeh-püş oldığınca Ka'be-i 'ulyâya beñzersin

Cemâliñ gülşeni cānā açılmış bağ-ı hüsn içre

Benim Ahmedcığım cānım gül-i ra'nâya beñzersin

şeklinde bentten oluşmaktadır.

2.1.1.5. Kıt'a

Mecmuada toplamda 6 kıta mevcuttur. Bunlardan ikisi Osmânî ve Sâdık mahlaslı şairler tarafından kaleme alınmıştır. Geriye kalan mahlasız 4 kıtanın ise hangi şairlere ait olduğu tespit edilememiştir. Bunlar 35a, 35b, 36b, 44a numarada yer alan kıtalardır.

2.1.1.5. Şarkı

Mecmuada şarkı nazım şekliyle yazılmış 1 şiir bulunmaktadır. Bu şiir Hüdâyî mahlaslı şaire ait olup ilâhî türünde yazılmıştır.

Mecmuada şarkı nazım şekliyle yazılmış bu şiir,

Ey tâlib-i dünyâ olan

Tahsîl idip n'itseñ gerek

Olsañ eger şâh-ı cihân

Bir gün koyup gitseñ gerek

beş bentten oluşmaktadır.

2.1.1.5.1. Murabba‘ -ı Müzdevic Şarkı

Mecmuada bu nazım şekliyle yazılmış tek şiir bulunmaktadır. Hüdâyî’ye ait olan ilâhî türündeki bu şiir,

Ḥāb-ı gâfletin uyar uyanayım
Māsivādan cümleten uşlanayım
Fürkat ile nice bir dīvāneyim
Şerbet-i vaşlñ içir uşlanayım

matla bentli beş bentlik şiirdir.

2.1.1.5.2. Muhammes Şarkı

Hüdâyî mahlaslı şairin ilâhî türünde kaleme aldığı şiirdir. Mecmuada bu nazım şeklinde tek bir örnek mevcuttur. Bu şiir;

Buyruk seniñ fermān seniñ
Derd ehline dermān seniñ
Müzniblere ğufrān seniñ
Yā Rabbenā [yā Rabbenā]
Luṭf u kerem iḥsān seniñ

matla bentli beş bentlik şiirdir.

2.1.1.6. Koşma

Mecmuada koşma nazım şeklinde yazılan 2 şiir bulunmaktadır. Bu şiirler 10’lu hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Hüdâyî ve Nûrî mahlaslı şairlere ait olan bu şiirler,

“Gönlüm seni Mevlām ister seni ”

mısra tekrarından oluşan ve

‘Ālemleriñ sulṭānı sulṭānım
‘İnāyet eyle bize sulṭānım
‘Aşkıñ şevķin zevķin vir sulṭānım
‘İnāyet eyle bize [sulṭānım]

matla bentli beş dörtlükten oluşan ilâhî türünde yazılmış şiirlerdir.

2.1.1.7. Matla‘

Mecmuada matla nazım şekliyle yazılmış 14 şiir mevcuttur. Bu şiirlerin kime ait olduğu bilinmemektedir. Örneğin;

Ne ‘arz-ı hâle meded var ne tākāt-i güftār

Ne oldı hāl bileydiñ sen ey perī-ruhsār

Geyme pelengī cāmenī şīrāna ceng olur

Cāmeñ hemān ğazāla şarılmış peleng olur

şiirleri matla nazım şekliyle yazılmıştır.

2.1.1.8. Müfred

Mecmuada müfred nazım şekliyle yazılmış 15 şiir bulunur. Bu şiirlerin kim tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Örneğin;

Begim zībā cemāliñe gönülden ‘āşıkam ‘āşık

Gerek öldür gerek dirgür severim ihtiyārım yok

Hey efendim zulm iderseñ ben faķiriñ cānına

Bu dünyādır kimseniñ itdiği kalmaz yanına

2.1.1.9. Beyit

Mecmuada 18 şiir beyit nazım şekliyle yazılmıştır. Bu şiirlerin bir çoğu müstakil olmakla beraber şairleri belli olan beyitler de bulunmaktadır. Örneğin;

Nev-bahār erdi açıldı bāġ-ı hüsniñ gülleri

Cüş idip feryād ider her güşeniñ bülbülleri

Gülmesine aldanır mıydı gülün

‘Aklı başında olaydı bülbülün

2.1.1.10. Mısra

Mecmuada 1 mısra mevcuttur. Bu mısraın hangi şair tarafından kaleme alındığı bilinmemektedir. Mecmuada bulunan bu şiir,

Zühd ile varsam ibrişim Bāyezīd Edheme

mısraıdır.

2.1.2. Vezin

İncelenen mecmuada 110 tane aruz vezninde şiir bulunmakla beraber 10'lu hece ölçüsüyle yazılmış şiirler de bulunmaktadır. Şiir mecmuasında 16 farklı aruz kalıbı ve 8 farklı aruz bahri kullanılmıştır.

2.1.2.1. Bahr-i Remel

2.1.2.1.1. Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Mecmuadaki 10 gazel, 3 beyit, 2 müfred ve 1 matla olmak üzere on altı şiir bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.1.2. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün

Yazmada 32b numaralı sayfada yer alan beyit bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.1.3. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Şiir mecmuasında en çok kullanılan vezindir. Mecmuadaki 6 gazel, 7 murabba, 2 beyit, 7 müfred, 1 kıt'a, 4 matla nazım şekli bu kalıpla kaleme alınmıştır.

2.1.2.1.4. Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Mecmuadaki 2 kıt'a, 4 beyit ve 1 şarkıda bu kalıp kullanılmıştır.

2.1.2.1.5. Fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün

Yazmada 3b sayfasında yer alan gazel bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.1.6. Fā' ilātün fā' ilātün

Mecmuada 23a sayfasında yer alan gazel bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.2. Bahr-i Hezec

2.1.2.2.1. Mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Şiir mecmuasında en çok kullanılan ikinci vezindir. 11 gazel, 3 murabba, 3 beyit, 2 müfred ve 4 matla olmak üzere yirmi üç şiirde kullanılmıştır.

2.1.2.2.2. Mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün

Mecmuada 2 gazel, 1 beyit, 1 müfred, 1 kıt'a olmak üzere beş şiirde bu vezin kullanılmıştır.

2.1.2.2.3. Mefā' ilün fe' ülün mefā' ilün fe' ülün

Mecmuada bulunan 3b numaralı sayfadaki beyit ve 37a numaralı sayfadaki matla bu kalıpla yazılmışlardır.

2.1.2.2.4. Mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

Mecmuadaki 3 gazel, 1 kıt'a, 1 beyit, 3 müfred, 1 tahmis, 1 murabba olmak üzere on şiir bu kalıpla kaleme alınmıştır.

2.1.2.3. Bahr-i Recez

2.1.2.3.1. Müstef' ilün müstef' ilün

Mecmuadaki 24b ve 25b numaralı sayfalarda şarkı nazım şeklindeki iki şiirde bu kalıp kullanılmıştır.

2.1.2.4. Bahr-i Muzâri'

2.1.2.4.1. Mef' ülü fā' ilätü mefā' ilü fā' ilün

Mecmuadaki 4'ü gazel, 1'i beyit ve 4'ü matla olmak üzere dokuz şiir bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.5. Bahr-i Müctes

2.1.2.5.1. Mefā' ilün fe' ilätün mefā' ilün fe' ilün

Mecmuadaki 38a numaralı sayfada bulunan murabba ile 19a numaralı sayfada Hâfız'ın gazeli ve 1a numaralı sayfada Bâkî'nin gazeli bu kalıpla yazılmıştır.

2.1.2.6. Bahr-i Mütekarib

2.1.2.6.1. Fe' ülün fe' ülün fe' ülün fe' ül

Mecmuadaki 22b numaralı sayfadaki beyitte bu kalıp kullanılmıştır.

2.1.2.7. Bahr-i Haff

2.1.2.7.1. Fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

Mecmuadaki 44a numaralı sayfada yer alan kıt'a bu kalıpla kaleme alınmıştır.

2.1.2.8. Bahr-i Münserih

2.1.2.8.1. Müfte' ilün fā' ilün müfte' ilün fā' ilün

Mecmuada 29a numaralı sayfada bulunan mısra bu kalıpla yazılmıştır.

Tablo 1: Şiirlerde Kullanılan Aruz Kalıpları ve Nazım Şekilleri

Vezinler	M ı s r a	B e y i t	M a t l a	M ü f r e d	G a z e l	M u r a b b a	K ı t a	Ş a r k ı	T a h m i s	K o ş m a
fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün		3	1	2	10					
fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün		2	4	7	6	7	1			
fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün		1								
fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün					1					
fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün		4					2	1		
fā' ilātün fā' ilātün					1					
mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün		3	4	2	11	3				
mef' ülü mefā' ilü mefā' ilü fe' ülün		1		1	2		1			
mefā' ilün fe' ülün mefā' ilün fe' ülün		1	1							
mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün		1		3	3	1	1		1	
mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün		1	4		4					
müstef' ilün müstef' ilün								2		
mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün					2	1				
müfte' ilün fā' ilün müfte' ilün fā' ilün	1									
fe' ülün fe' ülün fe' ülün fe' ül		1								
fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün							1			
10'lu hece ölçüsü										2
Toplam:	1	18	14	15	40	12	6	3	1	2

Tablo 2: Şiirde Kullanılan Aruz Bahirleri

Aruz Bahirleri	Kullanıldıkları Şiir Sayısı
Remel	53
Hezec	40
Muzâri‘	9
Recez	2
Müctes	3
Münserih	1
Mütekârib	1
Hafif	1
Hece Ölçüsü	2

Aruz ölçüsü, Arapça'nın ses yapısına uygun olarak hecelerin uzun veya kısa, yani kapalı veya açık olmalarına göre oluşturulan bir ölçüdür. Şiiri aruz ölçüsüne uygun yazabilmek için gerekli olan aruz işlemleri vardır. Bunlar; imale, zihaf, vasl, med, tahfif, teşdîd gibi hususlardır.

Mecmuada birçok **imale**ye rastlanmaktadır. Aşağıdaki örnek beyitlerde imale yapılan hecelerin altı çizilidir:

Ne gün ol şeh Selîmî ṯalib olsa seyr-i şahrāya

Seher ẖun-āb-ı çeşmümden dökülmüş yirde seb-nem var (7/5)

Geçüp bu āsumāndan āsitānuñ cānibiñ gözler

Bugün erbāb-ı himmet içre bir 'ālî-nazar çeşmüm (95/4)

Hakikat sırrına vākıf degülsün

'Alākañ var ise 'ışk-ı mecāza (106/ 4)

Tükürse üstine bir ehl-i istikrāh ẖazz eyler

Göñül abdāl-ı 'ışkıñ balgāmî bir pālehengidir (58/1)

Mu'inüm hem zahîrüm pādişāhum

Tapuñdan özge yok püşt ü penāhum

Yüzüm dergāhıñda urdum İlāhım

Egerçi mücrimem 'afv it günāhum

Anuñ haqqı ki oldur ehl-i mi'rāc (97/2)

Mecmudaki şiirlerde **zihaf** örnekleri de bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitlerde zihaf yapılan hecelerin altı çizilerek gösterilmiştir:

Ey şanem sen bî-vefāya nice bir yalvarayım

Başdan ayağa cefāya nice bir yalvarayım (93/1)

Bā^{ki} kalmaz saña ey hāce bülend eyvānıñ

Terk idersin anı bir gün kurı bünyādı kalır (103/2)

Fāriğ ol tül-i emelden hālī olma bādeden

Hūblarla seyr-i gülşen kıl gül-i gülzāra bağ (44/2)

Mecmuada pek çok şiirde **medli** okunması gereken hece mevcuttur. Aşağıdaki beyitlerde yer alan medli hecelerin altı çizilidir:

Ne mümkün ğayra kul olmağ ki dil Mısrında Yūsuf-veş

Bezimde hazret-i monlā gibi sulṭānımız var[dır] (51/2)

Mīveyi şāh Murād isterse ṭab[‘]-ı pāk-dil

Bāğ-ı naẓm içinde zeyl-i ṭarz- ı zıllu ’llāh tut

‘Ālem-i bā^{ki}ye irmek ister iseñ Şādıka

Milk-i fānīye teveccüh ile rāh-ı şāh tut (77/1)

Be-sūht Hāfız u būyī zi-zülf-i yār ne-bord

Meger delālet-i īn devleteş şabā be-koned (27/5)

Dostum mağrūr-ı hüsn olma igen bā^{ki} değil

Çerh tollābını gör bu gerdiş-i züvvāra bağ (44/3)

Ḥār çözdî düğmesin diyü gülüñ

Mātemi var gülşen içre bülbulüñ (111/1)

Şāyed teraḥḥüm ide görüp ḥāk-sārını

‘Ömrüm geçince bekleyeyin reh-güzārını (5/2)

Tahfif (Kasr): Vezin gereği şeddeli bir harfî şeddesiz okumaktır. Örneğin;” kadd”, ”hatt”, ”dürr” gibi tek heceli kelimeler terkibe girdiğinde vezin gereği başvurulur.⁸¹ Aşağıdaki beyitlerde tahfif örneklerine yer verilmiştir:

Ḥam-ı ebrūña zülfüñ gūşesinden ter düşer çeşmüm

Meh-i nevden ḥayāl añlar bulıtdan nem kıpar çeşmüm (95/1)

Kad ü zülf ü dehānuñ ḥasreti lām eyledi kıddüm

Ḥudā bilür benüm şağ olacağum bu elemelerle (18/2)

Teşdîd: Vezin gereği şeddesiz bir harfî terkibe girdiğinde şeddeli okumaktır.⁸²

Dōstum mağrūr-ı ḥüsn olma igen bâkî degil

Çerḥ tollābını gör bu gerdiş-i züvvāra bak (44/3)

Dileseñ tab‘uñ Muḥibbī tūṭi-veş gūyā ola

Ol lebi şekkerdeki āyīne-i ruḥsāra bak (43/5)

Yazmada vezin gereği hece düşürülerek okunması gereken kelimeler (‘) işareti ile gösterilmiştir. Aşağıda bununla ilgili örnekler altı çizili olarak verilmiştir:

⁸¹ M.A.Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 3F Yayınevi, İstanbul 2007, 219.

⁸² Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 219.

Künc-i vîrânda olurmuş çünki genc

N'ola vîrân olsa kalb-i müsteṭāb

Ben ḥarāb i[t]düm ḥarābâtı maḳām

Tā olam ḡāyet ḥarāb ender ḥarāb (56/1)

Cevre ḳatlanmaḡ olurdu n'idelüm ey Bāḳî

‘Ahd-i ḥübân gibidür şabrumuzuñ bünyādı (9/5)

Nic’olur daḡlaruñ işler ise ey dervîş

Çürimiş rāh-ı maḥabbetde bir iki puluñ (15/2)

Ey ṭālib-i dünyā olan

Taḥsîl idip n’itseñ gerek

Olsañ eger şāh-ı cihān

Bir gün ḳoyup gitseñ gerek (39/1)

Dā `imā şād olmaḡ isterseñ cemāl-i yāra baḡ

Sen n’idersin cenneti ey dil hemān dīdāra [baḡ] (44/1)

Ölürsin ḡayret-i aḳrān ile ey ṭālib-i manşıb

Ya ‘uḡbāda merātib ḳaṭ‘ iden yārānı n’eylersin (59/3)

İçeyin ‘āleme rüsvā olayın n’olsa gerek

‘Āşışam ‘āşış-ı bed-nāma ḡam ü neng [olmaz] (2/4)

2.1.3. Kafiye ve Redif

Mecmuadaki 92 şiirde kullanılan kafiyeeler sırasıyla şunlardır: -ār, -ng, -āb, -v, -ār, -āğ, -m, -m, -ād, -ān, -ā, -n, -ān, -ā, -ūl, -l, -ān, -m, -a, -h, -ān, -ā, -istān, -ūn, -l, -z, -ād, -ād, -ūn, -ār, -ād, -ār, -ān, -īm, -ān, -r, -ā, -ā, -n, -k, -n, -l, -r, -ān, -r, -ād, -āb, -d, et, -ş, -l, -l, -l, -ān, -t, -b, -t, -āl, -k, l, -āk, -l, -ān, -et, -ār, -t, -ār, -ār, -ār, -ir, -ūn, -ūn, ān -l, -ān, -ib, -ān, -āb, -r, -ān, -ān, -āk, -l, -b, -k, -āy, -mağ, -ā, -ā, -āh, -āh, -āb, -t, -ār, -āle, -ng, -ūn, -ār, -ār, -ān, -ān, -āb, -r, -ān, -ā, -n, -il, -ib, -ā, -ān, -r, -āc, -āc, -āh, -n, -ār, -ām, -ān, -ān, -āh, -āk, -ā, -ān, -ār, -n, -ā, -kr, -ād, -ā, -l, -r, -āz, -ā, -t, -r, -l, -l, -l, -e.

Şiir mecmuasında 113 farklı şiirin bulunması kafiye ve redif çeşitliliğini ortaya çıkarmıştır. Mecmuada en fazla kullanılan kafiyeeler -ān, -ā, -l, -ār, -r, -ād, -ūn şeklindedir.

Mecmuada 85 şiirde kullanılan redifler sırasıyla şunlardır: -uñ, olmaz, itdüñ, -ını, -ını, var, var, -ı, -e ben, eyleyesin, -durmuş, -uñ ucından, meclis, -uñ, çekdüm, -uz, -lerle, -zāt, -da, -dür bu, -i, be-koned, -ı cānım, cānım, -ı cānım, -dir cānım, -i cānım, -ider, -ımı, olur, iken, ider, -ına, -ım andım ağladım, -dım, -ı neylerem, -den, -sından, -ayım, -ı, -i, -ine, seniñ, -iden, sultānım, eyle bize sultānım, -ı sultānım, -imiz sultānım, -dım sultānım, -ini sultānım, -señ gerek, -e, -ini, - luğı, sun, -mihmān ola Hāk, ideğör, ola Hāk, Hāk ol, gibi, -e bağ, -a bağ, -a bağ, -e yazsınlar, -e almaz, bülbulü, -eyler, -i, -leri, -ımız vardır, ‘ākıbet, -ı n’eylersin, -ına, -dan, -ını, -den gelir, -i, kâğıd, -bālādan yaña, eyler, -sın, tut, -dir, olur, -iñ, -iñ, benim, -ım, etme, -ı, eylemez, Saña lāyık bir ‘amel yok bende iy Bār[i] Hudā, -a yalvaralım, - a nice bir yalvarayım, olmuş, çeşmüm, um, -elden, -e, -ı, ‘uğul, ma’s, oldım, -a, -m, i, eylerem, -üm, -ı kalır, -ya benzersiñ, miş ol, -muş ol, -a, -dan gayrı, bul, -i var, -üñ, -üñ, -üñ, -hū didiler!

Tekrarlanan harflere göre kafiye çeşitleri mevcuttur. Bunlar mücerred ve mürekkeb kafiye olmak üzere iki çeşittir. Mecmuada revî harfinin tekrarından oluşan **kafiye-i mücerrede** sıklıkla rastlanır. Örneğin;

Ey saçı sünbül boyı uzun efendi bilmüş ol

Luğf ile bakıp nazar kıl mübtelāñi görmüş ol

Çāresiz bî-çārenüñ hālını bir dem şormuş ol

Gül gibi açıl ey gonce yüzümüze gülmiş ol (105/1)

Cānā şafağda şanma tūlū^c itdi māh-ı ney

Yakdı cihānı^c ıŝkıñ odı çıkdı bir ^caley (4/1)

Pādişāhā sen bilirsın şādıkı

Sen bilirsın bezm-i vaşla lāykı

Ĥüsniñe pervāne kıldın ^cāşkı

Ger murādıñ yakmağ ise yanayım (36/2)

^cĀdet idinme tokluğ

Vaĥdetde ol ko çokluğ

Yoldaş iderseñ yokluğ

Dost iline yitseñ gerek (39/5)

Ĥalk içinde mu^cteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihānda bir nefes şıĥat gibi (41/1)

Mürekkab kafiye ise kendi içinde mürdef kafiye, mukayyed kafiye ve müesses kafiye diye ayrılmaktadır.⁸³ Şiir mecmuasında ridf harfinin bulunduğu **mürdef kafiye** çeşidine rastlanır. Aşağıda ridf harflerinin altı çizilidir:

Ĥālib oldum bulmadım hic beni bir irşad ider

Şād ü ĥandān kimi ĥalkın kim [i] feryad ider

Çekme elem dünyā içün eger gönli merd iseñ

Melil itmez ĥikmet itse seni bir gün şad ider (29/1)

⁸³ Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, 267.

Yakında bir güzel sevdim ırakdan merhabâ eyler

‘Aceb bilsem anıñ ile beni kim aşınā eyler (71/1)

‘Ārifñ eksigi çok rif^ʿati kāmīl dūnñ

Böyle kalırsa temām oldu işi gerdūnñ (83/1)

Ḥaḳīqate ırmeyenin elif ḳaddi nūn olur

Vāşl-ı yāre vāşıl olmaz gözleri pūr ḥūn olur

Şıdḳ ile Leylī sevenler ‘āḳıbet Mecnūn olur

Her güzel Şirīn olunca ‘aşıkın Ferhād [ider] (29/3)

Her kime kılsañ ‘ināyet aña ‘aşkıñdır delīl

Cūd [u] luṭfiñdan selāmet buldı İbrāhīm Ḥalīl

Merḥamet ḳıl bu belādan bizi ḳurtar yā Celīl

Saña lāyık bir ‘amel yok bende ey Bār[ī] Ḥudā (91/3)

Derdime dermān için ḥasteye geldi [ol] ḥabīb

Ḥaste şıḥḥat bulmaz olsa gelir nā-gāḥ ṭabīb (54/1)

Mecmuada kayd harfinin tekranından oluşan **mukayyed kafiye** mevcuttur:

Derd ü ğam bezmine ḳaddüm gibi bir çeng olmaz

Nāylar nālelerüm sāzına āheng olmaz (2/1)

Geyme pelengī cāmenī şirāna ceng olur

Cāmeñ hemān ğazāla şarılmış peleng olur (82/1)

Yüzüñi görsem Hudāya şıdķ ile şük_r eylerem
Mescide varsam ķaşıñ mihrābını fik_r eylerem
Resm-i pākiñ anıñçün Zelīhādan zik_r eylerem
Gel Muştafā şāhım ihsān eyle ağlatma beni (102/3)

Şiir mecmuasında yer alan şiirlerde **cinaslı** kafiye kullanımı oldukça yaygındır. Cinasın en çok kullanılan çeşidi olan nakıs cinas örneklerine sıklıkla yer verilmiştir. Bunlardan bazıları aşağıdaki beyitlerde altı çizili olarak belirtilmiştir:

Göñül dāğ-ı ğamuñla sinede bir şem[‘] uyandurmış
Çerāğ-ı ‘ışķa bir ğarrā kıızıl altını yandurmış (12/1)
Seni gözler dü çeşm-i hūn-feşānum nice demlerle
Gel iy nūr-ı başar merdümlük it demler kademlerle (18/1)

Aç gözin ey dil bahār eyyāmdır gülzāre bak
Şubħa dek feryād ider şol ‘andelīb-i zāre bak (42/1)

Ağlatma beni iki gözüm derd ile her gāh
Şāyed saña kār eyleye bu āh-ı sehergāh
Κaldı ser-i zülfiñde şehā bu dil-i gümrāh
Uşlanmadı dīvāne göñül neyleyeyin āh (76/1)

‘Arifiñ eksigi çok rif[‘] ati kāmil dūñıñ
Böyle ķalırsa temām oldu işi gerdūñıñ (83/1)

Yaratdıñ cümle halkı komadıñ ac

Beni luṭfıñ ider mi ğayra muhtāc (96/1)

Şiirlerde mısra sonunda kafiye bulunmasının dışında mısra başlarında paralel olarak kafiye'nin bulunması şeklinde ifade edilen **zû-kafiyeteyne** mecmuada sıklıkla rastlanır. Aşağıda belirtilen zû-kafiyeteyn örneklerinin altı çizilmiştir:

Bir zemān tevbe idip isyānım andım ağladım

Bir zemān hayfā geçen devrānım andım ağladım

Bir zemān genclikdeki dermānım andım ağladım

Bir zemān da pīr ü nā-tüvān[ım] andım [ağladım] (31/1)

Ne 'arz-ı hāle meded var ne tākāt-i güftār

Ne oldı hāl bileydiñ sen ey perī-ruḥsār (80/1)

Ne ğarāz eyleyeler 'uṣṣāḳ viṣālūñ var iken

Ne murād ideñe bīmār devādan ğayrı (107/4)

Yazmadaki şiirlerde nadiren Arapça ve Farsça'daki uzun ünlüler ile Türkçe'deki ünlüler arasında kafiye yapılarak "kulak için kafiye" ve " göz için kafiye" anlayışı esas alınmıştır.

O dem deryā-yı kudret urdı emvāc

Vücūda geldi Ādem oldı efvāc

Giyürdüñ cümle şehler başına tāc

Yaradaldan berü hiç komaduñ ac

İlāhī etme beni ğayre muhtāc (97/1)

Yaratdıñ cümle ǵalkı ǵomadıñ ac

Beni luǵıñ ıder mi ǵayra muǵtāc (96/1)

Tablo 3: Mecmuadaki Şairlerin ve Şiirlerin Nazım Şekillerine Göre Dağılımı

	Şair	Gazel	Murabba	Kıta	Şarkı	Mısra	Beyt	Matla	Müfred	Tahmis	Koşma	Toplam şiir
1	Ahmedî	1										1
2	Bâkî	15										15
3	Beyânî	1										1
4	Beyânî	1										1
5	Beyânî									1		1
6	Beyânî (Beyânîzâde Ayânî)	1										1
7	Enîsî						1					1
8	Fâtihî						1					1
9	Figânî	1										1
10	Firâkî							1	1			2
11	Hâdî	1										1
12	Hâfız	1										1
13	Hâverî	1										1
14	Hüdâyî		1		3						1	5
15	Hüsrev		1									1
16	Mantıkî						1					1
17	Medhî						1					1
18	Muhibbî	2										2
19	Mü'min Paşa	1					1					2

20	Münîrî						1					1
21	Necâtî	1										1
22	Nesîmî	1										1
23	Nî' metzâde						1					1
24	Nûrî										1	1
25	Osmânî			1			2					3
26	Sâbit						1					1
27	Sâdık			1								1
28	Sa' dî	1										1
29	Sa' îd		2									2
30	Selîmî	1										1
31	Şemsî	1										1
32	Şu' ûrî-i Sîrozî						1					1
33	Tâli' î	1										1
34	Ubeydî	2										2
35	Ulvî	1										1
36	Vahdetî	1										1
37	Yahyâ	1										1
38	Yûsuf	1										1
Toplam												63

2.2. Şiir Mecmuasının Edebi Açısından Değerlendirilmesi

Şiir mecmuasında bulunan şairler ve şiirleri incelendiğinde müstensihinin zengin ve çeşitli şiir çerçevesine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Hâfız'dan Necâtî'ye Bâkî'den Nesîmî'ye kadar dînî ve lâ-dînî birçok şiir yer almaktadır. Muhteva açısından olduğu gibi şekil açısından da gazel, murabba, kıta, şarkı vb. olmak üzere 10 farklı nazım şekliyle karşılaşılmaktadır.

Yazmada yer alan şairlerin şiirleri hazırlanan divan, tez, makale, nazire mecmuası gibi çalışmalardan tarama yapılarak karşılaştırılmıştır. Bu inceleme neticesinde 113 şiirden 63 manzumenin şairleri tespit edilmiştir. İncelenen şiirler bilinen şairlere ait olabildiği gibi, daha ortaya çıkmamış aynı mahlaslı olan başka bir şaire de ait olabilir. Dolayısıyla edebiyat tarihimizin önemli kaynaklarından olan mecmualar, içerisinde barındırdığı her yeni manzumeyle önem arz etmektedir.

Şiir mecmuasının şair ve şiir bilgileri tablolar hâlinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 4: Mecmuanın Şekil Hususiyetleri

Ş.N	V.N	Şair	Nazım şekli/ Birim sayısı	Vezin	Kafiye	Redif	Matla beyti/bendi
1	1a	Bâkî	Gazel/ 6 Beyit	Remel	-ār	-uñ	Giceler kākūli sevdāsı ile dildāruñ Ḥadd ü pāyānı mı var tūl u dırāz efkāruñ
2	1a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ng	olmaz	Derd ü ğam bezmine kıaddüm gibi bir çeng olmaz Nāylar nālelerüm sāzına āheng olmaz
3	1a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Müctes	-āb	itdūñ	Dilā cihānı sirişkümle pūr-şarāb itdūñ Be hey ḥarāb olası ‘ālemi ḥarāb itdūñ
4	1b	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Muzārī‘	-v	-	Cānā şafaqda şanma tūlū‘ itdi māh-ı nev Yağdı cihān ‘ışkıñ odı çıkdı bir ‘alev
5	1b	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Muzārī‘	-ār	-ını	Cevr ile terk ider mi kişi şehir-i yārını Lāyık mıdur ki terk ide kıl şehriyārını
6	1b	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Muzārī‘	-āğ	-ını	Berfūñ eritdi bād-ı şabā bağı yağını Yağdı çemende nergisūñ altun çerāğını
7	2a	Selîmî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-m	var	Nevā-yı neyde rūḥ-efzā olur ‘uşşāka bir dem var Dilā ney gibi nālān olmada bir özge ‘ālem var

8	2a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-m	var	Ne cām-ı bâde-i gülgūna beñzer yār-i hem-dem var Ne şadr-ı gūşe-i meyḥāne gibi cāy-ı ḥurrem var
9	2a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ād	-ı	Oldı dıl bir büt-i şîrîn-deheniñ Ferhādı Aña lālā geçinir Ḥusrev ü Şîrîn dadı
10	2b	Fiğânî	Gazel/ 5 Beyit	Muzārî ^c	-ān	-e ben	Virdüm dehān-ı dılbere dıl gā'ibāne ben Miḳdār-ı zerre görmedüm andan nişāne ben
11	2b	Yahyâ	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ā	eyleyesin	Baña yıtmez mi bu devlet ki cefā eyleyesin Vāy aña kim cefā vü ne vefā eyleyesin
12	2b	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-n	-durmış	Göñül dāğ-ı ğamuñla sinede bir şem ^c uyandurmış Çerāğ-ı 'ışķa bir ğarrā kıızıl altını yandurmış
13	3a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-ān	-uñ ucından	Başlar kesilür zülf-i perîşānuñ ucından Ķanlar dökilür ğamze-i bürrānuñ ucından
14	3a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-ā	meclis	Gel ey sākî bulunmaz böyle 'ālî dıl-güşā meclis Getür cām-ı muşāffāyı kim olsun pür-şafā meclis
15	3a	Bâkî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ül	-uñ	Dil-rübālarla 'aceb keşreti var her yoluñ Geçemez ḥūblarından göñül İstanbūluñ
16	3b	Bâkî	Gazel/ 7 Beyit	Remel	-ı	çekdüm	Meclis-i 'ışķa girüp ayağı evvel çekdüm Māsivādan götüri āḥir-i kār el çekdüm

17	3b	‘Ubeydî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ān	-uz	Ne Süleymān-ı zamānuz ne Cem-i devrānuz Gel ḥarābata bizi gör ki nice sultānuz
18	3b	Ḥāverî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-m	-lerle	Seni gözler dü çeşm-i ḥūn-feşānum nice demlerle Gel iy nūr-ı başar merdūmlük it demler ḳademlerle
19	3b	Ni‘ metzāde	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-zāt	Sebeb naşb degil şimdi dilā bî-kese zāt Alamaz mañsıbı seyyid de olursa bi ’z-zāt
20	3b	Medhî	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-a	-da	Mihr-i ruḥsāruñı vaşf it o mehūñ maṭla‘ da Ser-i ā‘ dāyı nihāyet añasın maḳṭa‘ da
21	3b	Münîrî	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-	-
22	3b	Fatihî-i ‘Ayntābi	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-	Ḳazınmaz şafḥa-i dilden silinmez levḥ-i ḥāṭırdan Benim cānım raḳıbe iltifātūñ ḳatı yañlışdır
23	3b	Firâḳî	Maṭla‘ / 1 Beyit	Hezec	-h	-dür bu	Dime her bir ḡubār olmış gedāya ḥāk-i rehdür bu Fenā mülkinde çok tozlar ḳoparmış pādīşehdür bu
24	3b	Firâḳî	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-	-	Oḳundı mūm ile pervāneler hep Meger şem‘ ūñ yine cem‘ iyyeti var
25	4a	Şu‘ ūr-i Sîrozî	Beyit/ 1 Beyit	Muzārî‘	-	-	Ṭanbūrın alsa nāz ile ol şivekār ele Her mū tenimde nāle için şad hezār olur

26	19a	Mü'min Paşa	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-ān	-ī	Bi-ḥamdi'llāh ki be-küşāyed şabā zūlf-i perişānī Zi ruḥsār-ı dıraḥşānī gül-i nevrūz-ı sulṭānī
27	19a	Ḥâfız	Gazel/ 5 Beyit	Müctes	-ā	be-koned	Dilā be-sūz ki sūz-ı tu kārḥā be-koned Niyāz-ı nīm-şebi def'-i şad belā be-koned
28	19b	Hüdâyî	Koşma/ 5 Dörtlük	10'lu hece	ā, -istān, -ūn, -l, -z	-1 cānım, cānım, -1 cānım, -dir cānım, -i cānım	Ḳoyup Sidre vü Ṭubāyī cānım Göñlüm seni mevlām ister seni
29	20a	-	Murabba' -1 Müzdevic/ 3 Bent	Remel	-ād, -ād, -ūn	-ider, -ımı, olur	Ṭālib oldum bulmadım hîç beni bir irşād ider Şād ü ḥandān kimi ḥalḳın kim [i] feryād ider
30	20b	-	Murabba' -1 Müzdevic/ 2 Bent	Remel	-ār, -ād, -ār	iken, ider, -ına,	Lāzım degil pend ü vā' iz bir kez 'aqlım yār iken 'Afv itmez mi Ḥudā cürmim bir ḡanī Settār iken
31	21a	-	Murabba' -1 Müzdevic/ 2 Bent	Remel	-ān, -īm, -	-ım andım ağladım, -, - dım	Bir zemān tevbe idip isyānım andım ağladım Bir zemān ḥayfā geçen devrānım andım ağladım
32	21b	Nesîmî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ān	-1 neylerem	Dilberā men senden özge 'ömr ü cānı neylerem Tāc ü taḥt ü māl ü mülki ḥānumānı neylerem

33	21b	Ṭalī‘î	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-r	-den	Ferāġat eylegil iy dil ümîd-i vaşl-ı dilberden Bilürsin kim vefâ gelmez cihân içre güzellerden
34	22b	-	Beyit/ 1 Beyit	Mütekarib	-ā	-	Îlāhî be-maḥşer me-bādā cüdā Muḥammed zi luṭf-ı Resûl-i Ḥudā
35	23a	Yusûf	Gazel/ 10 Beyit	Remel	-, -, -ān, -, -, - , -, -, -t, -	-, -, -ım, -, -, - , -āhım, -, -, -	Anıñ derd-i derûnım Ṭarab-ı ‘âlem şadāsından
36	24a	Hüdâyî	Murabba‘-ı Müzdevic Şarkı/ 5 Bent	Remel	-n, -k, -n, -l, -r	-ayım, -ı, -i, - , -ine	Ḥ‘āb-ı ġafletin uyar uyanayım Māsivādan cümleten uşlanayım
37	24b	Hüdâyî	Muhammes Şarkı/ 5 Bent	Recez	-ān, -r, -ād, - āb, -d	seniñ, -, - iden, -, -	Buyruk seniñ fermān seniñ Derd ehline dermān seniñ
38	25a	Nûrî	Koşma/ 5 Dörtlük	10’lu hece	-, -et, -ş, -l, -l, -l,	sulṭānım, eyle bize sulṭānım, -ı sulṭānım, - imiz sulṭānım, - dım sulṭānım, -ini sulṭānım	‘Ālemleriñ sulṭānı sulṭānım ‘İnāyet eyle bize sulṭānım

39	25b	Hüdâyî	Şarkı/ 5 Dörtlük	Recez	-ān, -t, -b, -t, - āl, -k	-, -señ gerek, -, -e, -ini, - luğı	Ey t̤alib-i dünyā olan Taḥsīl idip n'itseñ gerek
40	25b	Hüdâyî	Murabba ^c / 5 Dörtlük	Hezec	l, -, -āk, -l, - ān, -et, -ār	sun, -ñe mihmān ola Ḥaḳ, idegör, - , ola Ḥaḳ, -, Ḥaḳḳ ol	Derūnıñ ser-te-ser ^c aşkıñla t̤olsun Dil ü cān maṭlab-ı a ^c lāyı bulsun
41	26a	Sulṭān Süleymān	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-t	gibi	Ḥaḳ içinde mu ^c teber bir nesne yok devlet gibi Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥḥat gibi
42	26a	Şemsî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ār	-e baḳ	Aç gözün ey dil bahār eyyāmıdır gülzāre baḳ Şubḥa dek feryād ider şol ^c andelīb-i zāre baḳ
43	26b	Muḥibbî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ār	-a baḳ	Ḥālını bilmek dilerseñ bülbulün gülzāra baḳ Şu gibi şāfî-derūn ol dem-be-dem dīdāra baḳ
44	26b	Hādî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ār	-a baḳ	Dā'imā şād olmaḳ isterseñ cemāl-i yāra baḳ Sen n'idersin cenneti ey dil hemān dīdāra [baḳ]
45	28a	-	Murabba ^c -1 Müzdevic/ 1 Bent	Hezec	-ir, -ün	-e yazsınlar, -e almaz	Yazanlar naḳş-ı ḥüsnin ḡamzesi şemşire yazsınlar O şemşir üzre ḳanımla ḡazā ta ^c şire yazsınlar

46	28a	-	Murabba ^ç -1 Müzdevic/ 1 Bent	Remel	-ün	bülbülü	Cevr ile yer raḥm idüp güller derün-ı bülbülü İtdiler gül-güne-i ruḥsarı (...) bülbülü
47	28a	-	Murabba ^ç -1 Müzdevic/ 1 Bent	-	-ân	-eyler	Yâr niçün sūr-ı derūnı ‘āşık-ı bî-dil nihân eyler Yâr anı bād-ı nesīm-ı şubḥ u vuşlat ḥod ‘ıyân eyler
48	29a	-	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-î	Ḥaḍdur çü ḳamu gūna olan ḥākim ü ḳāḍî Lāyık ḳula oldur ki ḳazāya ola rāzî
49	29a	-	Mısra/ 1 Mısra	Münserih	-	-	Zühd ile varsam ibrişim Bāyezîd Edheme
50	29b	-	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-l	-leri	Nev-bahār erdi açıldı bağ-ı ḥüsnîñ gülleri Cüş idip feryād ider her gūşeniñ bülbülleri
51	30b	-	Gazel/ 2 Beyit	Hezec	-ân	-ımız vardır	N’ola gūlzār-ı dehr içre dilā efgānımız vardır Vücūdım gūlşeninde bir gül-i ḥandānımız vardır
52	31b	-	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-	-	-
53	31b	-	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-	-

54	31b	-	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-ib	-	Derdime dermān için ḥasteye geldi [ol] ḥabīb Ḥaste şıḥḥat bulımaz olsa gelir nā-gāh ṭabīb
55	32b	‘Oṣmânî	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-ān	‘ākıbet	Bî-vefāya dil viren olur peşimān ‘ākıbet Ḥasret [ü] firḫatle ider āh [u] efgān ‘ākıbet
56	32b	‘Oṣmânî	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Remel	-āb	-	-
57	32b	‘Oṣmânî	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-	-	-
58	33a	Şâbit	Beyit/ 1 Beyit	Hezec	-	-	-
59	35a	‘Ubeydî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-ān	-ı n’eylersin	Bu fânî evde ṭāḳ-ı günbed-i devrânı n’eylersin Yiriñ zîr-i zemîn olur bülend eyvânı n’eylersin
60	35a	-	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-	-	Efendi yâr efendi cān efendi Seniñ zülfiñ benim boynum kemendi
61	35a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-ān	-ına	Hey efendim ḫulm iderseñ ben faḳîriñ cānına Bu dünyâdır kimseniñ itdigi ḳalmaz yanına
62	35a	-	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Hezec	-āḳ	-dan	Efendim ḳulıñam baḳma ırāḳdan Şu ḳuşca cānımı yaḳma firāḳdan

63	35b	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-ını	Her kim ister görmegi sen mehlîkâ dîdârını Bir eline başın alsın bir eline cānını
64	35b	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-l	-den gelir	Luṭf u iḥsān ü mürüvvet cümle kāmilden gelir Her mazarrat kim gelir ‘ālemde cāhilden gelir
65	35b	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-	
66	35b	-	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-k	-	Begim zîbā cemālîñe gönüldeñ ‘āşıkam ‘āşık Gerek öldür gerek dirgir severim ihtiyārım yok
67	35b	-	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Remel	-	yay	-
68	35b	-	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-	-	
69	36a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-maḵ	ḵāğıd	Yārdan ‘ādet idi yāre yazılmaḵ kāğıd Gelmedi gitdi eliñden iki parmaḵ kāğıd
70	36a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-bālādan yaña	Aḵdı gönülüm şu gibi sen serv-i bālādan yaña Gerçi dirler dōstum aḵmaz şu bālādan yaña
71	36a	-	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-ā	eyler	Yāḵında bir güzel sevdim ırāḵdan merḥabā eyler ‘Aceb bilsem anıñ ile beni kim āşinā eyler

72	36a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-	-
73	36a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-	-
74	36b	-	Gazel/ 3 Beyit	Hezec	-ā	-sın	İlāhī hürmet-i Ṭāhā vü Yāsīn Ḳabūl eyle bu miskīnīñ du‘āsın
75	36b	-	Müfred/ 1 Beyit	Hezec	-	-	Ḥaḳānī-i zārīñ şaḳın āh-ı seherinden Ey ğonce-i gülzār-ı leṭāfet çok açıldıñ
76	36b	-	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Hezec	-āh	-	Ağlatma beni iki gözüm derd ile her gāh Şāyed saña kār eyleye bu āh-ı sehergāh
77	36b	Şādık	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Remel	-āh	tut	Mīveyi şāḥ Murād isterse ṭab‘-ı pāk-dil Bāğ-ı nazm içinde zeyl-i tarz-ı zıllu’llāh tut
78	37a	-	Maṭla‘-ı Laṭif/ 1 Beyit	Remel	-āb	-	Yollamışsın ruḥlarıñ yakmış güneş ey āfitāb Yollamak lāzım seyir etdiğiñ için bī-nikāb
79	37a	-	Maṭla‘-ı Maḳbūl/ 1 Beyit	Hezec	-t	-	Bulınmaz ḥāṭırımda degme cem‘iyyetde cem‘iyyet Ben ol kākül perişānımla cem‘ olmaḳdadur şoḥbet

80	37a	-	Maṭla' / 1 Beyit	Hezec	-ār	-	Ne 'arz-ı hāle meded var ne tāḳat-i güftār Ne oldu ḥāl bileydiñ sen ey perī-ruḥsār
81	37a	-	Maṭla' -ı Nadīr/ 1 Beyit	Muzārī'	-āle	-dir	Gül didigiñ şerāb ile ṭolmış piyāledir Bir barmacık ki eksile pervāzı lāledir
82	37a	-	Maṭla' -ı Bī- Mişil/ 1 Beyit	Muzārī'	-ng	olur	Geyme pelengī cāmenī şīrāna ceng olur Cāmeñ hemān ğazāla şarılımış peleng olur
83	37a	-	Maṭla' -ı Mevşūf/ 1 Beyit	Muzārī'	-ūn	-iñ	'Ārifīñ eksigi çok rif' atı kāmīl dūnıñ Böyle ḳalırsa temām oldu işi gerdūnıñ
84	37a	-	Maṭla' / 1 Beyit	Muzārī'	-ār	-iñ	Girye itmez ki bile giryesini ben zārıñ İstedükce yaşarır gözleri ol mekkārıñ
85	37a	-	Maṭla' / 1 Beyit	Remel	-ār	benim	Bedenim seng-i cefādan yıḳamaz yār benim Ḳal' alar yapmalu bir pek yüregim var benim
86	37b	-	Maṭla' -ı Maḳbūl/ 1 Beyit	Hezec	-ān	-ım	Gider nevreste dilberler ki seyr-i bāġa cānānım Bir iki ġoncesiz ḳopmuş yirinden verd-i ḥandānım

87	37b	-	Maṭla' -1 Bī- Mu' ādil/ 1 Beyit	Remel	-ān	-	-
88	37b	-	Maṭla' -1 Bī- Nazīr/ 1 Beyit	Hezec	-āb	etme	Yüzün gör gel berü ol āfitābıñ ictināb etme Güneş seyr etmege ey şūfī ellerden hicāb etme
89	37b	-	Maṭla' -1 Mergüb/ 1 Beyit	Remel	-r	-1	-
90	37b	-	Mergüb/ 1 Beyit	Remel	-ān	eylemez	Ehli vasc itmek kemāliñ cāhil iz' ān eylemez Kāmil olan kāmiliñ medhinde noḡsān eylemez
91	38a	-	Murabba' -1 Mütekerrir/ 4 Bent	Remel	-ā, -n, -il, -ib	Saṇa lāyık bir amel yok bende ey Bār[i] Hudā	Dün ü gün zıkr iderem Haḡḡa niyāz edip nidā Kimseler hiç düşmesin sevgili yārinden cüdā
92	38a	-	Murabba' -1 Müzdevic 1 Bent	Müctes	-	-a yalvaralım	Niyāz idip gele ey dil (...) yalvaralım Cefāyı terk ide şāyed o şāha yalvaralım
93	38b	Aḡmedî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ā	-a nice bir yalvarayım	Ey şanem sen bī-vefāya nice bir yalvarayım Başdan ayaḡa cefāya nice bir yalvarayım

94	38b	Sa' dî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-ân	olmuş	Ĥırāmān qaddîñ ey dilber zihî serv-i revân olmuş Gözün nergis saçın sünbül yañağın erguvân olmuş
95	39a	Beyânî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-r	çeşmüm	Ĥam-ı ebrûña zülfün güşesinden ter düşer çeşmüm Meh-i nevden hayâl añlar bulıtdan nem kıpar çeşmüm
96	39a	Beyânî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-âc	-	Yaratdın cümle halkı kıomadın ac Beni lutfın ider mi gayra muhtâc
97	39b	Tahmis-i Beyânî	Tahmis/ 5 Beyit	Hezec	-âc, -âh, -n, - âr, -âm	-, -um, -elden, -e, -ı	O dem deryâ-yı kudret urdı emvâc Vücûda geldi Âdem oldu efvâc
98	40a	-	Müfred/ 1 Beyit	Remel	-	-	Çeşm-i mestiñ beste gördüm didim ey cân haste mi Didi (...) helâk eyler anıñçün bağladım
99	40a	Beyânîzâde Ayânî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ân	‘uqûl	İy fezâ-yı kudretünde vâlih ü hayrân ‘uqûl Vâdî-i hayretde kıalmışdur ki sergerdân ‘uqûl
100	40b	-	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-ân	ma’st	Künc-i ‘uzlet ba’ d ez-în bâğ u serây-ı cân-ı ma’st ‘Işk-ı cânân ba’ d ez-în hem dîn ü hem imân-ı ma’st
101	41a	Sa’ id	Murabba’-ı Mütekerrir/ 5 Bent	Hezec	-âh, -âk, -â, - ân, -âr	-, oldım, -, -a, -m	Kerem kıl dinle feryâdım gamından ölmeden ey mâh Vefâ kıl gâhî lutf eyle baña cevri eyleme her gâh

102	41b	Sa'îd	Murabba' -1 Mütekerrir/ 5 Bent	Remel	-n, -ā, -kr, -	-î, -, eylerem, -üm	Pâdişâhım olalı 'ışkıñla bu göñlüm ğanî Yollarıñda hâk idersem ta' n mıdır cân ü teni
103	42a	'Ulvî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ād	-ı kalır	Kāmiliñ ğitse vücūdı nice icādı kalır Sen daħi añla[yı] gör kim er ölür adı kalır
104	42a	Hüsrev	Murabba' -1 Müzdevic/ 1 Bent	Hezec	-ā	-ya benzersiñ	Yaşıllar geydigince tūṭı-yi gūyāya beñzersin Siyeh-pūş olduğınca Ka' be-i ' ulyāya beñzersin
105	42a	-	Murabba' -1 Müzdevic/ 1 Bent	Remel	-l, -r	miş ol, -muş ol	Ey saçı sünbül boyı uzun efendi bilmiş ol Luṭf ile baķıp naẓar kıl mübtelāñı görmüş ol
106	42b	Bâķî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-āz	-a	Geçüp güller serîr-i ' izz ü nāza Seḫerden geldi bülbüller niyāza
107	42b	Necâtî	Gazel/ 5 Beyit	Remel	-ā	-dan ğayrı	Dime kim yārda yok cevır ü cefādan ğayrı Ne dilerseñ bulunur mihr-i vefādan ğayrı
108	44a	Bâķî	Gazel/ 7 Beyit	Remel	-t	bul	Ehl-i dil cānlara meyl it şeref ü ' izzet bul Naẓaruñ kānlara kıl gevher-i zî- kıymet bul
109	44a	Vaḫdetî	Gazel/ 5 Beyit	Hezec	-r	-i var	Vechüñde ' ayān nūr-ı Ḥudānuñ eşeri var Nūrı o görür kim yine nūr-ı başarı var

110	44a	Mü'min Paşa	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-l	-üñ	Biñ kulağı olsa şad-berg-i gülüñ Yine gūş itmez figānın bülbulüñ
111	44a	Enisī	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-l	-üñ	Hār çözdü düğmesin diyü gülüñ Mātemi var gülşen içre bülbulüñ
112	44a	Manṭıķī	Beyit/ 1 Beyit	Remel	-l	-üñ	Gülmesine aldanır mıydı gülüñ ‘Aqlı başında olaydı bülbulüñ
113	44a	-	Ḳıṭ‘a/ 1 Beyit	Hafīf	-e	-hū dediler	Hep seni görenler ‘Alī şāhım Kerremallāhu vechehū dediler

Çalışmamızın amaçlarından biri de yayınlamış veya tez olarak hazırlanmış divanlarda yapılan okumalara alternatif kelimeler gösterebilmektir. Bu nedenle taranan 63 manzume, mecmuamızda bulunan şiirlerle karşılaştırılarak kelime ve dizilim farkları, imlâ, terkeb ve atıf vavı farkları tespit edilmiş, ulaşılan bilgiler aşağıda tablolar şeklinde gösterilmiştir.

2.2.1. Müteradif Kelime Kullanımındaki Farklar

V.N	Mecmuadaki Şekli	Divandaki Şekli	Şair	Divan
1a	Hadd ü pâyânı mı var tûl u dırâz efkâruñ	Haddi pâyânı mı var đûr u dırâz efkâruñ	Bâķî	BD
1b	‘ Âlemde kimse bir pula almazdı bâğını	‘ Âlemde kimse almazdı manķıra bâğını	Bâķî	BD
2a	Şıfât-ı şafvet-i tab‘uñ yiter eglence ey Bâķî	Şafâ-yı hâlet-i tab‘uñ yiter eglence ey Bâķî	Bâķî	BD
2b	Bir gice hâne-i Yahyâya varam dimiş idüñ	Bir gice hâne-i Yahyâya gelem dimiş idüñ	Yahyâ	TYD
3a	Nic’olur dağlaruñ işler ise ey dervîş	Nic’olur dağlaruñ işler ise ey abdâl	Bâķî	BD
3a	Tuħfe-i cân-ı faķîr olsa eger maķbûlüñ	Tuħfe-i cân-ı hakîr olsa eger maķbûlüñ	Bâķî	BD
3b	Bir iki gün bu fenâ tekyede çün miħmânuz	Bir iki gün bu fenâ tekyede ħod miħmânuz	‘Ubeydî	UBD
21b	Dilberâ men senden özge ‘ ömr ü cânı neylerem	Dilberâ men senden ayru tende cânı neylerem	Nesîmî	ND
35a	Bu fânî evde tāk-ı günbed-i devrânı n’eylersin	Bu fânî evde tāk-ı günbed-i gerdânı n’eylersin	‘Ubeydî	UBD
42b	Ne murâd ideñe bîmâr devâdan ğayrı	Ne murâd eyleye bîmâr devâdan ğayrı	Necâtî	NCD
44a	Olma bî-nâm u nişân ehl-i ħarâbât içre	Gelme bî-nâm u nişân ehl-i ħarâbât içre	Bâķî	BD

2.2.2. Kelime Seçimi ve Dizilimindeki Farklar

V.N	Mecmuadaki Şekli	Divandaki Şekli	Şair	Divan
1a	Ḥadd ü pâyânı mı var tûl u dırâz efkârûñ	Ḥaddi pâyânı mı var dûr u dırâz efkârûñ	Bâķî	BD
1a	Şemîm-i nâfe-i zûlfûnden ey nesîm-i seher	Şemîm-i nâfe-i hâlinden ey nesîm-i seher	Bâķî	BD
1a	İçeyin ‘âleme rûsvâ olayın n’olsa gerek	İçeyin ‘âleme rûsvây olayın n’olsa gerek	Bâķî	BD
1b	Şarf itdi dîde sîm-i sirişki[n] vefañ içün	Şarf itdi dîde sîm-i sirişkin vefañ içün	Bâķî	BD
1b	‘Âlemde kimse bir pula almazdı bağını	‘Âlemde kimse almazdı manķıra bağını	Bâķî	BD
1b	Gülşende lâleler şanma ‘araķ-nâķ olup çemen	Gülşende lâle şanma ‘araķ-nâķ olup çemen	Bâķî	BD
2a	Ne şadr-ı gûşe-i meyḥâne gibi cây-ı ḥurrem var	Ne şadr-ı suffâ-i meyḥâne gibi cây-ı ḥurrem var	Bâķî	BD
2a	Beni ‘ayb eylemen cânâ olursam mest-i lâ-ya‘ ķil	Beni ‘ayb eylemen dâ’im olursam mest-i lâ-ya‘ ķil	Bâķî	BD
2a	Ki bî-hûş olmuşam âsûde ķılmaz bende bir dem var	Ki bî-hûş olmuşam âsûde ķılmaz bende bir ġam var	Bâķî	BD
2a	Şîfât-ı şafvet-i ṭab‘uñ yiter eglence ey Bâķî	Şafâ-yı hâlet-i ṭab‘uñ yiter eglence ey Bâķî	Bâķî	BD
2a	Aña lâle geçinür Ḥusrev ü Şîrîn dadı	Aña lâlâ geçinür Ḥusrev ü Şîrîn dadı	Bâķî	BD
2a	Bi’llah ey naḥl-i ter ol şîve-i reftâr midûr	Bi’llah ey naḥl-i ter ol şîve-i reftâr nedûr	Bâķî	BD
2b	Bâri ańduķça baña ḥayr du‘â eyleyesin	Sögesin bâri baña ḥayr du‘â eyleyesin	Yaḥyâ	TYD
2b	Bir gice ḥâne-i Yaḥyâya varam dimiş idüñ	Bir gice ḥâne-i Yaḥyâya gelem dimiş idüñ	Yaḥyâ	TYD
3a	Sarây-ı işrete şadırvândır Bâķiyâ meclis	Sarây-ı şevķa şadırvân olupdur Bâķiyâ meclis	Bâķî	BD
3a	Nic’olur daġlaruñ işler ise ey derviş	Nic’olur daġlaruñ işler ise ey abdâl	Bâķî	BD
3a	Tuḥfe-i cân-ı faķîr olsa eger maķbûlüñ	Tuḥfe-i cân-ı ḥaķîr olsa eger maķbûlüñ	Bâķî	BD
3b	Zü[l]fûñ ṭopına ķarşu boyun egsem n’ola ben	Zekânuñ ṭopına ķarşu büym eksik n’ola kim	‘Ubeydî	UBD

3b	Bir iki gün bu fenā tekyede çün miḥmānuz	Bir iki gün bu fenā tekyede ḥod miḥmānuz	‘Ubeydī	UBD
3b	Seni gözler dü çeşm-i ḥün-niṣānum nice demlerle	Seni gözler dü çeşm-i ḥün-feṣānum nice demlerle	Ḥāverī	HDC
3b	Hevā-yı ḳadd [ü] zülfüñle ölürsem āh idüp cānā	Hevā-yı zülf ḳaduñla āh idüp cānā	Ḥāverī	HDC
3b	Mezārumda ṭuram maḥşerde ‘Abbāsī ‘alemlerle	Mezārumdan ṭuram maḥşerde ‘Abbāsī ‘alemlerle	Ḥāverī	HDC
19a	Ki yek kirişme telāfi-i şad belā be-koned	Ki yek kirişme telāfi-i şad cefā be-koned	Ḥāfız	HFD
19a	Kesī ki ḥidmet-i cām-ı cihān-nümā be-koned	Her anki ḥidmet-i cām-ı cihān-nümā be-koned	Ḥāfız	HFD
19b	Göñlüm seni mevlām ister seni	Göñlüm seni özler seni	Hüdāyī	HD
19b	Göñlüm seni mevlām ister seni	Cānım seni özler seni	Hüdāyī	HD
21b	Dilberā men senden özge ‘ömr ü cānı neylerem	Dilberā men senden ayru tende cānı neylerem	Nesimī	ND
21b	Tāc ü taḥt ü māl ü mülki ḥānumānı neylerem	Māl ü mülki taḥt u tācı ḥānumānı neylerem	Nesimī	ND
21b	Çün murādum ḥāşıl olmaz yā du‘āyı neylerem	Çün murādum ḥāşıl oldı men dü‘ānı neylerem	Nesimī	ND
21b	İy Müselmānlar görüñ kim yār ile hoşdur bu cihān	İy Müselmānlar bilüñ yār ile hoşdur bu cihān	Nesimī	ND
21b	İy Nesimī şabr kıl itme fiğān ü āh ü zār	İy Nesimī neyiçün eylersen efgān ü fiğān	Nesimī	ND
21b	Men begüm efgān idüp āh ü fiğānı neylerem	Men bu gün şabr eylesem tañla fiğānı neylerem	Nesimī	ND
21b	Bilürsin kim vefā gelmez cihān içre güzellerden	Ki hergiz bu cihān içre vefā gelmez güzellerden	Ṭalī‘ī	PBM
21b	Şaḳın bu çerḥ-i kec-revden ki bir oynuyla kişii	Şaḳın bu çerḥ-i kec-revden ki bir üslüb ile kişi	Ṭalī‘ī	PBM
21b	Ne deñlü pehlevān olsa başār ol dest-i çemberden	Ne deñlü pehlevān ise başarlar dest-i çemberden	Ṭalī‘ī	PBM
21b	Bugün minberde bir vā‘ız güzel sevmek ḥaṭā dimiş	Bugün mescidde bir vā‘ız güzel sevmegi men‘ itmiş	Ṭalī‘ī	PBM
21b	‘ Aceb yok mıydı bir ‘āşık yıḳaydı anı minberden	O dem yok mıydı bir ‘āşık kim indüreydi minberden	Ṭalī‘ī	PBM
24b	İḥsānıñ olsun hisāb	İḥsānıñ olsun bī-hisāb	Hüdāyī	HD
25b	Serāy-ı setriñe miḥmān ola Ḥaḳ	Serāy-ı kalbiñe miḥmān ola Ḥaḳ	Hüdāyī	HD

26a	Olsa kumlar sağışınca ‘ömrüne hadd ü ‘aded	Ola kumlar sağışınca ‘ömrüne hadd ü ‘aded	Muhibbî	MD
26a	Ger hüner itmek dilerseñ iy Muhibbî fâriğ ol	Ger huzûr itmek dilerseñ iy Muhibbî fâriğ ol	Muhibbî	MD
26a	Olmaya ‘uzlet mağām-ı güşe-i vahdet gibi	Olmaya vahdet cihānda güşe-i ‘uzlet gibi	Muhibbî	MD
26b	Bir dem ırma cān gözin dāyim cemāl-i yāra baķ	Ol dem ırma cān gözin dāyim cemāl-i yāra baķ	Muhibbî	MD
26b	Her biri bir ehl-i ‘ışkuñ dīde-i dünyāsıdur	Her biri bir ehl-i ‘ışkuñ dīde-i hūn-bārıdur	Muhibbî	MD
26b	Şanma yer yer lāleler açıldı gel kūhsāra baķ	Şanma bir bir lāleler açıldı gel kūhsāra baķ	Muhibbî	MD
26b	‘İbret al gel bir nazar bu çerh-ı nā-hem-vāra baķ	‘İbret al señ bir nazar bu çerh-ı nā-hem-vāra baķ	Muhibbî	MD
26b	Bir leb-i şirîn-i şeker āyine-i ruhsāra baķ	Ol lebi şekerdeki āyine-i ruhsāra baķ	Muhibbî	MD
35a	Bu fānī evde tāk-ı günbed-i devrānı n’eylersin	Bu fānī evde tāk-ı günbed-i gerdānı n’eylersin	‘Ubeydî	UBD
35a	Alup boynuña ķayd-ı ğayret-i aķrānı n’eylersin	Alup boynuña ķayd-ı ‘izzet-i devrānı n’eylersin	‘Ubeydî	UBD
35a	‘Ubeydî ķayd-ı tenden geķ ‘urūc-ı beyt-i ma‘mūra	‘Ubeydî hāne-i tenden ‘urūc it beyt-i ma‘mūra	‘Ubeydî	UBD
35a	Deli olma yūri bu menzil-i dīvānı n’eylersin	Deli olma yūri bu menzil-i virānı n’eylersin	‘Ubeydî	UBD
39b	İlāhī itme beni ğayre muhtāc	Beni itme ilāhī ğayre muhtāc	Muhibbî	MD
39b	Ħudā emriyle aña tīg inelden	Ħudā emr ile aña tīg elden	Muhibbî	MD
39b	Meger senden olur bu derde ķare	Meger luķfı ola baña mu‘āvin	Muhibbî	MD
39b	Degil derdim benüm ķabili ‘ilāc	Ki ehl-i şirkden alam yine bâc	Muhibbî	MD
42a	Sen daķı añla gör kim er ölür adı ķalır	Sen daķı añlayı gör kim er ölür adı ķalır	‘Ulvî	UD
42a	Ol boyı serv-i ķemen nāz ile reftār idicek	Ol boyı serv-i revān nāz ile reftār idicek	‘Ulvî	UD
42a	Nev‘i’nüñ gönlini yakma ser-i kūyında görüp	‘Ulvî’nüñ gönlini yakma ser-i kūyında görüp	‘Ulvî	UD
42b	Yaķarlar Bāķīyi ‘ uryān iderler	Yaķarlar Bāķīyi nālān iderler	Bāķī	BD
42b	Güzeller māyil olur sūz ü nāza	Güzeller mā‘ il olur sūz ü sāza	Bāķī	BD
42b	Dūd-ı āhum ne ‘aceb göklere tıtsa gözünü	Dūd-ı āhum ne ‘aceb göklere tıtsa yüzünü	Necātî	NCD
42b	Ne ğarāz eyleyeler ‘uşşāk vişālün var iken	Ne ğarāz eyleye ‘uşşāk vişālün var iken	Necātî	NCD

42b	Ne murād ideñe bīmār devādan ğayrı	Ne murād eyleye bīmār devādan ğayrı	Necātī	NCD
42b	Yüzine tıtsa Necātī bula ger haclet eliñ	Yüzine tıtsa Necātī ne ‘aceb haclet eliñ	Necātī	NCD
42b	Nesi var gören gelür dest-i du‘ ādan ğayrı	Nesi var yüze gelür dest-i du‘ ādan ğayrı	Necātī	NCD
44a	Naẓarı kānlara kıl gevher-i zī- kıymet bul	Naẓaruñ kānlara kıl gevher-i zī- kıymet bul	Bāķī	BD
44a	Olma bī-nām u nişān ehl-i ħarābāt içre	Gelme bī-nām u nişān ehl-i ħarābāt içre	Bāķī	BD
44a	Varalum bezmiñe zāhid saña hem-reng olalum	Qoyalum sāğarı zāhid saña hem-reng olalum	Bāķī	BD
44a	Berü gel meygede şadrında birez rıf at bul	Şadr-ı meyḥāne-i ‘irfāna yitiş rif at bul	Bāķī	BD
44a	Kendüden geçse müdām içse ‘aceb mi Bāķī	Mey içüp mest-i müdām olsa ‘aceb mi Bāķī	Bāķī	BD

2.3. İmlâ ve Terkip Farklılıkları

2.3.1. Terkip ve Atıf Vav'ı Farkları

V.N	Mecmuadaki Şekli	Divandaki Şekli	Şair	Divan
1a	Ḥadd ü pâyānı mı var ṭul u dırāz efkārūñ	Ḥaddi pâyānı mı var ḍūr u dırāz efkārūñ	Bāḳī	BD
1a	‘ Āşīḳam ‘ āşīḳ-ı bed-nāma ḡam ü neng [olmaz]	‘ Āşīḳam ‘ āşīḳ-ı bed-nāma ḡam-ı neng [olmaz]	Bāḳī	BD
21b	Tāc ü taḥt ü māl ü mülki ḥānumānı neylerem	Māl ü mülki taḥt u tācı ḥānumānı neylerem	Nesīmī	ND
42b	Ḳoyup gitmez Şıfāḥān-ı Ḥicāza	Ḳoyup gitmez Şıfāḥān u Ḥicāza	Bāḳī	BD

2.4. Mecmuanın Muhteva Özelliklerine Dair

Ele aldığımız *Mecmû‘a-i Eş‘âr*, ağırlıklı olarak 16. yüzyıl şairlerinin şiirlerini ihtiva etmesi bakımından önemlidir. Ayrıca içerisinde Hâfız (14. yüzyıl), Necâtî, Tali‘î (15. yüzyıl), Hüdâyî, Sâbit (17. yüzyıl) gibi farklı yüzyıllarda yaşamış şairlerin şiirlerinin de yer aldığı görülmektedir. Herhangi bir ortak muhteva etrafında tertip edilmemiş olan mecmuada 38 farklı şaire ait farklı konular etrafında yazılmış, şairi bilinmeyenlerle birlikte 113 şiir bulunmaktadır. Eser, baş tarafında Ulvî’ye ait rastgele yazılmış beyitlerle başlamış olup devamında farklı konular etrafında yazılmış gazel, murabba, şarkı, müfred, beyit, mısra, tahmis ve kıt‘a gibi nazım şekillerinde şiirler yer almaktadır. Ayrıca mecmua içerisine serpiştirilmiş Arapça nesir parçaları ve Farsça şiirler de bulunmaktadır. Böylece mecmua, şair ve şiir çeşitliliği bakımından zengin içeriğe sahip olduğundan belli konu başlıkları etrafında incelenmemiş olup bu durum, muhtevası hakkında genel bir çıkarımda bulunulmasını zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı mecmuanın muhteva özelliklerini madde başlıkları şeklinde verilmek yerine belirli bir kompozisyon çerçevesinde verilmeye çalışılmıştır.

Eserde yer alan şiirlerde nazım türü başlıkta belirtilen altı şiir bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Hüdâyî ve Nûrî mahlaslı şairlere ait ilâhi nazım türünde yazılmış altı şiirdir. Allah aşkını dile getirmek amacıyla yazılan bu şiirler sade ve akıcı bir üslupla kaleme alınmıştır.

Ƙoyup Sidre vü Ʀubâyı cānım

Göñlüm seni mevlām ister seni

Gerekmez ğayrı sevdāi cānım

Göñlüm seni [mevlām] ister seni (28/1)

H̃āb-ı ğafletin uyar uyanayım

Māsivādan cümleten uşlanayım

Fürķat ile nice bir dīvāneyim

Şerbet-i vaşlñ içir uşlanayım (36/1)

‘Ālemleriñ sulţānı sulţānım

‘Înāyet eyle bize sulṭānım
‘Aşkıñ şevķin zevķin vir sulṭānım
‘Înāyet eyle bize [sulṭānım] (38/1)

Derūnıñ ser-te-ser ‘aşkıñla ṭolsun
Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı bulsun
Vücūdñ mülkü ḳo Allāh’ın olsun

Serīr-i sīneñe mihmān ola Ḥaḳ (40/1)

dörtlükleri Allah’a övgü ve yakarış, günahlardan dolayı af dileme, Allah’a tevekkül, Allah’ın rahmet ve şefkatini esirgememesi gibi konular etrafında kaleme alınmıştır.

Diğer bir tür ise “Münâcât” başlığıyla mecmuada yer almış olup kim tarafından yazıldığı bilinmeyen bir şiirdir. Allah’a yalvarmak amacıyla yazılan bu şiir ;

Dün ü gün zıkr iderem Ḥaḳḳa niyāz edip nidā
Kimseler hiç düşmesin sevgili yārinden cüdā
Pādişāhlar pādişāhı sen efendi ben gedā
Saña lāyık bir ‘amel yok bende ey Bār[ī] Ḥudā (91/1)

“Saña layık bir ‘amel yok bende ey Bār[ī] Ḥudā” mısrasının tekrarıyla yazılmış olan dört bentlik bir münacattır.

Mecmuada divan şiirinde sıklıkla yer alan coğrafi mekânlar, doğa ve eğlence mekânları, ibadet mekânları ve diğer yer isimlerine rastlanılmaktadır. Bunlar;

Ne mümkün ğayra ḳul olmak ki dil Mısrında Yūsuf-veş
Bezmd e ḥazret-i monlā gibi sulṭānımız var[dır] (51/2)

Dil-rübālarla ‘aceb keşreti var her yoluñ
Geçemez hūblarından gönül İstanbūluñ (15/1)
Maḳāmın āsitān-ı yār idenler

Koyup gitmez Sıfāhān [u] Hicāza (106/2)

beyitlerinde Mısır, Hicaz, İsfahan, İstanbul gibi yer adları,

Her biri bir ehl-i ‘ışkıñ dīde-i hūn-bārıdur

Şanma yer yer lāleler açıldı gel kūhsāra bak (43/3)

Nev-bahār oldu yine geldi cünūn eyyāmı

Tağdı zencīrlerin bād-ı bahār enhārıñ (1/3)

beyitlerinde coğrafi mekan adları,

Bu gūlzāruñ gülinden çün ki yer bū-yı vefā görmez

Beyānī gūlşen-i ‘ālemde āhīr göz yumar çeşmüm (95/5)

Tutdı çemende nāle-i bülbul cihānı līk

Gülde ne çāre olmasa gūş-ı suhān-şinev (4/3)

Nev-bahār erdi açıldı bāğ-ı hūsniñ gülleri

Cūş idip feryād ider her gūşeniñ bülülleri (50/1)

beyitlerinde geçen gül bahçesi, çemen, bağ, ırmak, dağ gibi doğal mekanlar,

Nice zünnār-ı ‘ışka Hāverī bel bağlamayam kim

Der ü dīvār-ı deyr-i dil pūr olmuştur şanemlerle (18/5)

Yüzüñi görsem Hudāya şıdk ile şükr eylerem

Mescide varsam kaşıñ mihrābını fīkr eylerem

Resm-i pākiñ anıñçün Zelīhādan zīkr eylerem

Gel Muştafā şāhım ihsān eyle ağlatma beni (102/3)

Mu‘inüm hem zahīrim pādīşāhum

Tapuñdan özge yok püşt ü penāhum

Yüzüm dergāhuña urdum İlāhum

Egerçi mücrimem ‘afv it günāhum

Anuñ haqqı ki oldur ehl-i mi‘rāc (97/2)

beyit ve bentler ibadet mekanlarının yer aldığı ve

Hüdāyī mazhar-ı envār-ı Haqq ol

Ko gayrı tālīb-i dīdār-ı Haqq ol

Yüri var maḥzen-i esrār-ı Haqq ol

Ki her bir kaṭrede ‘ummān ola Haqq (40/5)

Cihānīñ dil ne var el yursa kıblem cūybārından

Bī-ḥamdi’llāh cemālūñ Ka‘besinde ḡāh-ı zemzem var (7/2)

Bu fānī evde tāḳ-ı günbed-i devrānı n’eylersin

Yiriñ zīr-i zemīn olur bülend eyvānı n’eylersin (59/1)

Ḳadeḥ fişkıyye mey şu ḥalka-i rindān anuñ ḥavzı

Sarāy-ı şevḳa şādırvān olupdur Bāḳiyā meclis (14/5)

beyitleri ise diğer mekân yerlerinin geçtiği şiirlere örnektir.

Mecmuadaki şiirlerde yer yer zaman ifadelerine rastlanır. Zaman, devir, devrân, ay, gün, yıl, mevsimler, sabah, gündüz, akşam dışında genellikle bir dönemi veya özel bir olayı ifade etmek için kullanılan zaman kavramlarına da yer verilmiştir. Bunlar; Kanuni Sultan Süleyman devri, Cem devri, Maḥşer günü, Kıyamet günü, Miraç, Nevruz, Rûz-ı ezel olarak geçmektedir. Aşağıda bu zaman kavramları altı çizili şekilde verilmiştir:

Ne Süleymān-ı zamānuz ne Cem-i devrānuz

Gel ḥarābata bizi gör ki nice sulṭānuz (17/1)

Ol fakîr-i dil kuliñdır hem fakîr ü hem ğarîb

Rûz-ı mahşerde aña dîdârıñı eyle naşîb

On sekiz biñ ‘âlemiñ dermânısın sen [ey] tabîb

Saña lâyıķ bir ‘amel yok bende ey Bâr[î] Hudâ (91/4)

Bildiñ mi nefis aḥvâlini

Tuyduñ mı mekr ü ‘âlini

Görüp kıyâmet ḥâlini

Her zevķi unutsañ gerek (39/4)

Bi-ḥamdi’llâh ki be-küşâyed şabâ zülf-i perîşânî

Zi ruḥsâr-ı dıraḥşânî gül-i nevrûz-ı sulṭânî (26/1)

Gerçi Cennet de güzeldir cânım

Lîk ḥüsniñ bî-bedeldir cânım

Ḳısmet-i rûz-ı ezeldir cânım

Göñlüm seni Mevlâm ister seni cânım (28/4)

Siperden geçdi ol dem tîr-i Aḥmed

Ehadle ķâb-ı ķavseyn oldı mî’râc (96/2)

Şiir mecmuasında en fazla şiiri yer alan şair Bâkî’dir. Mecmuanın geneline bakıldığında eserde yer alan şiirler âşıkâne, rindâne, şuhâne, hikemî ve tasavvufî olarak nitelendirebileceğimiz şiirlerdir. Mesela,

Ne cām-ı bâde-i gülgûna beñzer yâr-i hem-dem var

Ne şadr-ı gūşe-i meyḥāne gibi cāy-ı ḥurrem var (8/1)

Gel ey sākī bulunmaz böyle ‘ālī dil-gūṣā meclis

Getür cām-ı muṣāffāyı kim olsun pür-şafā meclis (14/1)

beyitlerinde içki meclisi ve şarap zevki,

Dilā cihānı sirişkümle pür-şarāb itdün

Be hey ḥarāb olası ‘ālemi ḥarāb itdün (3/1)

Baṅa yitmez mi bu devlet ki cefā eylesin

Vāy aṅa kim cefā vü ne vefā eylesin (11/1)

Ey şanem sen bī-vefāya nice bir yalvarayım

Başdan ayağa cefāya nice bir yalvarayım (93/1)

Dā ‘imā şād olmak isterseñ cemāl-i yāra bak

Sen n’idersin cenneti ey dil hemān dīdāra [bak] (44/1)

Niyāz idip gele ey dil (...) yalvaralım

Cefāyı terk ide şāyed o şāha yalvaralım

Ayağ tozunı ‘uṣṣāka kuḥl-ı dīde için

Getire şāhber ola rūzgāre yalvaralım (92/1)

Cānā şafağda şanma ṭulū‘ itdi māh-ı nev

Yakdı cihān ‘ışkıñ odı çıkdı bir ‘alev (4/1)

Dime kim yārda yok cevır ü cefādan gayır

Ne dilerseñ bulınur mihr-i vefâdan ğayrı (107/1)

beyitlerinde sevgilinin güzelliği, sevgiliye yakarış, sevgiliden gelen her şeye razı olma, sevgiliye karşı sitem, sevgiliye karşı duyulan aşk, sevgiliye halini arz etme, sevgiliye yakınma, sevgilinin aşkıyla yanmayı anlatan şiirler,

Mestâne soydı ol mehi Bâķī geçen gice

Nâzüklük ile çözdü muķaddem ķuşağını (6/5)

kadın ve sevgiliye duyulan aşkı çapkın bir anlatımla ifade eden şiirler,

Meclis-i ‘ışķa girüp ayağı evvel çekdüm

Mâsivâdan götüri âķir-i kâr el çekdüm (16/1)

Ħalk içinde mu‘teber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihânda bir nefes şıķķat gibi (41/1)

Bu fânî evde tâķ-ı günbed-i devrânı n’eylersin

Yiriñ zîr-i zemîn olur bülend eyvânı n’eylersin (59/1)

beyitlerinde ifade edilen dünyanın faniliği, dünyevi olan her şeyden vazgeçme, dünyanın geçiciliğini konu edinen, dünya zevklerini terk etmeyi dile getiren şiirler,

‘Aceb nice yazıldı başuma bu ķara yazular

Benim ħod mihnet ü derdüm yazılmaya ķalemlerle (18/3)

Saņa iy Tâli‘î hep bu felâketler felekdendür

Ne lâzım yok yire her gün şikâyet itmek aķterden (33/5)

beyitlerinde ise kara bahttan, ters talihten, felekten, kötü talihten yakınmak,

Nev-bahâr oldu yine geldi cünûn eyyâmı

Tâķdı zencîrlerin bād-ı bahâr enķârıñ (1/3)

Aç gözin ey dil bahār eyyāmıdır gülzāre baķ

Şubħa dek feryād ider şol ‘andelīb-i zāre baķ (42/1)

beyitinde baharın verdiği neşeyi dile getiren anlam ve

Efendim kuliñam baķma ıraķdan

Şu kuşca cānımı yakma firāķdan

Belālī zūlfīñe ‘āşık olalı

Unutdım yazıyı kıaldım sebaķdan (62/1)

Mīveyi şāħ Murād isterse şab‘-ı pāk-dil

Bāğ-ı nazm içinde zeyl-i şarz- ı zıllu’llāh şut

‘Ālem-i bāķīye irmek ister iseñ Şādıkā

Milk-i fānīye teveccüh ile rāh-ı şāħ şut (77/1)

beyitleri hikemî tarzda yazılmış olup nükteli, öğüt veren, öğretici nitelikli şiirlerdir.

Mecmuada müstakil mısra ve beyitler halinde yazılmış şiirlere sıklıkla raslanmaktadır. Aşağıda bu şiirlerden örneklere yer verilmiştir:

İlāhī be-maḥşer me-bādā cūdā

Muḥammed zi luřf-ı Resūl-i Ḥudā (34/1)

Zühd ile varsam ibrişim Bāyezīd Edheme (49/1)

Nev-bahār erdi açıldı bāğ-ı ḥüsniñ gülleri

Cüş idip feryād ider her güşeniñ bülbülleri (50/1)

Genc-i zer ger ne-būd genc-i řanā‘at bāķī’sť

Ān ki ān dād be-şāhān be-gedeyān in dād (52/1)

Künc-i ‘uzlet ba‘d ez-în bâğ u serây-ı cān-ı ma’st

‘Işk-ı cānān ba‘d ez-în hem dīn ü hem imān-ı ma’st (100/1)

Bununla birlikte müfred ve matla nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerin genellikle âşıkâne ve hikemî tarzda oldukları görülmektedir. Örneğin;

Hey efendim zulm iderseñ ben faķiriñ cānına

Bu dünyādır kimseniñ itdigi kıalmaz yanına (61/1)

Bedenim seng-i cefādan yıķamaz yār benim

Ķal‘alar yapmalu bir pek yüregim var benim (85/1)

Ne ‘arz-ı hāle meded var ne tākāt-i güftār

Ne oldu hāl bileydiñ sen ey perī-ruhsār (80/1)

Luţf u ihsān ü mürüvvet cümle kāmilden gelir

Her mazarrat kim gelir ‘ālemde cāhilden gelir (64/1)

Begim zībā cemāliñe göñülden ‘āşıkam ‘āşık

Gerek öldür gerek dirgir severim ihtiyārım yok (66/1)

Eserin genelinde yer alan şiirlerde benzer temalar olmakla beraber dinî konulu şiirler de bulunmaktadır. Tasavvufî fikrin ön plana çıktığı ve ilâhî aşkı ifade etmek amacıyla yazılan bu şiirlere sıklıkla rastlanmaktadır. Bunlar;

Vechüñde ‘ayān nūr-ı Ħudānuñ eşeri var

Nūrı o görür kim yine nūr-ı başarı var (109/1)

Bezm-i belāda şem‘iñ özi görünir baña

Sūz-ı derūnım ađlar isem yana yana ben (10/3)

Hep seni görenler ‘Alī şāhım

Kerremallāhu vecchēhū dediler

Zū ‘l-fikār-ı müjeñle cān verene

Nevverallāhu kabrehū dediler (113/1)

Siperden geçdi ol dem tīr-i Aḥmed

Ehadle kāb-ı kavseyn oldı mi‘rāc (96/2)

O dem deryā-yı kudret urdı emvāc

Vücūda geldi Ādem oldı efvāc

Giyürdüñ cümle şehir başına tāt

Yaradaldan berü hiç komadıñ aç

İlāhī etme beni ğayre muhtāt (97/1)

Küntü kenzen dedi zātuñ zāhir oldı ‘āleme

Kün-fe-kānıñ emri ne ḥayrān olur her dem ‘uḫūl (99/4)

Kerem kıl diñle feryādım ğamiñdan ölmeden ey māt

Vefā kıl gāhī lutf eyle baña cevır eyleme her gāh

Dutışdı ‘aşq ile yandı derūnım şahidim Allāh

Muḥammed nūrı ḥaqqı ‘cün teraḥḥum kıl Muṣṭafā şāh (101/1)

Dilā be-sūz ki sūz-ı tu kārḥā be-koned

Niyāz-ı nīm-şebi def'-i şad belā be-koned (27/1)

gibi beyitlerle başlayanlar her şeyde Allah'ı görme, Hz. Peygamber'e övgü, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'ye duyulan sevgi ve hürmet, Allah'ın varlığı, Allah'ın merhameti ve bağışlayıcılığı gibi konuların işlendiği şiirler olarak yer almaktadır. Ayrıca mecmuadaki şiirlerde Allah'ın isimlerinden olan Hak, İlâh, Rab, Hudâ, Bârî, Hayy, Samed, Ganî, Ahad, Settâr, Hâlık, Vâhid, Kâdir, Celîl isimlerine çokça yer verilmiştir. Ayrıca şiirlerde Cüneyd-i Bâğdâdî ve Şiblî gibi mutasavvıf şairlerin de yer aldığı görülmektedir.

Mecmuadaki şiirlerde sıklıkla şahsiyet adlarının yer aldığı görülmektedir. Bunları tarihi kişilikler, Peygamberler ve aşk kahramanı şahsiyetler diye üç gruba ayırabiliriz:

İlâhî be-maḥşer me-bādā cüdā

Muhammed zi luṭf-ı Resûl-i Hudā (34/1)

Ne mümkün ğayra kul olmak ki dil Mısrında Yūsuf-veş

Bezmd e ḥazret-i monlā gibi sulṭānımız var[dır] (51/2)

Gül-i şadberg la' l-āsā be dest-i ḥātem-i şengül

Şu'ā'-ı pertevi dāred be-ez mühr-i Süleymānî (26/2)

O dem deryā-yı kudret urdı emvāc

Vücūda geldi Ādem oldu efvāc

Giyüdüñ cümle şehler başına tāt

Yaradaldan berü hiç komaduñ aç

İlâhî etme beni ğayre muhtāc (97/1)

Her kime kılsañ 'ināyet aña 'aşkıñdır delîl

Cūd [ü] luṭfiñdan selāmet buldı İbrāhīm Halīl

Merḥamet kıl bu belādan bizi kurtar yā Celīl

Saña lāyık bir ‘amel yok bende ey Bār[i] Hudā (91/3)

beyitlerinde Peygamber şahsiyetlere yer verilmiş olup

Ne Süleymān-ı zamānuz ne Cem-i devrānuz

Gel ḥarābata bizi gör ki nice sulṭānuz (17/1)

beytinde tarihi şahsiyetlerden biri ve

Oldı dil bir büt-i şīrīn-deheniñ Ferhādı

Aña lālā geçinir Husrev ü Şīrīn dadı (9/1)

Dimeñ Mecnūna gelmiş ‘aķıbet Leylādan istignā

Belā-yı ‘aşķ o sergerdānı cānından uşandırmış (12/4)

beyitlerinde ise aşķ kahramanları yer almaktadır.

Mecmuadaki bazı şiirlerde ahenk unsurunu sağlayan ses uyumunun dikkat çektiği görülmektedir.

Meclisde la‘l-i dilberi öpmek dilerse cām

Ḳanını şu yirine içem ķana ķana ben

Bezm-i belāda şem‘iñ özi görünir baña

Sūz-ı derūnım aĝlar isem yana yana ben

Saçdım ümīd-i ḥāķine toḥm-ı sirişķimi

Ḥāl-i ‘izār-ı yārı görüp dāne dāne ben (10/1)

Eserin çeşitli varaklarında Arapça mensur ibareler bulunmaktadır. Mecmuanın 29a sayfasında Hz. Peygamber’e ait hadis-i şerif yer almaktadır. Bu hadisin Türkçe çevirisi aşağıda verilmektedir:

Peygamber (s.a.v) dedi ki: *“Kim ki bir âlimle iki lokma yer, onunla iki kelime konuşur, onunla iki adım atarsa, Allah Teâla ona cenette her odası dünyadaki iki katı güzellikte olan iki köşk verir.”*

Mecmuanın 43a sayfasında Hz. Peygamber’e ait bir başka hadis-i şerif bulunmaktadır. Bu hadisin Türkçe çevirisi aşağıda verilmektedir:

“Hazret-i Resul (s.a.v) buyurmuştur ki yılda her kişinin başına gökden bin bela iner. Dokuz yüz doksan dokuzu Safer ayında iner, biri ise diğer aylarda iner. Her kim bu du‘âyı Safer ayına çıkınca okursa o belalardan emin olur inşallah. Du‘â budur:

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla, Ey büyük güç sahibi, ey karşı konulamaz kudret sahibi, ey aziz, ey aziz, ey aziz; bütün yarattıkların senin azametinin karşısında zelil ve hakirdirler; o halde yarattıklarının şerri karşısında bana yet, ey ihsan eden, ey güzel iş yapan, ey nimet veren, ey lütufta bulunan, ey ki senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü eksiklikten münezzehsin.”

3. BÖLÜM

MECMUANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

3.1. Metnin Kuruluşunda İzlenilen Yöntem

1) Şiir mecmuasında ağırlıklı olarak 16. yüzyıla ait şair ve şiir örnekleri yer almaktadır. Metin müstensihin yazdığı şekle göre okunmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte eklerin ve kelimelerin yazımında standart bir yol izlenmiştir.

2) Metin oluşturulurken eserin şiir ve sayfa düzenine sadık kalınmıştır. Şiirler mecmuada yer alan sıralarına göre verilmiştir.

3) Metnin sol kısmında varak numaraları verilmiştir.

4) Metindeki şiirlere mecmuada bulundukları sıraya göre numara verilmiş her bir şiirin vezni verilerek kaydedilmiştir.

5) Şiir mecmuasında yer alan şiirlerin karşılaştırılmasını yapmak için ilk önce şairlerin yayımlanan divanları tespit edilmiştir. Divanı bulunmayan şairlerin şiirleri ise akademik çalışmalarda bulunan örneklerle karşılaştırılmıştır.

6) Karşılaştırma yaparken kullanılan divan, tez, mecmua, tezkire vb. kaynaklar için kısaltmalar oluşturulmuştur. Bunlar kısa künyeleriyle birlikte *Kısaltmalar* başlığı altında verilmiştir. Bunun yanı sıra ayrıntılarıyla da *Kaynakça* kısmında gösterilmiştir.

7) Metinde okunamayan kelimeler “(...)” şeklinde gösterilmiştir.

8) Metin tamirinde yapılan eklemeler “[]” ile gösterilmiştir.

9) Metinde vezni bozuk olan mısralar dipnotlarla gösterilmiştir.

10) Mecmuadaki şiirlerle karşılaştırılan eser arasındaki farklar dipnotta aralarına “ : ” işareti konularak gösterilmiştir.

11) Metinde vezin ve anlam bakımından uygun olduğu düşünülen ek, kelime ve kelime öbekleri metne dahil edilmiş veya metinden çıkartılmıştır. Bunun yanı sıra diğer ek, kelime ve kelime öbekleri ise dipnotta fark olarak gösterilmiştir.

12) Arapça ve Farsça ibareler italik yazı formuyla yazılmıştır. Bunlar hakkındaki bilgiler dipnotta verilmiştir.

13) Metindeki şiirler şekil, tablo ve grafikler kullanılarak formülize edilmiştir.

14) Mecmuada bulunan hadis ve kelâm-ı kibârların açıklamaları dipnotlarda gösterilmiştir.

15) Şiirde kullanılan mahlas ve başlık birbirinden farklı ise bu şairler dipnotlarda belirtilmiştir.

16) Mecmuada yer alan beyit *Divân*'daki ile tamamen farklı ise bu fark dipnotta beyitlerin yazılması şeklinde gösterilmiştir.

17) Metinde beyitlerden oluşan şiirlerin beyit numaraları Latin rakamlarıyla gösterilmiştir. Bendlerle yazılmış şiirlerin bend numaraları ise Roma rakamlarıyla belirtilmiştir.

3.2. Metnin Transkripsiyon ve İmlâsında İzlenen Yol

1) Metinde Farsça kelimelerde geçen vâv-ı ma' düleler (ˆ) işaretiyle yazılmıştır: ħ̣āce, ħ̣āb vb.

2) Farsça kelimelerdeki ön ekler, eklendiği kelimedenden (-) işareti ile ayrılarak gösterilmiştir: Hem-reng, pür-şarāb vb.

3) Farsça kelimelerdeki son ekler, eklendiği kelimedenden (-) işareti ile ayrılmadan birleşik şekilde yazılmıştır: Meykede, dildār, gülistān vb.

4) Farsça kelimelerde yer alan vâv-ı meĥûleler, kısa ünlüler şeklinde yazılmıştır: Ĥod, ĥoş vb.

5) Farsça kelimelerle kurulan ikilemelerde edat ve kelime arasında (-) işareti kullanılmıştır: Dem-be-dem, ser-te-ser vb.

6) Metindeki şiirlerde hece kaynaşması sonucunda düşen hece kesme işaretiyle gösterilmiştir: N'ola, n'idelüm, n'itseñ vb.

7) ˆİsî, da'vî gibi kelimelerin sonunda yer alan elif-i maksûreler "î" olarak gösterilmiştir.

8) Metinde özel adların ilk harfi büyük yazılmıştır. Özel isimlere gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.

9) Şiirde bulunan kapalı e sesinin i'li şekli korunmuştur: ider, gice, iy, dimek, yir vb. Lakin kafiyei aksattığı durumlarda e'li okunuşta tercih edilmiştir.

10) Şiirlerde benzerlik anlamı katan “ -veş, -āsā” ekleri kelimeye (-) işaretiyle ayrılarak yazılmıştır.

11) Metinde yer bildiren hāne kelimesi birleşik yazılmıştır: meyḥāne vb.

3.3. Metin

1a

1.

Bākī

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Giceler kāküli sevdāsı ile dildāruñ
Hadd ü pāyānı mı var tūl⁸⁴ u dırāz efkāruñ

‘Āşıkuñ āh u enīn olsa ‘aceb mi kārı
Nāle vü zār olur eglenceleri bīmāruñ

3. Nev-bahār oldı yine geldi cünün eyyāmı
Taḡdı zencīrlerin bād-ı bahār enḡāruñ

Gülşene nergis ü gül ḡayli leṡāfet virdi
Şimdi açıldı daḡı yüzü gözi gülzāruñ

5. Māyil olmaz gül ü şimşād ü çemen seyrine dil
Görelı gülşen-i hüsnüñde ḡad ü ruḡsāruñ

Bāḡiyā söyle lebi yādına rengīn ḡazeli
Demidür nūş-ı meyüñ mevsimidür eş‘āruñ

2.

Velehū

⁸⁴ tūl: ḡūr, BD

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Derd ü ğam bezmine kıaddüm gibi bir çeng olmaz
Nâylar nâlelerüm sâzına âheng olmaz

Ėankı gündür ki senün seng-i ğamuñ zaımından
Günbed-i çerh-i felek başumuza teng olmaz

3. Olmaz meşreb-i rindāna muvāfık şol kim
Cām-veş bāde-i gül-gün ile hem-reng [olmaz]

İçeyin ‘āleme rüsvā⁸⁵ olayın n’olsa gerek
‘Ėşıkam ‘āşık-ı bed-nāma ğam ü neng [olmaz]

5. Ėl ile ruħlaruñ alsun dil-i Bākīyi hemān
Aña ey şūh-ı cihān böyle güzel reng olmaz

3.

Velehū

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Dilā cihānı sirişkümle pür-şarāb itdün
Be hey ħarāb olası ‘ālemi ħarāb itdün

Şarāb şöhetin illerle eyledün varduñ
Fırākuñ āteşine bağrumı kebāb itdün

⁸⁵ rüsvā: rüsvāy, BD

3. Ne sende mihr ü vefā var ne bende şabr u qarār
O yok bu yok ne ‘aceb bizden ictināb [itdūñ]

Şemīm-i nāfe-i hālinden⁸⁶ ey nesīm-i seher
Dimāğ-ı ‘ālemi pür-büy-ı müşg-i nāb [itdūñ]

5. Şacı kelāmın o deñlü uzatdun ey Bākī
İki şahīfe yiri başka bir kitāb itdūñ

1b

4.

Bākī

mef‘ulū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

1. Cānā şafağda şanma tūlū‘ itdi māh-ı nev
Yağdı cihān ‘ışkıñ odı çığdı bir ‘alev

Destār-ı h‘āce hırqa-i şūfī ridā-yı şeyh
Devr-i lebūñde meykedelerde yatur girev

3. Tıtdı çemende nāle-i bülbul cihānı līk
Gülde ne çāre olmasa gūş-ı suhān-şinev

Öykündüğü’çün işigüñe ey şeh-i cihān
Dağı ne kılplar tağa eflāke māh-ı nev

⁸⁶ hālinden: zūlfūñden, ME

5. Bākî çek imdi cām-ı ğam-ı bezm-i fūrķati

Kim didi saña yār gibi bir bî-vefāyı sev

5.

Velehū

mef'ūlū fā'ilātū mefā'ilū fā'ilūn

1. Cevr ile terk ider mi kişi şehir-i yārını

Lāyık mıdur ki terk ide kıl şehriyārını

Şāyed teraḥḥüm ide görüp ḥāk-sārını

Ömrüm geçince bekleyeyin reh-güzārını

3. Şarf itdi dīde sīm-i sirişki[n]⁸⁷ vefāñ içün

Bilmezlik ile yok yire ḥarc itdi varını

Ḥāric vechinden ey şanem-i dil-rübā ḥaṭuñ

Yazmış kitāb-ı ḥüsnüñ egerçi kenārını

5. Cān virdi şevķ-i ḥüsnüñe Bākî-i ḥaste-dil

Pür-nūr ide Ḥudā-yı Te'āla mezārını

6.

Velehū⁸⁸

mef'ūlū fā'ilātū mefā'ilū fā'ilūn

⁸⁷ sirişki: sirişkin, BD

⁸⁸ 5 beyitten oluşan bu gazel Sabahattin Küçük tarafından yapılan *Bākî Divanı* (s.288) neşrinde 8 beyittir.

1. Berfũñ eritdi bād-ı şabā bağırı yağını
Yakdı çemende nergisũñ altun çerāğını

Gülşende lāle⁸⁹ şanma ‘ arak-nāk olup çemen
Bir al dest-māl ile sildi yañağını

3. Bāğ-ı ruḥuñda ḥattuñ irişse benefşenũñ
‘ Ālemde kimse bir pula almazdı⁹⁰ bāğını

Rez duḥterinũñ adı çekilse ‘ aceb degül
Ḥinnālar oldı illere qarşu ayağını

5. Mestāne şoydı ol mehi Bākī geçen gice
Nāzüklük ile çözdı muḳaddem kuşacağını

2a

7.

Selīmī

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Nevā-yı neyde rūḥ-efzā olur ‘ uşşāka bir dem var
Dilā ney gibi nālān olmada bir özge ‘ ālem var

Cihānıñ dil ne var el yursa kıbleme cūybārından
Bi-ḥamdi’llāh cemālũñ Ka‘ besinde çāh-ı zemzem var

⁸⁹ lāle: lāleler, ME

⁹⁰ bir pula almazdı: almazdı mankıra, BD

3. Kılup ins ü cāmı n'ola teşhîr eylese sâķī
Nigîninde şehā ' aks-i lebûñle naķş-ı hâtem var

Göñül sensüz karar itmez yetiş ey ârzû-yı dil
Güzel nāmında gerçi kim cihānda niçe Ādem var

5. Ne gün ol şeh Selīmī t̄alib olsa seyr-i şahrāya
Şehir hūn-āb-ı çeşmümden dökölmiş yirde şeb-nem var

8.

Bāķī

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ne cām-ı bāde-i gülgūna beñzer yār-i hem-dem var
Ne şadr-ı gūşe-i⁹¹ meyḥāne gibi cāy-ı ḥurrem var

Beni ' ayb eylemen cānā⁹² olursam mest-i lā-ya' ķil
Ki bî-hūş olmuşam āsūde ķılmaz bende bir ğam⁹³ var

3. Ğam-ı hicrānda ḥālet var dimişler ehl-i derd ammā
Mülāyim dilber-i şūḥuñ dem-i vaşlında ' ālem var

Ruḥuñ bāğın raķīb-i dīv-sîret seyr ider her gün
Yüzüñi göremez yıllarca ammā bunda Ādem var

⁹¹ gūşe: şuffā, BD

⁹² cānā: dā'im, BD

⁹³ ğam: dem, ME

5. Şıfât-ı şafvet-i tab‘ uñ⁹⁴ yiter eglence ey Bâkî
Bi-ḥamdi’llāh ne ḡam yirsin elünde sāḡar-ı Cem var

9.

Velehū

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1. Oldı dil bir büt-i şîrîn-deheniñ Ferhādı
Aña lālā⁹⁵ geçinir Ḥusrev ü Şîrîn dadı

Bi’llah ey naḥl-i ter ol şîve-i reftār nedür⁹⁶

Serv-i āzādeñe ḡul eyledüñ a şimşādı

3. Ey şabā zülf-i dil-āvîzini taḥrîk itdüñ
Bu ḡadar fitne vü āşūba sen oldun bādî

Hem-demümdür şeb-i fūrḡatde diyü ḡaste ḡoñül

Ögerek göḡe çıkardı bu gice feryādı

5. Cevre ḡatlanmaḡ olurdı n’idelüm ey Bâkî
‘Ahd-i ḡübān gibidür şabrumuzuñ bünyādı

2b

10.

Fiḡānî

mef‘ulū fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilūn

⁹⁴ Şıfât-ı şafvet-i tab‘ uñ: Şafā-yı ḡālet-i tab‘ uñ, BD

⁹⁵ lālā: lāle, ME

⁹⁶ nedür: midür, ME

1. Virdüm dehân-ı dilbere dil gâ'ibâne ben
Mikdâr-ı zerre görmedüm andan nişâne ben

Meclisde la' l-i dilberi öpmek dilerse cām
Khanını şu yirine içem kana kana ben

3. Bezm-i belâda şem' iñ özi görünir baña
Sûz-ı derûnım ağlar isem yana yana ben

Saçdım ümîd hâkine tohum-ı sirişkimi
Hâl-i 'izâr-ı yârı görüp dâne dâne ben

5. 'Avn-i İlâh rehber olursa Fiğâniyâ
Mülk-i sühanda beglük idem husrevâne ben

11.

Yahyâ

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Baña yitmez mi bu devlet ki cefâ eyleyesin
Vây aña kim cefâ vü ne vefâ eyleyesin

Pâdişâhum umarın ben kuluñı bir gün ola
Himmete lâyıķ u ihsâna sezâ eyleyesin

3. İşte ben 'ışķıñ ile cānumı teslīm itdüm

Bāri aṇḍukça⁹⁷ baña ḥayr du‘ā eyleyesin

Öldüğüm işide şāyed ki şafālar süre yār

Ey mü ‘ezzīn ölicecek baña şalā eyleyesin

5. Bir gice ḥāne-i Yaḥyāya varam⁹⁸ dimiş idüñ

Hîç ola mı varasın ‘ahde vefā eyleyesin

12.

Bākī

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Göñül dāğ-ı gamuñla sīnede bir şem‘ uyandurmuş

Çerāğ-ı ‘ışķa bir ġarrā kıızıl altunı yandurmuş

Göñüller naḳdin almış yār girmiş ḥalkā-i zikre

Bir iki derd-mend āvārei varmış ṭolandurmuş

3. Bulup saḳķā-yı hicrān teşne-dil şahrāda Mecnūnı

Ecel peymānesin şunmuş ḥayāt ābına ḳandurmuş

Dimeñ Mecnūna gelmiş ‘aḳıbet Leylādan istiğnā

Belā-yı ‘aşķ o sergerdānı cānından uşandırmış

5. Bu gün Bākīye ol āfet vişālin va‘deler ḳılmış

⁹⁷ Bāri aṇḍukça: Sögesin bārī, YD

⁹⁸ varam: gelem, YD

Yalanlar söylemiş miskîni gerçekden inandurmış

3a

13.

Velehû

mef'ûlû mefâ'ilû mefâ'ilû fe'ûlûn

1. Başlar kesilür zülf-i perişānuñ ucından
Kānlar dökilür ğamze-i bürrānuñ ucından

Peykān-ı belā cānuma işler geçer oldu
Ey kaşları ya nāvek-i müjgānuñ ucından

3. Dil dārbın urur kâlbe firākuñda dem-ā-dem
Kān aġlasa zaḥmum n'ola peykānuñ ucından

Yüz sürmek umar pāyüñe üftādelər ammā
Nevbet mi deġer kimseye dāmānuñ ucından

5. Mürġ-i dil-i Bākîi görün fāḥte-āsā
Efgān ider ol serv-i ḥirāmānuñ ucından

14.

Velehû

mefâ'ilûn mefâ'ilûn mefâ'ilûn mefâ'ilûn

1. Gel ey sākî bulunmaz böyle 'ālî dil-güşā meclis
Getür cām-ı muşāffāyî kim olsun pür-şafā meclis

Piyāle ‘aksi mir’āt-ı felekde āfītāb olsun

Fürūğ-ı sāğar-ı şahbādan olsun pür-ziyā [meclis]

3. Şarāb āb-ı hayāt u cām-ı zerrīn āfītāb olsa

Cinān içre gerekmez baña cānān olmasa [meclis]

Kaḍeh kan ağlayup def sīne döger ney figān eyler

Meger derd ü ğam-ı ‘aşka olupdur mübtelā [meclis]

5. Kaḍeh fışkıyye mey şu halka-i rindān anuñ havzı

Sarāy-ı şevka⁹⁹ şadırvān olupdur¹⁰⁰ Bākiyā meclis

15.

Velehū

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1. Dil-rübālarla ‘aceb keşreti var her yoluñ

Geçemez hūblarından gönül İstanbūluñ

Nic’olur dağlaruñ işler ise ey dervīş¹⁰¹

Çürimiş rāh-ı maḥabbetde bir iki puluñ

3. Dökilür kaṭreleri ‘āşık-ı mehcūr ağlar

Yılduzı düşkün olur pādişehūm ma‘zūluñ

⁹⁹ Sarāy-ı şevka: Sarāy-ı işrete, ME

¹⁰⁰ şadırvān olupdur: şadırvāndır, ME

¹⁰¹ dervīş: abdāl, BD

Bend-i fūrkatde koma bendeni āzād eyle

Öldürürseñ de eger kaçmaz efendi kuluñ

5. Yoluña Bākī-i dil-ḥaste revān eyler idi

Tuḥfe-i cān-ı faḳīr¹⁰² olsa eger maḳbūlüñ

3b

16.

Velehū

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1. Meclis-i ‘ışka girüp ayağı evvel çekdüm

Māsivādan götüri āḥir-i kār el çekdüm

Sīnem üzre görinen kanlu elifler şanmañ

Şafḥa-i derd ü ğama sürḥ ile cedvel çekdüm

3. ‘Alev-i āteş-i āhum degül eflāke çıkan

Aḥter-i bahtuma bir tīg-i muşayḳal çekdüm

Nuḳre-i eşküm ile sīm-keş oldum şimdi

Müjemūñ aralarından bir iki tel çekdüm

5. Dāğlar na‘l ü eliflerle degül peyveste

Şafḥa-i sīneye bir ḥaṭṭ-ı müselsel çekdüm

¹⁰² faḳīr: ḥaḳīr, BD

Beden-i zerd ü nizārumla degül çihre-i zer
‘ Aşk ser-nāmesine levha yazup hal çekdüm

7. Bāḳiyā ḥūn-ı dili dīde dūketdi gördüm
Mey-i nābı bedel-i mā-yeteḥallel çekdüm

17.

‘Ubeydī

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün

1. Ne Süleymān-ı zamānuz ne Cem-i devrānuz
Gel ḥarābata bizi gör ki nice sulṭānuz
Zekānuñ¹⁰³ topına karşı būyın eksik¹⁰⁴ n’ola kim¹⁰⁵
Dest-i šāh-ı ğam-ı ‘ışkuñda senüñ çevgānuz
3. Neyiçün kayd-ı ta‘alluḳla muḳayyed olavuz
Bir iki gün bu fenā tekyede ḥod¹⁰⁶ miḥmānuz
Seyl-i bārān-ı belā bize kedūret viremez
Degme nesne bizi taġyīr idemez ‘ummānuz
5. Nüktedānlar geçerüz gerçi ‘Ubeydī ammā
Yāruñ esrār-ı lebiñ aḥlamada ḥayrānuz

¹⁰³ zekānuñ: zū[l]fünüñ, ME

¹⁰⁴ būyın eksik: boyun egsem, ME

¹⁰⁵ kim: ben, ME

¹⁰⁶ ḥod: çün, ME

18.

Ḥāverī

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Seni gözler dü çeşm-i ḥün-feşānum¹⁰⁷ nice demlerle
Gel iy nūr-ı başar merdümlük it demler қademlerle

Қад ü zülf ü dehānuñ ḥasreti lām eyledi қaddüm

Ḥudā bilür benüm sağ olacağum bu elemlele

3. ' Aceb nice yazıldı başuma bu қара yazular
Benim ḥod mihnet ü derdüm yazılmaya қalemlerle

Hevā-yı қadd [ü] zülfüñle¹⁰⁸ ölürsem āh idüp cānā

Mezārumdan¹⁰⁹ тұram maḥşerde ' Abbāsī ' alemlerle

5. Nice zünnār-ı ' ışқа Ḥāverī bel bağlamayam kim
Der ü dīvār-ı deyr-i dil pür olmuşdur şanemlerle

4a

19.

Ni' metzāde Eş' ārından

mefā' ilün fe' ülün mefā' ilün fe' ülün

Sebeb naşb degil şimdi dilā bī-kese zāt

Alamaz manşıbı seyyid de olursa bi' z-zāt

¹⁰⁷ ḥün-feşānum: ḥün-nişānum, ME

¹⁰⁸ қadd [ü] zülfüñle: zülf қaduñla, HDÇ

¹⁰⁹ mezārumdan: mezārumda, ME

20.

Medhî'niñ Ebyâtından

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

Mihr-i ruhsāruñı vaşf it o mehüñ maṭla' da

Ser-i ā' dāyı nihāyet añasın maḳṭa' da

21.

Münîrî'nüñdür

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

Senüñ ḫālün ne iy dil ' ışk elinden

Şınuḳlarıñı şardurmış hele nāy

22.

Fatihî-i ' Ayntābî Ebyâtıdur

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Qazınmaz şafḫa-i dilden silinmez levḫ-i ḫāṭırdan

Benim cānım raḳıbe iltifātın ḳatı yañlıştır

23.

Firākî Dimekle...

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Dime her bir gubār olmış gedāya ḫāk-i rehdür bu

Fenā mülkinde çok tozlar ḳoparmış pādışehdür bu

24.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

Oḳundı mūm ile pervāneler hep

Meger şem' üñ yine cem' iyyeti var

25.

Şu‘ūr-i Sîrozî

mef‘ulü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün

Ṭanbūrın alsa nāz ile ol şivekār ele

Her mū tenimde nāle için şad hezār olur

4b¹¹⁰

5a

بی دیتست آنکه تو خونریزش

بی بدلست آنکه تو آویزش

منزل شب را تو فراز آوری

روز فرو رفته تو باز آوری

چرخ روش قطب ثبات از تو یافت

باغ وجود آب حیات از تو یافت

بنده نظامی که دعا گوی تست

در دو جهان خاک سر کوی تست

خاطرش از معرفت آباد کن

گردنش از بند غم آزاد کن

ای به ازل بوده و نابوده ما

وی به ابد مانده و فرسوده ما

بی طمعیم از همه سازنده ای

جز تو نداریم نوازنده ای

چاره ما ساز که بی یاوریم

گر تو برانی به که روی آوریم

چون خجلم از سخن خام خویش

¹¹⁰ Mecmuanın bu sayfası boştur.

هم تو بیمارز به انعام خویش
پیش تو گر بی سر و پای آمدیم
هم به امید تو خدای آمدیم
قافله شد واپسی ما ببین
ای کس ما بی کسی ما ببین

5b

در که پناهیم تویی بی نظیر
در که گریزیم توی دستگیر
جز در تو قبله نخواهیم ساخت
گر ننوازی تو که خواهد نواخت
ای شرف نامه نظامی به تو
خواجگی اوست غلامی به تو
نزل محبت به زبانش رسان
معرفت خویش به جانش رسان

ای نام تو بهترین سر آغاز
بی نام تو نامه کی کنم باز
ای کارگشای هر چه هستند
نام تو کلید هر چه بستند
ای بر ورق تو درس ایام
به آغاز رسیده تا بانجام
راه تو به نور لایزالی
از شبهه و شریک هر دو خالی

ای گوهر تاج فرستادگان

تاج ده گوهر آزادگان

6a

هرچه زیگانه و خیل تواند
جمله در این خانه طفیل تواند

خاک تو چون روضه جان منست
روضه تو جان و جهان منست
بر سر آن روضه چون جان پاک
خیزم چون باد نشینم چو خاک

ای ختم پیمبران مرسل
حلوائ پسین و ملح اول
نوباوه باغ اولین صلب
لشگرکش عهد آخرین تلب
ای حاکم کشور کفایت
فرمانده فتوی ولایت
ای کینت و نام تو موید
بوالقاسم وانگی محمد

راستی آور که شوی رستگار
راستی از تو ظفر از کردگار
از کجی افتی به کم و کاستی
از همه غم رستی اگر راستی

6b

گل ز کژی خار در آغوش یافت

نیشکر از راستی آن نوش یافت
چون به سخن راستی آری بجای
ناصر گفتار تو باشد خدای
راستی خویش نهان کس نکرد
بر سخن راست زیان کس نکرد
طبع نظامی و دلش راستند
کارش از ان راستی آرستند

ز کج گوئی کسانرا قدر کم گشت
کسی که او راتسگو شد محتشم گشت
چو بتوان راستی را خرج کردن
دروغی را چه باید درج کردن
چو صبح صادق آمد راست گفتار
جهان در زر گرفتش محتشم وار
کسی کو راستی در دل پذیرد
جهان گیرد جهان او را نگیرد

7a

دل راست کن از بلا میاندش
یاقوت خور از وبا میاندش
از کجی که روی بر تا بند
رپنکاری زرا رپتی یا بند
بصبری میتوان کامی خریدن
بارامی دل ارامی خریدن
مراد ان که دیر آید فرا دست
که سر کو زود خور شد زود شدست

بصبر از بند گردد مرد ریخته
که صبر آمد کلید کاربسته
هر مرادی که دیر یا بد مرد
مژده باشد عمر دیر نورد
مرد کز صبر نا صبور بود
تیر او از نشانه دور بود

7b

گر صبر کنی به صبر بی شک
دولت به تو آید اندک اندک
هان تا نشوی به صابری سست
دولت به درنگ می توان جست

فلك جز عشق اسبابی ندارد
جهان خاك عشق آبی ندارد
اگر بی عشق بودی جان عالم
که بودی زنده در دوران آدم
کسی که ز عشق خالی شد فسر دست
گرش صد جان بود بی عشق مردست
اگر عشقی نبودی در گذرگاه
نبودی کهر با جوینده کاه
به عشق اندر صبوری خام کاری است
بنای عاشقی بر بی قراری است

8a

چون عشق سرشته شد به گهر
چه باك بدر چه بیم مادر

عشق آن باشد که کم نگردد

تا باشد از این قدم نگردد

کیست که از عاشقی نشانیش نیست

هرکه را عشق نیست جانس نیست

عشق پوشیده چند باشیم چند

عاشقم عاشقم به بانگ بلند

روزی تو باز نگردد ز در

کار خدا کن غم روزی مخور

بر در او شو که فروزی ازوست

روزی ازو خواه که روزی ازوست

عمر چو بکروزه قرارت نداد

روز ده ساله چه باید نهاد

8b

صورت ما را که عمل ساختند

قسمت ما را به ازل ساختند

گرچه ازین خلق بسی جهد کرد

بیشتر از روزی خود کس نخورد

غم روزی خورد هر کس به تقدیر

چو من غم روزی اوفتادم چه تدبیر

غم روزی مخور تا روز ماند

که خود روزی رسان روزی رساند

تو در خرگاه و من در خانه تنگ

ترا روزی بهشت آمد مرا سنگ

در سخا و کرم چه می پیچم
کار بر طالع است و من هیچم
آن یکی پا نهاده بر سر گنج
وان دگر بهر يك قراضه برنج
گر کنی صد هزار بازی چست
نخوری بیش از آنکه روزی توست

9a

به شغل جهان رنج بردن چه سود
چو روزی به کوشش نشاید فرود
به دنبال روزی چه باید دوید
تو بنشین که روزی خود آید پدید

قرص جوین میشکن و میشکيب
تا نخوری گندم آدم فریب
تا شکمی نان و دمی آب هست
کفچه مکن بر سر هر کاسه دست
آن خور و آن پوش چو شیر و پلنگ
کاوری آنرا همه ساله به چنگ
نی چو عروسان درخت از قیاس
گاه قصب پوشی و گاهی پالس
گر دل خرسند نظامی تراست
ملك قناعت به تمامی تراست

خویشتن آرای مشو چون بهار
تا نکند در تو طمع روزگار

9b

به خرسندی برآور سر که رستی
بالئی محکم آمد تندرستی
هر ان زاهد که شد در دامن غار
به خرسدی مسلم گشت بر اغیار
و گر باشی به تخت و تاج محتاج
زمین را تخت کن خورشید را تاج
به سیم دیگران زرین مکن کاخ
کزین دین رخنه گردد قبله سوراخ

هر ترازو که گرد زر گردد
ستگسار هزار در گردد
گنج بر سر مشو چو ابر سفید
پای بر گنج باش چون خورشید
زر دو حرفست هر دو بی پیوند
زین پراکندن چند الفی چند
من چو قانع شدم به دانه خویش
بردم خون صدف به خانه خویش
نانی از خوان خود دهی به کسان
به که حلوا خوری ز خوان خسان

10a

به که حلوا خوری ز خوان خسان

تا بود محتشم نهاد بو
انکه با آرزو کند پیشی
عاقبت رو نهد به درویشی
فناعت کن بدین يك نان که داری
برافشان دامن از هر خوان که داری
جهان چون ماری افعی پیچ پیچست
ترا آن به کزو در دست هیچست
درین هستی که باید نیستی زود
بباید شد بهشت و نیست خشنود
بگیر آیین خرسندی ز انجیر
که هم طفلسست و هم پستان و هم شیر
حالی خور چو شهباز شکاری
مکن چون کرکسان مردار خواری

درم داری که در سختی در آید
سرو کارش به بد بختی در آید
نبدد دزد هندو را کسی دست
که با دزدی جوانمردیش هم هست
ببخشد دست او صد بحر گهر
که در بخشش نگردد دست او تر

10b

سری کردن مردم از مردمیست
وگرنه نه هر آدمی آدمیست
جوانمرد همواره با کس بود
کس آن را نباشد که ناکس بود

نهنگی بدریا گزرکرده گیر
همه گنج ناخورده را خورده گیر
بیا تا خوریم آنچه داریم شاد
درین دیر کهنه چه باید نهاد
از آن گنج کاورد قارون به دست
سر انجام در خاک بین چون نشست
وزان خشت زرین شد او عاد
چه آمد به جز مردن نامراد
ز بهر درم تند و بدخو مباحش
تو باید که باشی درم گو مباحش
نزدیک رسید کار می ساز
با گردش روزگار می ساز
آن دزد بود که از سر رنج
در تاریکی طلب کند گنج
هان تا سگی نان کسی نباشی
یا گریه خوان کس نباشی

11a

خرسندی را به طبع در بند
می باش بدانچه هست خرسند
خرسند همیشه ناز نیست
خرسندی را والیت اینست
در جستن رزق خود شتابند
سازند بدان قدر که یابند
از بندگی زمانه آزاد
غم شاد به ما و ما به غم شاد

هر مرد که شغل خویش بگذاشت
بر خورد ز هر چه در جهان داشت
آنگاه رسی به سر بلندی
کایمن شوی از نیازمندی

کسی در عشق فال بد نگیرد
وگر گیرد برای خود نگیرد
بسا فال از سر بازیچه برخاست
چو اختر می گذشت آن فال شد راست
بد آید فال چون باشی بد اندیش
چو گفתי نیک نیک آید فرا پیش
مرا آنکو در حق خود فال بد ز
به دست خود تبر بر پای خود زد

11b

به فرخندگی فال زن ماه و سال
که فرخ بود فال فرخ به فال
مبارک بود فال فرخ زدن
نه بر رخ زدن بلکه شه رخ زدن
مزن فال بد کاورد حال بد
مبادا کسی کو زند فال بد
چو عاجز شود مرد چاره سگال
به بیچارگی در گریزد بفال
مرنج از نزاری که فربه شوی
چو گوئی که کز این به شوم به شوی

رخنه کن ملک سرافکنده به
لشکر بد عهد پراکنده به
سر نکشد شاخ تو از سرو بن
تا نرنی گردن شاخ کهن

12a

همه چیزی ز روی کدخدائی
سکون بر تابد ال پادشائی
چو نیت نیک باشد پادشا را
گهر خیزد به جای گل گیا را
بهچشم کم مبین در هیچ درویش
که او هم محتشم باشد بر خویش
مزن کس را ولی کو بر ستیزد
چنانش زن که هرگز بر نخیزد
حذر کن زانکه ناگه از کمینی
دعای بد کند خلوت نشینی
بسی آینه کاندل دست شاهان
سیه گشت از نفیر داد خواهان

کاریکه صالح دولت تست
در جستن آن مکن عنان سست
بر گردن هیچ داد خواهی
شمسیر مزن بهر گناه
دشمن که به عذر شد زبانش
ایمن مشو وز در مرانش

بر عهد کس اعتماد منمای
تا در دل خود نیابیش جای

12b

صابر شو و بردبار می باش
می می خور و هوشیار می باش
بیجان چه کنی رمیده ای را
جانپست هر آفریده ای را

سری را که بر سر گزاری کاله
مبند از بر خاک هر خاک راه
به ناموس باید جهان داشتن
که آنجاست رایت برافراشتن
به خونریزی شهر یاران مکوش
که تا فتنه را خون نیاری به جوش
چه کردی ببین تا جهان یافتی
همان کن که اقبال از ان یافتی
نه خسرو بود آن کس که خس پرورست
خسی دیگر و خسروی دیگرست

تا جوانی و تندرستی هست
آید اسباب هر مراد به دست

13a

آنچنان زی که گر رسد باری
نخوری طعن دشمنان باری
هر که او میخ کینه پیش نهاد

کنده بر دست و پای خویش نهاد
وارث ملک را دهید سریر
صاحب افسر جوان بهست که پیر
می خورد وز کسی نیارد یاد
از چنین شه کسی نباشد شاد

نیک دلی در پی شیطان مباح
شیر امیری سگ دربان مباح
آب صفت باش و سبکتر بران
کاب سبک هست به قیمت گران
نیکی حق بین و بران کار کن
بر بدی خویشتن اقرار کن
ملک سلیمان مطلب کان کجاست
ملک همانست سلیمان کجاست
ای که از امروز نه ای شرمسار
آخر از آن روز یکی شرم دار

13b

مست چه خسبی که کمین کرده اند
کارشناسان نه چنین کرده اند
دایه دانای تو شد روزگار
نیک و بد خویش بدو واگذار

ترا حرفی به صد تزویر در مشیت
منه بیهوده بر حرف کس انگشت
تو خود دانی که در شمشیر بازی

هالك سر بود گردن فرازی
ز عیب نيك مردم دیده بر دوز
هنر دیدن ز چشم بد میاموز
کسی کو را بود در طبع سستی
نخواهد هیچ کس را تندرستی
چه خوش گفت آن گالبی با گلستان
که هر چت باز باید داد مستان

آن پرده طلب که چون نظام
معروف شوی به نیکنامی
آزار کشی کن و میازار
آزار تو به که خلق بازار
نظم ار چه به مرتبت بلند است
آن علم طلب که سودمند است
غافل منشین نه وقت بازیست
وقت هنر است و سرفرازیست
دل را به کسی چه بایدت داد
کو ناوردت به سالها یاد
ان مار بود نه مرد چالك
کو گنج رها کند خورد خاك
امروز که روز عمر برجاست
می باید کرد کار خود راست
فردا که اجل عنان بگیرد
عذر تو جهان کجا پذیرد
از پنجه مرگ جان کسی برد

کو پیش ز مرگ خویشتن مرد

خریدار چون بر در آرد بها

نشاید ره بیع کردن رها

ز پند بزرگان نباید گذشت

سخن را ورق در نباید نوشت

جهان غم نیرزد به شادی گرای

نه که از بهر غم کرده اند این سرای

14b

در این جای سختی نگیریم سخت

وزین چاه بی بن بر آریم رخت

مکن جز طرف در می اندیشه ای

پدید است بازار هر پیشه ای

چه باید به خود بر ستم داشتن

همه ساله خود را به غم داشتن

به درویش ده هر چه داری نخست

که بنگاه درویش راکس نجست

بیا تا نشینیم و شادی کنیم

شبی در جهان کیقبادی کنیم

یک امشب ز دولت ستانم داد

زدی و فردا نیاریم یاد

بباده دل خویشتن خوش کنیم

نه چندان که تن نعل آتش کنیم

دمی را که سرمایه زندگیست

به تلخی سپردن نه فرخندگیست

م‌شو در حساب جهان سخت گیر
که هر سخت گیری بود سخت میر

از صحبت پادشه به پرهیز
چون پنبه خشک از آتش تیز

15a

کان آتش اگرچه پر ز نورست
ایمان بود آن کسی که دورست
پروانه که نور شمع افروخت
چون بزم نشین شمع شد سوخت

پادشاهان که کینه کش باشند
خون کنند آن زمان که خوش باشند
چون شود تند شیر پنجه گشای
هیچکس پیش او ندارد پای
خواب خرگوش چنو نهفته بود
خصم را ببند ارچه خفته بود
اژدها چون بخسبد اندر غار
شیر نر بر درش نیابد بار
شیر در وقت خنده خون ریزد
کیست کز پیل مست نگریزد
می خورم از کار مجلس آراید
تیغ را نیز کار فرماید

15b

خطرهاست در کار شاهان بسی

که با شاه خویشی ندارد کسی
چو از کینه ای بر فروزند چهر
به فرزند خود بر نیاورند مهر
همنا که پیوند شاه آتشست
با آتش دراز دور دیدن خوشست

کار به دولت نه به تدبیر ماست
تا به جهان دولت روزی کراست
مرد ز بیدولتی افتد به خاک
درلتیان را به جهان در چه باک
هر نظری را که بر افروختند
جامه باندازه تن دوختند
زنده بود طالع دولت پرست
بنده دولت شوی هر جا که هست
بار مسیحا نکشد هر خری
لایق افسر نبود هر سری

نباید تیز دولت بود چون گل
که آب تیز رو زود افکند پل

16a

طرب کن چون در دولت گشادی
مخور غم چون به روز نیک زادی
سر از دولت کشیدن سروری نیست
که با دولت کسی را داوری نیست
به دولت یافتن شاید همه کام

چون دانه هست مرغ آید فرا دام
چو گوی افتادن و خیران به بود کار
که هرکس که اوفتد خیزد دیگر بار
بسا دولت که آید بر گذرگاه
چو مرد آگه نباشد گم کند راه

دولت سبب گره گشائیست
پیروزه خاتم خدائست
امشب شب قدر تست بشتاب
قدر شب قدر خویش دریاب

صورت خدمت صفت مردمیست
خدمت کردن شرف آدمیست
هر که زمام هنری می کشد
در راه خدمت کمری می کشد

16b

شهادت که او خواجگی نور یافت
از کمر خدمت زنبور یافت
باز بزرگانست بیاید کشید
تا به بزرگی بتوانی رسید
سر مکش از صحبت روشندان
دست مدار از کمر مقلان

خار که همصحبتی گل کند
غالیه در دامن سنبل کند

هر که کند صحبت نيك اختيار

آيد روزيش كه آيد به كار

گهر نيك را ز عقد مريز

وآنكه بد گهرست ازو بگريز

بدگهر با كسى وفا نكند

اصل بد در خطا خطا نكند

با وحش كسى كه انس گيرد

هم عادت وحشيان پذيرد

17a

به ذره آفتابي را كه گيرد

به گنجشكى عقابى را كه گيرد

نهنگ آن به كه در دريا ستيزد

ز آب خرد ماهى خرد خيزد

پدر كز روانش باد پر نور

مرا پيرانه پندى داد مشهور

كه از بى دولتان بگريز چون تير

سرا در كوى صاحب دولتان گير

شرف خواهى به گرد مقبلان گرد

كه زود از مقبلان مقبل شود مرد

چو بر سنبل چرد آهوى تاتار

نسيمش بوى مشك آرد به بازار

بهاى در بزرگ از بهر اين است

كز از دايم با بزرگان همنشين است

همه کس در در آبدیځ ياد
کسی کو خاک جوید خاک ياد

شهر و سپه را چو شوی نیک خواه
نیک تو خواهد همه شهر و سپاه

17b

ملکت از عدل شود پایدار
کار تو از عدل تو گیرد قرار
عمر به خشنودی دلها گذار
تا ز تو خوشنود شود کردگار
سایه خورشید سواران طلب
رنج خود و راحت یاران طلب
درد ستانی کن و درماندهی
تات رسانند به فرماندهی
هر که در این خانه شبی داد کرد
خانه فردای خود آباد کرد
عدل تو قنديل شب افروز تست
مونش فردای تو امروز تست
دست بدار از سر بیچارگان
تا نخوری ناوڪ غمخوارگان
دست بدار از سر بیچارگان
تا نخوری پاسخ غمخوارگان
در کرم آویز رها کن لجاج
از ده ویران که ستاند خراج

نشاید خویشتن را شمع کردن
به کار دیگران دل جمع کردن

18a

ستم بر مذهب دولت روا نیست
که با دولت ستمگار آشنا نیست

احسان همه خلق را نوازد
آزادانرا غلام سازد
آن کن که به رفق و دلنوازی
آزادانرا غلام سازی

شه چو عادل بود ز قحط منال
عدل سلطان به از فراخی سال

بیا تا ز بیداد شوئیم دست
که بی داد نتوان ز بیداد رست
سکندر به انصاف نام آورست
وگرنی ز ما هر يك اسکندرست

دولتیان کآب درم یافتند
دولت باقی ز کرم یافتند

18b

تخم کرم کشت سلامت بود
چون برسد برگ قیامت بود
گرم شو از مهر و ز کین سرد باش

چون مه و خورشید جوانمرد باش
سنگ بینداز و گهر میستان
خاک زمین مید و زر میستان
دین چو به دنیا بتوانی خرید
کن مکن دیو نباید شنید

از آن شد خانه خورشید معمور
که تاریکان عالم را دهد نور
چو سقا آب چشمه بیش ریزد
ز چشمه کاب خیزد بیش خیزد
بگشائی بند بگشاید بند تو
فرو بندی فرو بندند بر تو
بزرگی بایدت دل در سخا بند
سر کیسه به برگ گندنا بند
درم داری که از سختی در آید
سرو کارش به بدبختی دراید

19a

26.

Mü'min Paşa

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bi-ḥamdi'llāh ki be-küşāyed şabā zülf-i perīşānī
Zi ruḥsār-ı dıraḥşānī gül-i nevrüz-ı sulṭānī

Gül-i şadberg la' l-āsā be dest-i ḥātem-i şengül
Şu' ā' -ı pertevi dāred be-ez mühr-i Süleymānī

3. Nesīm-i ravza-i huld-i berīn şod ‘ālem-i fānī

Heme cā gülşen-i zība müferraḥ zāt-ı insānī

Bi-ters ey dil ez-ān ḥūn-rīz-i çeşm-i yār-ı fettānī

Ki dāred şevket-i cevānānī vü ḳahr-ı şāhānī

5. Me-nāl ey Aḥsenī her şeb çu bülbul ez gül-i hicrān

Bi-ḥand kām-ı gül-zāret çü ruḥsār-ı cevānānī

27.

Hāfız¹¹¹

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Dilā be-sūz ki sūz-ı tu kārḥā be-koned

Niyāz-ı nīm-şebī def‘ -i şad belā be-koned

‘İtāb-ı yār-ı perī-çihre ‘āşıkāne be-keş

Ki yek kirişme telāfī-i şad belā¹¹² be-koned

3. Zi-mülk tā melekūteş ḥicāb ber-dārend

Kesī ki¹¹³ ḥidmet-i cām-ı cihān-nümā be-koned

Ṭabīb-i ‘aşḳ mesīḥādem est u muşfik līk

Çu derd der tu ne-bīned kirā devā be-koned

¹¹¹ Metinde 5’inci ve 6’ıncı beyitler bulunmamaktadır.

¹¹² belā: cefā, HFD

¹¹³ Kesī ki: Her anki, HFD

5. Be-sūht Hāfız u bŷyī zi-zŷlf-i yār ne-bord
Meger delālet-i īn devleteş şabā be-koned

19b

28.

İlāhī¹¹⁴

Hece: 10

I.

Ɛoyup Sidre vŷ Tŷbā'yı cānım¹¹⁵

Gönlŷm seni mevlām ister¹¹⁶ seni

Gerekmez ğayrı sevdāi cānım¹¹⁷

Gönlŷm¹¹⁸ seni [mevlām] ister¹¹⁹ seni

II.

Bŷlbŷller ister gŷlistān cānım¹²⁰

Pervāne şem^c -i şebistān cānım¹²¹

^c Āşık seni ister hemān cānım¹²²

Gönlŷm seni mevlām ister¹²³ seni

III.

Hŷsrev Şīrīn'īn meftŷnı cānım¹²⁴

¹¹⁴ Mecmuada 10'lu hece ölçŷsŷyle yazılan bu şiir Ziver Tezeren'in *Hŷdāyī Divanı* (s.159) neşrinde 8'li hece ölçŷsŷ ile yazılmıştır.

¹¹⁵ Ɛoyup Sidre vŷ Tŷbā'yı cānım: Ɛoyup Sidre vŷ Tŷbā'yı, HD

¹¹⁶ mevlām ister: ŷzler, HD

¹¹⁷ Gerekmez ğayrı sevdāi cānım: Gerekmez ğayrı sevdāi, HD

¹¹⁸ Gönlŷm: Cānım, HD

¹¹⁹ [mevlām] ister: ŷzler, HD

¹²⁰ Bŷlbŷller ister gŷlistān cānım: Bŷlbŷller ister gŷlistān, HD

¹²¹ Pervāne şem^c -i şebistān cānım: Pervāne şem^c -i şebistān, HD

¹²² ^c Āşık seni ister hemān cānım: ^c Āşık seni ister hemān cānım, HD

¹²³ mevlām ister: ŷzler, HD

¹²⁴ Hŷsrev Şīrīn'īn meftŷnı cānım: Hŷsrev Şīrīn'īn meftŷnı, HD

Ḳays ise Leylā Mecnūnı cānım¹²⁵

Ne ānı ister ne bunı cānım¹²⁶

Göñlüm¹²⁷ seni mevlām ister¹²⁸ seni

IV.

Gerçi Cennet de güzeldir cānım¹²⁹

Līk ḥüsniñ bī-bedeldir cānım¹³⁰

Ḳısmet-i rüz-ı ezeldir cānım¹³¹

Göñlüm seni mevlām ister¹³² seni

V.

Ġayra bakmaz ‘āşık gözi cānım¹³³

Saña doğrulmışdır yüzi cānım¹³⁴

Budur Hüdāyiniñ sözi cānım¹³⁵

Göñlüm¹³⁶ seni mevlām ister¹³⁷ seni

(Temmet)

20a

29.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

¹²⁵ Ḳays ise Leylā Mecnūnı cānım: Ḳays ise Leylā Mecnūnı, HD

¹²⁶ Ne ānı ister ne bunı cānım: Ne ānı ister ne bunı cānım, HD

¹²⁷ Göñlüm: Cānım, HD

¹²⁸ mevlām ister: özler, HD

¹²⁹ Gerçi Cennet de güzeldir cānım: Gerçi Cennet de güzeldir, HD

¹³⁰ Līk ḥüsniñ bī-bedeldir cānım: Līk ḥüsniñ bī-bedeldir, HD

¹³¹ Ḳısmet-i rüz-ı ezeldir cānım: Ḳısmet-i rüz-ı ezeldir, HD

¹³² mevlām ister: özler, HD

¹³³ Ġayra bakmaz ‘āşık gözi cānım: Ġayra bakmaz ‘āşık gözi, HD

¹³⁴ Saña doğrulmışdır yüzi cānım: Saña doğrulmışdır özi, HD

¹³⁵ Budur Hüdāyiniñ sözi cānım: Budur Hüdāyiniñ sözi, HD

¹³⁶ Göñlüm: Cānım, HD

¹³⁷ mevlām ister: özler, HD

I.

Ṭālīb oldum bulmadım hıç beni bir irşād ider
Şād ü ḥandān kimi ḥalkın kim[i] feryād ider
Çekme elem dünyā içün eger gönli merd iseñ
Melil itmez ḥikmet itse seni bir gün şād ider

II.

Ḥudā böyledir sevilme eylemiş mu‘ tādımı
Kılmadı ma‘ mūr itmedi iḥyā bu dil bünyādımı
Ma‘ rifetler meclisinde söyleyip icādımı
Her nefes ol ehl-i diller anıp nāmım yād ider

III.

Ḥaḳīḳate irmeyenin elif ḳaddi nūn olur
Vāşl-ı yāre vāşıl olmaz gözleri pūr ḥūn olur
Şıdḳla Leylī sevenler ‘āḳıbetde Mecnūn olur
Her güzel Şīrīn olunca ‘āşıkın Ferhād [ider]

20b

30.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

I.

Lāzım degil pend ü vā‘ ız bir kez ‘aḳlım yār iken
‘Afv itmez mi Ḥudā cürmim bir ḡanī Settār iken
Ġamım yok (...) nārından luṭf-i Ḥaḳḳ deryā iken
Faḥr-i ‘ālem (...) maḥşerde imdād ider

II.

Bu kātib bir zān gözle baḳmaz cihānıñ varına

Bugün gelen kısmetini dimez kılsın yarına
İrer bir gün vâsıl olur bu ʿaşk ile yârine
Eyler ihyâ vücūdın dil mülkini âbâd ider

21a

31.

fâʿ ilātün fâʿ ilātün fâʿ ilātün fâʿ ilün

I.

Bir zemân tevbe idip isyânım andım ağladım
Bir zemân hayfâ geçen devrânım andım ağladım
Bir zemân genclikdeki dermânım andım ağladım
Bir zemân [da] pîr ü nâ-tüvân[ım] andım [ağladım]

II.

Yâ İlâhî şon nefesde isterim kalb-i selîm
Raḥmeten liʿl-ʿâlemînsin merḥamet kıl yandım
Der ki bu ʿâşık ʿömür kim çekmezem (...) elîm
Ḥamd ü şükr olsun ehl-i îmân[ım] [andım] [ağladım]

21b

32.

Nesîmî

fâʿ ilātün fâʿ ilātün fâʿ ilātün fâʿ ilün

1. Dilberâ men senden özge¹³⁸ ʿömür ü¹³⁹ cānı neylerem
Tâc ü taḥt ü māl ü mülki ḥānumānı neylerem¹⁴⁰

¹³⁸ özge: ayru, ND

¹³⁹ ʿömür ü: tende, ND

¹⁴⁰ Tâc ü taḥt ü māl ü mülki ḥānumānı neylerem: Māl ü mülki taḥt u tâcî ḥānumānı neylerem, ND

İsterüm vaşluñ cemālin tã kılam derde devā
Men senüñ bimārıñam özge devāyı neylerem

3. Çok du‘ālar kılmışam men Hālukuñ dergāhına
Çün murādum hāşıl olmaz¹⁴¹ yā¹⁴² du‘āyı neylerem

İy Müselmānlar görüñ kim¹⁴³ yār ile hoşdur cihān
Men ki yārdan ayru düşdüm bu cihānı neylerem

5. İy Nesīmī şabr kııl itme fiğān ü āh ü zār¹⁴⁴
Men begüm efgān idüp āh ü fiğānı neylerem¹⁴⁵

33.

Ṭalī‘ī

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Ferāğat eylegil iy dil ümīd-i vaşl-ı dilberden
Bilürsin kim vefā gelmez cihān içre güzellerden¹⁴⁶

‘Alāyıkdan mücerred ol ki erkān-ı ṭarīkatde
Kālander olmasa ‘āşık kazırlar anı defterden

3. Şakın bu çerh-i kec-revden ki bir üslūb ile kişi¹⁴⁷

¹⁴¹ olmaz: oldı, ND

¹⁴² yā: ben, ND

¹⁴³ görüñ kim: bilüñ, ND

¹⁴⁴ İy Nesīmī şabr kııl itme fiğān ü āh ü zār: İy Nesīmī neyiçün eylersen efgān ü fiğān, ND

¹⁴⁵ Men begüm efgān idüp āh ü fiğānı neylerem: Men bu gün şabr eylesem ṭaīla fiğānı neylerem, ND

¹⁴⁶ Bilürsin kim vefā gelmez cihān içre güzellerden: Ki hergiz bu cihān içre vefā gelmez güzellerden, PBM

¹⁴⁷ üslūb ile kişi: oynuyla kişi, ME

Ne deñlü pehlevân olsa başâr ol¹⁴⁸ dest-i çemberden

Bugün minberde¹⁴⁹ bir vâ' ız güzel sevmek ھاٲā dimiş¹⁵⁰

O dem¹⁵¹ yok mıydı bir ' aşık yıkaydı anı¹⁵² minberden

5. Saña iy ٲālī' i hep bu felâketler felekdendür

Ne lâzım yok yire her gün şikâyet itmek aħterden

22a

Allâhü veliyyü't-tevfîk ni' me'l-mevlâ¹⁵³

Yâ erħame'r-râħimîn irħamnâ¹⁵⁴

22b

34.

fe' ülün fe' ülün fe' ülün fe' ül

İlâhî be-maħşer me-bādā cüdā

Muħammed zi luţf-ı Resûl-i Ĥudā

23a

35.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün

1. Anıñ derd-i derûnım

ٲarab-ı ' âlem şadāsından

Geçmeden zâr ile günüm

¹⁴⁸ olsa başâr ol: ise başârlar, PBM

¹⁴⁹ minberde: mescidde, PBM

¹⁵⁰ sevmek ھاٲā dimiş: sevmegi men' itmiş, PBM

¹⁵¹ O dem: ' Aceb, ME

¹⁵² yıkaydı anı: kim indüreydi, PBM

¹⁵³ Başarıyı sağlayan Allah'tır. O en iyi dosttur.

¹⁵⁴ Ey rahmet sahiplerinin en merhametlisi bize merhamet et.

Sen dil-dārīñ cūdasından

3. Luṭf ile şān-ı devrānım
Bendegene müşfik cānım

Fāriğ ol benim sulṭānım
Bī-vefālīk edāsından

5. Şanma dost olmak kolaydır
Ḥaḳīḳa gevheri ṭayy eder
Muḥibbī şādīḳī yigdir
Kişiniñ akrabāsından

7. Ol benim iy yüzi māhım
‘Arşa çıkar dūd-ı āhım

Bu revā mıdır ki şāhım
Ḳaça sulṭān gedāsından

9. Eyi dostdur başa devlet
Bī-vefāya etmem minnet

Der ki Yūsuf luṭf u rağbet
Her kişiye Ḥudāsından

23b¹⁵⁵

24a

36.

İlāhī

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

I.

Ḥ'āb-ı ğafletin uyar uyanayım¹⁵⁶

Māsivādan cümleten uşlanayım

Fürkat ile nice bir dīvāneyim¹⁵⁷

Şerbet-i vaşlıñ içir uşlanayım

II.

Pādişāhā sen bilirsın şādıķı¹⁵⁸

Sen bilirsın bezm-i vaşla lāyıkı

Ḥüsniñe pervāne kıldın 'āşıkı¹⁵⁹

Ger murādıñ yakmağ ise yanayım

III.

İstiyicek bir faķiri ol Ğanī¹⁶⁰

Eyler erbāb-ı ma' ārif maḥzeni

Bāṭınım kıldıñ ḥaķāyık ḥırmeni¹⁶¹

Zāhirā gerçi bir ednā dāneyim

IV.

¹⁵⁵ Mecmuanın bu sayfasında bazı karalamalar mevcuttur.

¹⁵⁶ Ḥ'āb-ı ğafletin uyar uyanayım: Ḥ'āb-ı ğafletin uyar uyanayım cānım, ME

¹⁵⁷ Fürkat ile nice bir dīvāneyim: (...) fürkat ile nice bir dīvāneyim ma' būdum, ME

¹⁵⁸ Pādişāhā sen bilirsın şādıķı: Pādişāhā sen bilirsın şādıķı cānım, ME

¹⁵⁹ Ḥüsniñe pervāne kıldın 'āşıkı: (...) ḥüsniñe pervāne kıldın 'āşıkı, ME

¹⁶⁰ İstiyicek bir faķiri ol Ğanī: İstiyicek bir faķiri ol Ganī cānım, ME

¹⁶¹ Bāṭınım kıldıñ ḥaķāyık ḥırmeni: (...) bāṭınım kıldıñ ḥaķāyık ḥırmeni, ME

Māsivādan el çekip ‘āşık kesil
Zıkr ü hem fikriñ Hâk olsun muttaşıl
Şol kadar hayretde qalsın cān ü dil¹⁶²
Kānde baqarsam efendim şanayım

V.

Qoma yā Rabbī Hüdāyī yirine
Bağma nokşānımıñ binde birine
Ger irādet vardı ise yerine¹⁶³
Kevşer şerābından içer qanayım
24b

37.

müstef^c ilün müstef^c ilün

I.

Buyruq seniñ fermān seniñ
Derd ehline dermān seniñ
Müzniblere ğufrān seniñ
Yā Rabbenā [yā Rabbenā]¹⁶⁴
Luṭf u kerem iḥsān seniñ

II.

Qullarına eyle naḫar
Gitsin göñüllerden keder
Qalmaya varlıqdan eşer

¹⁶² Şol kadar hayretde qalsın cān ü dil: (...) şol kadar hayretde qalsın cān ü dil, ME

¹⁶³ Ger irādet vardı ise yerine: (...) ger irādet vardı ise yerine, ME

¹⁶⁴ Yā Rabbenā yā Rabbenā: Yā Rabbenā, ME

Yā Rabbenā [yā Rabbenā]¹⁶⁵

[Luṭf u kerem iḥsān seniñ]

III.

Sensin bizi icād iden

Ṭoğrı yola irşād iden

İḥsāniña mu‘ tād iden

Yā Rabbenā [yā Rabbenā]¹⁶⁶

[Luṭf u kerem iḥsān seniñ]

IV.

Ref‘ it cemālinden niḳāb

Zāyil ola tā kim hicāb

İḥsāniñ olsun bī-hisāb¹⁶⁷

Yā Rabbenā [yā Rabbenā]¹⁶⁸

[Luṭf] [u] kerem [iḥsān] seniñ¹⁶⁹

V.

Ey Vāḥid ü Ferd ü Aḥad

Ey Ḳādir ü Ḥayy ü Şamed

Eyle Hüdāyīye meded

Yā Rabbenā [yā Rabbenā]¹⁷⁰

Luṭf [u] kerem¹⁷¹ iḥsān seniñ

Temmet

¹⁶⁵ Yā Rabbenā yā Rabbenā: Yā Rabbenā, ME

¹⁶⁶ Yā Rabbenā yā Rabbenā: Yā Rabbenā, ME

¹⁶⁷ İḥsāniñ olsun bī-hisāb: İḥsāniña olsun hisāb, ME

¹⁶⁸ Yā Rabbenā yā Rabbenā: Yā Rabbenā, ME

¹⁶⁹ Luṭf u kerem iḥsān seniñ: kerem seniñ, ME

¹⁷⁰ Yā Rabbenā yā Rabbenā: Yā Rabbenā, ME

¹⁷¹ Luṭf u kerem: Luṭf kerem, ME

38.

İlāhī

Hece: 10

I.

‘ Ālemleriñ sulṭānı sulṭānım

‘ İnāyet eyle bize sulṭānım

‘ Aşkıñ şevķin zevķin vir sulṭānım

‘ İnāyet eyle bize [sulṭānım]

II.

‘ Aķar şol çeşmim yaşı sulṭānım

Onulmaz bağrım başı sulṭānım

İki cihān güneşi sulṭānım

Şefā‘ at eyle bize [sulṭānım]

III.

Azdı gitdi nefsimiz sulṭānım

Zikriñ kılmaz dilimiz sulṭānım

Sen bilürsiñ hālımız sulṭānım

Kerāmet eyle bize [sulṭānım]

IV.

Her yaña aķın şaldım sulṭānım

Āhir kapıña geldim sulṭānım

Ġāyet zebūn[ıñ] oldım sulṭānım

‘ İnāyet eyle bize [sulṭānım]

V.

Yā Rab Nūrī kuluñı sulṭānım

Ḥandān eyle gülını sulṭānım

Esirge bülbulını sulṭānım

Seḥāvet eyle bize [sulṭānım]

Temam (M,M,M)

25b

Üsküdarī Maḥmūd Efendi Ḥazretlerındır.

39.

İlāhī

müstef' ilün müstef' ilün

I.

Ey ṭālib-i dünyā olan

Taḥsīl idip n'itseñ gerek

Olsañ eger şāh-ı cihān

Bir gün koyup gitseñ gerek

II.

Çekseñ nice yıllar ta' ab

Dünyā seniñ farz eyle hep

Ḳabri añar mısın ' aceb

Ṭopraq olup yatsañ gerek

III.

Bī-çāre ṭalıp ğaflete

İhmāl idersin ṭā' ate

'Ömriñ irerse ğāyete

Emri kaçan tutsaň gerek

IV.

Bildiň mi nefis aḥvālını

Ṭuyduň mı mekr ü ‘ālını

Görüp kıyāmet ḥālını

Her zevḳi unutsaň gerek

V.

‘Ādet idinme toḳluḡı

Vaḥdetde ol ḳo çoḳluḡı

Yoldaş iderseň yoḳluḡı

Dost iline yitseň gerek

40.

İlāhī

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

I.

Derūnıñ ser-te-ser ‘aşkıñla ṭolsun

Dil ü cān maṭlab-ı a‘lāyı bulsun

Vücūdın mülkü ḳo Allāh’ın olsun

Serīr-i sīneñe mihmān ola Ḥaḳ

II.

Ḳo kibri ‘ucbı nefsiñ ḥāk idegör

Enāniyyet ḥicābın ḳāk idegör

Derūnıñ māsivādan pāk idegör

Serāy-ı kalbiñe¹⁷² miħmān ola Ĥaķ

III.

İdegör rüz [u] ſeb ķaṭʿ -ı menāzil

Olinca Kaʿbe-i aʿmāle vāşıl

Şuhūdında olıncak ķişi kāmıl

Aña hem dīn ü hem imān ola Ĥaķ

IV.

Ṭarīk olup saña rāh-ı hidāyet

Olursa rehberiñ faħr-i risālet

Tecellī ide ger nūr-ı hidāyet

Seniñ her derdñe dermān ola Ĥaķ

V.

Hüdāyī maẓhar-ı envār-ı Ĥaķķ ol

Ķo ġayrı ṭālib-i dīdār-ı Ĥaķķ ol

Yüri var maḥzen-i esrār-ı Ĥaķķ ol

Ki her bir ķaṭrede ʿummān ola Ĥaķķ

(Temmet)

26a

41.

Sulṭān Süleymān

fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilātün fāʿ ilün

1. Ĥaķ içinde muʿteber bir nesne yok devlet gibi

Olmaya devlet cihānda bir nefes şıḥḥat gibi

¹⁷² kalbine: setriñe, ME

Salṭanat didükleri ancaḡ cihān ḡavḡāsıdur
Olmaya baḡt ü sa‘ ādet dünyede vaḡdet gibi

3. Ḳo bu ‘ayş ü ‘işreti çün kim fenādur ‘aḡıbet
Yār-ı bākī ister iseñ olmaya ṭā‘ at gibi

Olsa¹⁷³ ḡumlar saḡışınca ‘ömrüñe ḡadd ü ‘aded
Gelmeye bu şīşe-i çerḡ içre bir sâ‘ at gibi

5. Ger ḡuzūr¹⁷⁴ itmek dilerseñ iy Muḡıbbī fāriḡ ol
Olmaya vaḡdet cihānda ḡüşe-i ‘uzlet gibi¹⁷⁵

42.

Şemsī

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Aç gözin ey dil bahār eyyāmıdır ḡülzāre baḡ
Şubḡa dek feryād ider şol ‘andelīb-i zāre baḡ

Mācerā-yı ‘ışḡ-ı dil dünyāda izḡār eyledi
Dem-be-dem ḡan aḡlayan bu dīde-i ḡün-bāre baḡ

3. Tekye-i ḡayretde ḡayrān eyleyüpdür cānum
Derd-i ‘ışḡıñla olan keyfīyyet-i esrāre baḡ

¹⁷³ Olsa: Ola, MD

¹⁷⁴ ḡuzūr: ḡüner, ME

¹⁷⁵ Olmaya vaḡdet cihānda ḡüşe-i ‘uzlet gibi: Olmaya ‘uzlet maḡām-ı ḡüşe-i vaḡdet gibi, ME

Mihnet-i dünyāda zār itdi beni nerrād-ı ğam
Hālūme raḥm itmez ol yār-ı fem-i ruḥsāre baḳ

5. ‘ Āşık-ı şāf[ī] dil ol ğayra naẓar kıılma şaḳın
Şemsīyā şevḳ ile dāyım şūret-i dildāre baḳ

26b

43.

Muḥibbī¹⁷⁶

fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilātūn fā‘ ilūn

1. Hālını bilmek dilerseñ bülbulūñ gūlzāra baḳ
Şu gibi şāfī-derūn ol dem-be-dem dīdāra baḳ

Ger küdüretten dilerseñ şāf ola mir ’āt-ı dīl

Bir¹⁷⁷ dem ırma cān gözin dāyım cemāl-i yāra baḳ

3. Her biri bir ehl-i ‘ ışkuñ dīde-i ḥūn-bārıdur¹⁷⁸

Şanma yer yer¹⁷⁹ lāleler açıldı gel kūhsāra baḳ

Kimisi ḥandān u şādān kimi ğam-gīn ü ḥazīn

‘ İbret al gel¹⁸⁰ bir naẓar bu çerḥ-i nā-hem-vāra baḳ

5. Dileseñ ṭab‘ uñ Muḥibbī ṭūṭī-veş gūyā ola

¹⁷⁶ Bu şiir mecmuada 5 beyit Coşkun Ak’ın Muḥibbī Divanı (s.759) neşrinde 6 beyittir.

¹⁷⁷ Bir: Ol, MD

¹⁷⁸ dīde-i ḥūn-bārıdur: dīde-i dünyāsıdur, ME

¹⁷⁹ yer yer: bir bir, MD

¹⁸⁰ gel: señ, MD

Ol lebi şekkerdeki¹⁸¹ āyīne-i ruḥsāra baḳ

44.

Hādī

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dā'imā şād olmaḳ isterseñ cemāl-i yāra baḳ
Sen n'idersin cenneti ey dil hemān dīdāra [baḳ]

Fāriḡ ol tūl-i emelden ḥālī olma bādeden
Ḥūblarla seyr-i gülşen kı l gül-i gülzāra baḳ

3. Dōstum maḡrūr-ı ḥüsn olma igen bākī degil
Çerḡ ṭollābını gör bu gerdiş-i züvvāra baḳ

Yāḳdı yandırdı beni cev r āteşiyle rüzgār
Āteş-i sūzāna beñzer dilde olan nāra baḳ

5. Ḳorḳudur vā' iz seni Hādī ḡam-ı ferdāyile
'Işḳdan ırmak diler baḳ şol çürük efkāra baḳ

27a¹⁸²

27b¹⁸³

28a

45.

Murabba'

¹⁸¹ ol lebi şekkerdeki: bir leb-i şīrīn-i şeker, ME

¹⁸² Mecmuanın bu sayfasında bazı karalamalar mevcuttur.

¹⁸³ Mecmuanın bu sayfasında bazı karalamalar mevcuttur.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

I.

Yazanlar naqş-ı hüsnîñ ğamzesi şemşîre yazsınlar

O şemşîr üzre kanımla ğazā ta' şîre yazsınlar

Tılısm-ı fitenîñ (...) eger bâğ-ı cünûna olmaz

Benim ta' vîz-i pāzūbendimi zencîre yazsınlar

46.

Murabba'

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I.

Cevr ile yer raḥm idüp güller derûn-ı bülbülü

İtdiler gül-güne-i ruḥsârı (...) bülbülü

Mevce-i enhâr zencîri cünûn eyler şubḥ

Devr idüp bu (...) efzâmı cünûnı bülbülü

47.

Murabba'¹⁸⁴

Yâr niçün sūr-ı derûnı ' aşık-ı bî-dil nihân eyler¹⁸⁵

Yâr anı bād-ı nesîm-ı şubḥ u vuşlat ḥod ' ıyân eyler¹⁸⁶

Yâr şaḳın vaż' -ı teğāfûl-güne-i dildâre incinme¹⁸⁷

Yâr seni şâyed o naḥl-i nâz-perver imtihân eyler¹⁸⁸

28b

¹⁸⁴ Bu şiirin vezni bulunamamıştır.

¹⁸⁵ Bu mısraın vezni bozuktur.

¹⁸⁶ Bu mısraın vezni bozuktur.

¹⁸⁷ Bu mısraın vezni bozuktur.

¹⁸⁸ Bu mısraın vezni bozuktur.

El-ḥamdüli'llāhi 'alā ne' mā'ihī¹⁸⁹

29a

Ḳāle'n-nebiyyü şallallāhü 'aleyhi vesellem: Men celese 'inde 'ālimin
sā' ateyni ev semī'a minhü kelimeteyni ev ekmele me' ahū luḳmeteyni ev meşā
me' ahū ḥaṭveteyni e' ṭa'llāhü cenneteyn.¹⁹⁰

Küllü cennetin mişlü'd-dünyā merreteyn.¹⁹¹

48.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Ḥaḳdur çü ḳamu gūna olan ḥākim ü ḳāḍī

Lāyık ḳula oldur ki ḳazāya ola rāżī

Beyt

49.

müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün

Zühd ile varsam ibrişim Bāyezīd Edheme

29b

50.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

Nev-bahār erdi açıldı bāğ-ı ḥüsniñ gülleri

Cüş idip feryād ider her gūşeniñ bülbülleri

30a¹⁹²

30b

¹⁸⁹ Her şeyin Rabb'ine hamd olsun

¹⁹⁰ Peygamber (s.a.v) dedi ki: “ Kim ki bir âlimle iki lokma yer, onunla iki kelime konuşur, onunla iki adım atarsa, Allah Teâla ona cenette her odası dünyadakinin iki katı güzellikte olan iki köşk verir.”

¹⁹¹ Bütün cennetler dünyanın iki mislidir.

¹⁹² Mecmuanın bu sayfasında bazı karalamalar mevcuttur.

51.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. N'ola güلزār-ı dehr içre dilā efğānımız vardır

Vücūdım gülşeninde bir gül-i ḥandānımız vardır

Ne mümkün gayra ḳul olmak ki dil Mısrında Yūsuf-veş

Bezmd e ḥazret-i monlā gibi sulṭānımız var[dır]

31a

Āh Efendim Şāh Ḥasan

31b

52.

Beyt

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Genc-i zer ger ne-būd genc-i ḳanā' at bākī'st

Ān ki ān dād be-şāhān be-gedāyān in dād

53.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Cüneyde der imiş Şiblī anıñ esrār-ı nihānı

Nice fāş olmasın vā' iz çıkar minberde söylersin

54.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Derdime dermān için ḥasteye geldi [ol] ḥabīb

Ḥaste şıḥḥat bulmaz olsa gelir nā-gāh ṭabīb

32a¹⁹³

32b

Budun'da Meḥmed Şāh huzurunda söyledükleri neẓâyirlerdür.

‘Oṣmānī

Her kim şā‘ir ola şer medḥ itse Meḥmed Şāhı infākıyla şehrden sorumludur (...)

55.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Bī-vefāya dil viren olur peşimān ‘ākıbet

Ḥasret [ü] fırkatle ider āh [u] efġān ‘ākıbet

56.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

I.

Künc-i vīrānda olurmuş çünki genc

N’ola vīrān olsa ḳalb-i müsteṭāb

Ben ḥarāb i[t]düm ḥarābatı maḳām

Tā olam ġāyet ḥarāb ender ḥarāb

*

Budun'da sipāh (...) ‘Oṣmān Şāh için beste-i şābitedir ki zikr olunur

57.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün

Şeb-i çerāġı neylerem nūr-ı cemāl-i yār ile

Şem‘e ḥāceti mi olur nūr-ı tecellī var iken

33a

¹⁹³ Mecmuanın bu sayfasında harf meşkləri bulunmaktadır.

58.

Şābit

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Tükürse üstine bir ehl-i istikrāh ḥazz eyler
Göñül abdāl-ı ‘ışkıñ balgami bir pālehengidir

Bre Hünkār Hācī Bektaşī Velī ḥaḳḳında taş kerāmetine münāsebet

Beyt

33b

34a¹⁹⁴

34b¹⁹⁵

35a

59.

‘Ubeydī

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Bu fānī evde ṭāḳ-ı günbed-i devrānı¹⁹⁶ n’eylersin
Yiriñ zīr-i zemīn olur bülend eyvānı n’eylersin

‘Adem mülkine bir gün yaluñuz gitseñ gerek şāhum

Öñüñce şimdi ḳullar yüridüp ‘unvānı n’eylersin

3. Ölürsin gayret-i aḳrān ile ey ṭālib-i manşīb
Ya ‘uḳbāda merātīb ḳaṭ‘ iden yārānı n’eylersin

¹⁹⁴ Mecmuanın 33b ve 34a sayfaları boştur.

¹⁹⁵ Mecmuanın bu sayfasında bazı karalamalar mevcuttur.

¹⁹⁶ devrānı: gerdānı, UBD

Esîr-i cāh olanlar silsile dîvānesi olur

Alup boynuña kayd-ı ʿizzet-i devrānı¹⁹⁷ nʼeylersin

5. ʿUbeydî kayd-ı tenden geç ʿurûc-ı beyt-i maʿmûra¹⁹⁸

Deli olma yûri bu menzil-i vîrānı¹⁹⁹ nʼeylersin

60.

Müfred

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

Efendi yār efendi cān efendi

Seniñ zülfiñ benim boynum kemendi

61.

Müfred

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Hey efendim zulm iderseñ ben faķiriñ cānına

Bu dünyādır kimseniñ itdigi qalmaz yanına

62.

Ḳıṭʿa

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

I.

Efendim ḳulıñam bakma ırāḳdan

Şu ḳuşca cānımı yakma firāḳdan

Belālî zülfiñe ʿāşîḳ olalı

¹⁹⁷ kayd-ı ʿizzet-i devrānı: kayd-ı ḡayret-i aḳrānı, ME

¹⁹⁸ ʿUbeydî kayd-ı tenden geç ʿurûc-ı beyt-i maʿmûra: ʿUbeydî ḥāne-i tenden ʿurûc it beyt-i maʿmûra, UBD

¹⁹⁹ menzil-i vîrānı: menzil-i dîvānı, ME

Unutdım yazıyı kıaldım sebaıdan

35b

63.

Müfred

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Her kim ister görmegi sen mehlikā dīdārını

Bir eline başın alsın bir eline cānını

64.

Müfred

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Luṭf u ihsān ü mürüvvet cümle kāmilden gelir

Her mazarrat kim gelir 'ālemde cāhilden gelir

65.

Müfred

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Çelebilikde begim medḥali yokdur nesebiñ

'İlm ile kāmil olan kişi olur bil çelebi

66.

Müfred

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Begim zibā cemāliñe gönülden 'āşıkam 'āşıq

Gerek öldür gerek dirgir severim ihtiyārım yok

67.

ŞEYḤ VEFA –sellemehü'llāh

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I.

Ṭoğrılık kıl ṭoğrılık ey nîk-nām
Ṭoğrı bir ac görmedüm egrî-i yay
Ṭoğruluk ile irir oğ menzile
Egrilik ile yerinde ҡaldı yay

68.

Müfred

mefā' ilün mefā' ilün fe' ûlün

Nigārın sînesini öpmek olmaz
Hemân yegdir temāşā gin yaқadan

36a

69.

Müfred

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

Yārdan 'ādet idi yāre yazılmaқ kāğıd
Gelmedi gitdi eliñden iki parmaқ kāğıd

70.

Müfred

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Aқdı göñlüm şu gibi sen serv-i bālādan yaña
Gerçi dirler dōstum aқmaz şu bālādan yaña

71.

Müfred

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Yaқında bir güzel sevdim ıraқdan merҳabā eyler

‘ Aceb bilsem anıñ ile beni kim āşinā eyler

72.

Müfred

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

‘ Āşık

Da‘ vī-i İslām idersiñ zülfiñi yüzden götür

Mü’min olan küfr tercih eylemez nūr üstine

73.

Müfred

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

Ma‘ şūķ

Da‘ vī-i İslām iderem zülfimi götürmezem

Haķ Te‘ ālā zulmeti taķdīm ider nūr üstine

36b

74.

Hū

mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ūlün

1. İlāhī hürmet-i Ṭāhā vü Yāsīn

Ḳabūl eyle bu miskīniñ du‘ āsın

Seniñ luṭfiña mazhar düşmeyince

Bu maḥrūm ḳullarıñ bulmaz ğınāsın

3. Ğaribiñdir faķiriñdir bu muḥtāc

Müyesser eyle sulṭānım recāsın

75.

Müfred

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

Hakānī-i zārīñ şakın āh-ı seherinden

Ey gonce-i gülzār-ı leṭāfet çok açıldıñ

76.

Ḳıṭ'a

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

I.

Ağlatma beni iki gözüm derd ile her gāh

Şāyed saña kār eyleye bu āh-ı sehergāh

Ḳaldı ser-i zülfiñde şehā bu dil-i gümrāh

Uşlanmadı dīvāne gönül neyleyeyin āh

77.

Pādişāh-ı Ālem-penāh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

I.

Mīveyi şāh Murād isterse ṭab'-ı pāk-dil

Bāğ-ı nazm içinde zeyl-i tarz-ı zıllu'llāh tut

Ālem-i bākīye irmek ister iseñ Şādıkā

Milk-i fānīye teveccüh ile rāh-ı şāh tut

37a

78.

Maṭla'-ı Laṭīf

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Yollamışsın ruhlarıñ yaqmış güneş ey âfitâb

Yollamak lâzım seyir etdigiñ için bî-nikâb

79.

Maṭla‘ -ı Maḳbûl

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilü

Bulunmaz hâtırımda degme cem‘ iyyetde cem‘ iyyet

Ben ol kâkûl perişanımla cem‘ olmaḳdadur şöḫbet

80.

Maṭla‘

mefā‘ilün fe‘ülün mefā‘ilün fe‘ülün

Ne ‘ arz-ı hâle meded var ne ṭâḳat-i güftâr

Ne oldı hâl bileydiñ sen ey perî-ruḫsâr

81.

Maṭla‘ -ı Nadîr

mef‘ülü fā‘ilâtü mefā‘ilü fā‘ilün

Gül didigiñ şerâb ile ṭolmış piyâledir

Bir barmacık ki eksile pervâzı lâledir

82.

Maṭla‘ -ı Bî-Mişil

mef‘ülü fā‘ilâtü mefā‘ilü fā‘ilün

Geyme pelengî câmenî şîrâna ceng olur

Câmeñ hemân ğazâla şarılmış peleng olur

83.

Maṭla‘ -ı Mevşûf

mef‘ülü fā‘ilâtü mefā‘ilü fā‘ilün

‘ Ārifîñ eksigi çok rif‘ ati kâmil dūnîñ

Böyle kalırsa temām oldu işi gerdūnîñ

84.

Maṭla‘

mef‘ūlū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

Girye itmez ki bile giryesini ben zārîñ

İstedükce yaşarır gözleri ol mekkārîñ

85.

Maṭla‘

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

Bedenim seng-i cefādan yıkamaz yār benim

Ḳal‘alar yapmalu bir pek yüregim var benim

37b

86.

Maṭla‘ -ı Maḳbūl

mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn

Gider nevreste dilberler ki seyr-i bāğa cānānım

Bir iki goncesiz ḳopmuş yirinden verd-i ḥandānım

87.

Maṭla‘ -ı Bî-Mu‘ādil

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

Cānı şordum baña cānānımı gösterdi hemān

Görmedim merdūm-i dīdem gibi bir ‘ārif-i cān

88.

Maṭla‘ -ı Bî-Nazîr

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

Yüzün gör gel berü ol āfitābīñ ictināb etme

Güneş seyr etmege ey şūfī ellerden hicāb etme

89.

Maṭla' -1 Mergüb

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

‘ Ārız-ı yāri koyup mihre idersem nazarı

Bī-başiretlik edip aḡladırın çeşm-i teri

90.

Mergüb

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Ehli vasf itmek kemāliñ cāhil iz' ān eylemez

Kāmil olan kāmiliñ medhinde noḡsān eylemez

38a

91.

Münacāt

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

I.

Dün ü gün zıkr iderem Ḥaḡḡa niyāz edip nidā

Kimseler hiç düşmesin sevgili yārinden cüdā

Pādişāhlar pādişāhı sen efendi ben gedā

Saṇa lāyık bir ‘amel yok bende ey Bār[i] Ḥudā

II.

Bir yüzi kara güneḡkār ‘āşiyem yā Rabbi ben

Nār-ı hicrān içre ḡaldı yandı çeşmim cümleten

Ol ḥabībīñ ḥurmeti'çün şuçımı bağışla sen
Saña lâyıķ bir 'amel yok bende ey Bār[i] Ḥudā

III.

Her kime kılsañ 'ināyet aña 'aşkıñdır delīl
Cūd [u] luṭfīñdan selāmet buldı İbrāhīm Ḥalīl
Merḥamet kıl bu belādan bizi kurtar yā Celīl
Saña lâyıķ bir 'amel yok bende ey Bār[i] Ḥudā

IV.

Ol faķīr-i dil ḳulıñdur hem faķīr ü hem ğarīb
Rūz-ı maḥşerde aña dīdārıñı eyle naşīb
On sekiz biñ 'ālemiñ dermānısın sen [ey] ṭabīb
Saña lâyıķ bir 'amel yok bende ey Bār[i] Ḥudā

92.

Murabba'

mefā' ilün fe' ilātün mefā' ilün fe' ilün

I.

Niyāz idip gele ey dil (...) yalvaralım
Cefāyı terk ide şāyed o şāha yalvaralım
Ayağ tozunı 'uşşāķa kuḥl-ı dīde için²⁰⁰
Getire şāh-per ola rūzgāre yalvaralım

38b

93.

Aḥmedī

²⁰⁰ Bu mısraın vezni bozuktur.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ey şanem sen bî-vefāya nice bir yalvarayım
Başdan ayağa cefāya nice bir yalvarayım

Dil ile cān verelim bir daği dilber bulalım
Sen vefāsız dil-rübāya nice bir yalvarayım

3. Yādlarla sen şafāda fırkat ile ben ğarīb
El açıp ħayr du' āya nice bir yalvarayım

Dil serāyına getirmege sini ey dil-rübā
Elçiler şalıp araya nice bir yalvarayım

5. Aḥmedī yāriñ yolında cānını kıldı nişār
Ebkeme pādişehim nice bir yalvarayım

94.

Sa' dī

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ḥıramān ḳaddiñ ey dilber zihī serv-i revān olmuş
Gözün nergis saçın sünbül yañağın erguvān olmuş

Benefşe lāle açılmış semende ter yañağında
Cemāl-i ṭal' atin billāh ser-ā-ser gülsitān olmuş
3. Yañağında yazılmışdır müselsel müşk ile āyet

Ki cümle hūblarıñ şāhı budur şāhib-ķırān olmuş

Göñül tahtında sen sultān olalıdan eyā Husrev

Yedi yıldız seniñ için felekde pāsban olmuş

5. Cemāliñ naķşını Sa‘ dī göreliden eyā dilber

Esir [ü] ‘āşık-ı miskīn za‘ if ü nā-tüvān olmuş

39a

95.

Beyānī

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Ham-ı ebrūña zülfüñ gūşesinden ter düşer çeşmüm

Meh-i nevden hayāl añlar bulıtdan nem kıpar çeşmüm

Yitürmüş gevherüñ hāk-i rehūñde merdüm-i dīdem

Varup yollara düşmüş nice yıllardır arar çeşmüm

3. Alup ferrāş-ı dīdem destine cārüb-ı müjgānuñ

İderse āsitānuñ hīdmetin görmez zarar çeşmüm

Geçüp bu āsumāndan āsitānuñ cānibiñ gözler

Bugün erbāb-ı himmet içre bir ‘ālī-nażar çeşmüm

5. Bu gülzāruñ gülinden çün ki yer bū-yı vefā görmez

Beyānī gülşen-i ‘ālemde āķır göz yumar çeşmüm

96.

Beyânî

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Yaratdın cümle halkı komadın ac
Beni luṭfın ider mi ğayra muḥtāc

Siperden geçdi ol dem tîr-i Aḥmed

Ehadle ḳāb-ı ḳavseyn oldı mı' rāc

3. Ḥalāl oldı bize emvāl-i küffār
Ḳalalum māl ü mülküñ cümle tārāc

Dem-i küffar ola ol demde deryā

Hevā-yı tîğımızla ura emvāc

5. Beyānî 'avn-i ḥaḳla ṣāh-ı İslām
Putun sır kāfirün çün hāc-ı minhāc

39b

97.

Muhibbî²⁰¹

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

I.

O dem deryā-yı ḳudret urdı emvāc

²⁰¹ Bu şiir Beyânî mahlaslı şaire aittir. Beyânî Muhibbî'nin gazeline tahmis yazılmış.

Vücūda geldi Ādem oldu efvāc
Giyürdüñ cümle şehler başına tāc
Yaradaldan berü hiç kıomadüñ aç
İlāhī etme beni²⁰² ğayre muhtāc

II.

Mu‘ inüm hem zahīrüm pādīshāhum
Tapuñdan özge yok pūst ü penāhum
Yüzüm dergāhuña urdum İlāhum
Egerçi mücrimem ‘afv it günāhum
Anuñ hāķķı ki öldür ehl-i mi‘ rāc

III.

Ġazā-yı dīne serverler benelden
‘Adū-yı bed-liķā ol dem şanelden
Resūl-i Hāķķa şāhib seyf dinelden
Hudā emriyle aña tīg inelden²⁰³
Kılupdur ehl-i küfri cümle tārāc

IV.

İlāhī vir baña rū-yı nezzāre
Uram tīgı ‘adū-yı hāķ-kı sāre
İre ol kıavm-i tuġyāna hasāre
Meger senden olur bu derde çāre
Degil derdim benüm kıābil-i ‘ilāc²⁰⁴

²⁰² İlāhī itme beni: Beni itme ilāhī, MD

²⁰³ inelden: elden, MD

²⁰⁴ Meger senden olur bu derde çāre/Degil derdim benüm kıābil-i ‘ilāc: Meger luķfı ola baña mu‘ āvin /Ki ehl-i şirkden alam yine bāc, MD

V.

Beyānī ūi' rŭñ 'ālīdŭr maḳāmı
 Virŭpdŭr ūāh-ı 'ādil aña nāmı
 Kelāmuñ ūāhıdŭr ūāhuñ kelāmı
 Mübārek eyle yā Rab bu ğazāmı
 Muḥıbbı bula fırūat nite minhāc

98.

Müfred

fā' ilātŭn fā' ilātŭn fā' ilātŭn fā' ilŭn

Çeūm-i meūiñ beūe ğördŭm didim ey cān ḥaūte mi
 Didi (...) helāk eyler anıñçŭn bağladım

99.

Beyānı (Beyānızāde Ayānı)

fā' ilātŭn fā' ilātŭn fā' ilātŭn fā' ilŭn

1. İy fezā-yı ḳudretŭñde vālih ũ ḥayrān 'uḳŭl
 Vādı-i ḥayretde ḳalmıūdur ki sergerdān 'uḳŭl

 Murĝ-ı ūehbāz-ı ḥayāl irmez cenāb-ı ḳudsŭñe
 ūad hezārān bāl aḳup ger eylese cevlan 'uḳŭl
3. Gine kendŭ zātuñ menzılinden bir ḳadem ref' eylemez
 On sekiz biñ 'ālemi ger eylese seyrān 'uḳŭl

Küntü kenzen²⁰⁵ dedi zātuñ zāhir oldı ‘āleme

Kün-fe-kānıñ²⁰⁶ emri ne hayrān olur her dem ‘uqūl

5. Kenz-i lā-yefnāya²⁰⁷ mālīkdür Beyānī ‘ışk ile

Bir gedā şūretdür añı idemez iz‘ān ‘uqūl

40b

100.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Künc-i ‘uzlet ba‘d ez-în bāğ u serāy-ı cān-ı ma’s

‘İşk-ı cānān ba‘d ez-în hem dīn ü hem imān-ı ma’s

41a

101.

Sa‘id

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

I.

Kerem kıl dīnle feryādım ğamıñdan ölmeden ey mäh

Vefā kıl gāhī luṭf eyle baña cevır eyleme her gāh

Dutışdı ‘aşk ile yandı derūnım şāhidim Allāh

Muḥammed nūrı ḥaqqı’çün teraḥḥum kıl Muṣṭafā²⁰⁸ şāh

II.

Ayağıñ öpmeki’çün yollara düşdüm de ḥāk oldım

²⁰⁵ “Küntü kenzen”, “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve bilinmek için halkı yarattım.” manasında olan hadis-i kudsiden eksik ıktıbastır.

²⁰⁶ Ol dediğinde hemen olur.

²⁰⁷ Tükenmez hazine

²⁰⁸ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

Ve lîkin çeşm-i hûn-hârîñ göricek sine-çāk oldım
Meded rahm eylemezsiñ pâdişāhım ben helāk oldım
Muhammed nûrî hākķı'çün terahhüm kıl Muştafa²⁰⁹ şāh

III.

Melāmet eyleme sulţānım oldımsa saña şeydā
Bilürsin ihtiyārı olmaz ' aşķi ādemiñ zīrā
Gözüñ emr eyleyip her dem çeker ebrûlarıñ tuğrā
Muhammed nûrî hākķı'çün terahhüm kıl Muştafa²¹⁰ şāh

IV.

Dil ü cānın fedā eylerken ' aşık vaşl-ı cānāna
Revā mı sīne-i şad-çākı hicrān odına yana
Kül olmadın bu cismim var ise bir çāre-i dermāna
Muhammed nûrî hākķı'çün terehhum kıl Muştafa²¹¹ şāh

V.

N'ola evşāfiñı yazsam habībim Sa' id-i zārem
Ne inkār eyleyem senden saña çünkim hevā-dārem
Elimde ihtiyārım yok ğam-ı ' aşķa giriftārem
Muhammed nûrî hākķı'çün terahhüm kıl Muştafa²¹² şāh

41b

102.

Diger

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

²⁰⁹ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹⁰ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹¹ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹² Bu kelime vezni aksatmaktadır.

I.

Pādişāhım olalı ʿışkıñla bu gön̄lüm ğanī
Yollarıñda hāk idersem taʿn mıdır cān ü teni
Ġayrı gözüm gözlerim her dem sini gözler sini
Gel Muştafa²¹³ şāhım ihsān eyle ağlatma beni

II.

Şabır mı yağma idelden gözleriñ iy dil-rübā
İhtiyāрім gitdi elden ʿaşka oldum mübtelā
Hasretiñden şöyle öldüm taʿn ider eller baña
Gel Muştafa²¹⁴ şāhım ihsān eyle ağlatma beni

III.

Yüzüñi görsem Hudāya şıdķ ile şükr eylerem
Mescide varsam қаşıñ mihrābını fıkır eylerem
Resm-i pākiñ anıñçün Zeliḥādan zıkr eylerem
Gel Muştafa²¹⁵ şāhım ihsān eyle ağlatma beni

IV.

Kaʿbedir dirsem cemāliñ hāk bilir hāqdır sözüm
ʿĀşık-ı şādık degilsem kıbleden dönsün yönüm
Hey meded luḥf eyle şāhum çıkdın iki gözüm²¹⁶
Gel Muştafa²¹⁷ şāhım ihsān eyle ağlatma beni

42a

²¹³ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹⁴ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹⁵ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

²¹⁶ Bu mısraın vezni bozuktur.

²¹⁷ Bu kelime vezni aksatmaktadır.

103.

‘Ulvî²¹⁸

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kāmiliñ gitse vücūdı nice icādı qalır
Sen dañi añla[yı]²¹⁹ gör kim er ölür adı qalır

Bāķi qalmaz saña ey ẖāce bülend eyvānıñ
Terk idersin anı bir gün qurı bünyādı qalır

3. Ol boyı serv-i revān²²⁰ nāz ile reftār idicek
Seyr olunmaz çemeniñ ‘ar‘ ar u şimşadı qalır

İçse bir ‘aşık-ı dil-teşne lebiñ şerbetini
Ağızınıñ haşre degün lezzet ü dadı qalır

5. ‘Ulvî’niñ²²¹ göñlini yaqma ser-i kūyında görüp
Saña ol haste diliñ hātır-ı nā-şadı qalır

104.

Murabba‘

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

I.

Yaşıllar geydigince tūṭi-yi gūyāya beñzersin

²¹⁸ Metinde "Ulvî" başlıklı gazelin hem başlığında hem de mahlas kısmında "Nevî" adı geçmekte olup aslında bu gazelin Ulvî'ye ait olduğu tespit edilmiştir.

²¹⁹ añlayı: añla, ME

²²⁰ serv-i revân: serv-i çemen, ME

²²¹ Nev‘î’nün: ‘Ulvî’nüñ, UD

Siyeh-pūş oldıgınca Ka‘be-i ‘ulyāya beñzersin
Cemālîñ gülşeni cānā açılmış baĝ-ı hüsñ içre
Benim Aḥmedcığım cānım gül-i ra‘nāya beñzersin

105.

Murabba‘

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

I.

Ey saçı sünbül boyı uzun efendi bilmiş ol
Luṭf ile bakıp nazar kıl mübtelāñı görmüş ol
Çāresiz bî-çāreniñ ḥālını bir dem şormuş ol
Gül gibi açıl ey ğonce yüzümüze gülmüş ol

42b

106.

Bākī

mefā‘ ilün mefā‘ ilün fe‘ ulün

1. Geçüp güller serîr-i ‘izz ü nāza
Seherden geldi bülbüller niyāza

Maḳāmıñ āsitān-ı yār idenler
Koyup gitmez Şıfāhān [u] Hicāza

3. Tururlar kıble-i kūyuña karşı
Çemende servler şaf şaf nemāza

Ḥaḳīḳat sırrına vāḳıf degülsün

‘Alākañ var ise ‘ışķ-ı mecāza

5. Yaķarlar Bāķīyi nālān²²² iderler

Güzeller māyil olur sūz ü sāza²²³

107.

Necātī²²⁴

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1. Dime kim yārda yoķ cevır ü cefādan ğayrı

Ne dilerseñ bulunur mihr-i vefādan ğayrı

Beni ağlañ beni kim üstime gelmez öliceķ

Bir avuc toprağ atar bād-ı şabādan ğayrı

3. Dūd-ı āhum ne ‘aceb göklere tıtsa yüzünü²²⁵

‘Āşıķuñ kimisi var ola Ĥudādan ğayrı

Ne ğarāz eyleyeler²²⁶ ‘uşşāk vişālūñ var iken

Ne murād ideñe²²⁷ bīmār devādan ğayrı

5. Yüzüñe tıtsa Necātī ne ‘aceb²²⁸ ĥaclet eliñ

²²² nālān: ‘uryān, ME

²²³ sūz ü sāza: sūz ü nāza, ME

²²⁴ Bu şiir Ozan Yılmaz’ın *Necâtî Divanı* neşrinde 7 beyitten oluşmaktadır.

²²⁵ yüzünü: gözüni, ME

²²⁶ eyleyeler: eyleye, NCD

²²⁷ ideñe: eyleye, NCD

²²⁸ ne ‘aceb: bula ger, ME

Nesi var yüze²²⁹ gelür dest-i du‘ādan ğayrı

43a

Ḥazret-i Resūl şallallāhü ‘aleyhi ve’s-selām buyurmuşdur ki yılda her kişinüñ başına gökden biñ belā nāzil olur. Tokuz yüz toksan (dokuzu) Safer ayında nāzil olur, biri sâ’ir aylarda nāzil olur. Her kim bu du‘âyı Safer ayına çıkınca okursa ol belâlardan emîn ola inşāallāhü te’ālā. Du‘ā budur:

Bismillāhirraḥmanirraḥīm, yā reşide’l-kuvā ve yā şedide’l-fe‘āl yā ‘aziz, zellet bi- izzetike ḥalḫuke, yā muḥsin, yā mücemmīd, yā mün’im, yā mükrim, yā müfaddil, yā lā ilāhe ente, bi- raḥmetike yā erḥame’r- raḥimīn²³⁰

43b

Keli’n nāse ‘alā ḳadri ‘uḳūlihī²³¹

44a

108.

Bāḳī

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Ehl-i dil cānlara meyl it şeref ü ‘izzet bul

Naḳaruñ²³² kānlara ḳıl gevher-i zī- ḳıymet bul

Olma²³³ bī-nām u nişān ehl-i ḥarābāt içre

Yüri var şehr-i melāmetde birez şöhret bul

²²⁹ yüze: gören, ME

²³⁰ “Ḥazreti Resul (s.a.v) buyurmuşdur ki yılda her kişinin başına gökden bin bela iner. Dokuz yüz doksan dokuzu Safer ayında iner, biri ise diğer aylarda iner. Her kim bu du‘âyı Safer ayına çıkınca okursa o belalardan emin olur inşallah. Du‘â budur:

“Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla, Ey şiddetli güç sahibi, ey şiddetli kudret sahibi, ey aziz, ey aziz, ey aziz; bütün yarattıkların senin azametinin karşısında zelil ve hakirdirler; o halde yarattıklarının şerri karşısında bana yet, ey ihsan eden, ey güzel iş yapan, ey nimet veren, ey lütufta bulunan, ey ki senden başka ilâh yoktur. Sen her türlü eksiklikten münezzehsin.”

²³¹ İnsanların akıllarının kavrayışına göre konuşuruz.

²³² Naḳaruñ: Naḳarı, ME

²³³ Olma: Gelme, BD

3. Koyalum sāğarı²³⁴ zāhid saña hem-reng olalum

Bize keyfiyyet-i şahbā gibi bir hālet bul

Meclis-i va‘ za oturmak katı alçaklıkdur

Berü gel meygede şadrında birez rıf at bul²³⁵

5. Zāhid ol şiklet ile uçmağa hazırlanma

Çıkar ol cübbe vü destārı birez hiffet bul

Bī-riyā merd-i Hudāsın bilürüz ey şūfī

Ğarazuñ raḥmet-i Haḫdur o kadar raḥmet bul

7. Kendüden geçse müdām içse ‘ aceb mi Bākī²³⁶

Derd ü gamsuz güzērān eyleye bir sâ‘ at bul

109.

Vahdetī

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Vechüñde ‘ ayān nūr-ı Hudānuñ eṣeri var

Nūrı o görür kim yine nūr-ı başarı var

Zülfüñ tağıdup ‘ arızuñı açduğı bu kim

Bād-ı seḫerüñ gūşıña bir nev-ḫaberi var

²³⁴ Koyalum sāğarı: Varalum bezmiñe, ME

²³⁵ Berü gel meygede şadrında birez rıf at bul: Şadr-ı meyḫāne-i ‘ irfāna yitiş rif at bul, BD

²³⁶ Kendüden geçse müdām içse ‘ aceb mi Bākī: Mey içüp mest-i müdām olsa ‘ aceb mi Bākī, BD

3. Ümmîd-i vişalûñle n'ola geçse bu 'ömrüm

Fürkat şebînûñ ğayeti bu kim şeheri var

Humhâne-i vahdetde beni ayağa şaldı

Var ise baña pîr-i muġānuñ nazarı var

5. Yārāna esenlük degür iy bād-ı şabā gel

Kim Vahdetî'nüñ cānib-i Hākka seferi var

110.

Mü'min Paşa

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Biñ kulaġı olsa şad-berg-i gülüñ

Yine güş itmez fiġānın bülbülüñ

111.

Enîsî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Hār çözdi düġmesin diyü gülüñ

Mātemi var gülşen içre bülbülüñ

112.

Mantıkî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

Gülmesine aldanır mıydı gülüñ

'Aklı başında olaydı bülbülüñ

113.

Ḳıṭ‘a

fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

I.

Hep seni görenler ‘Alī şāhım

Kerremallāhu vecchehū²³⁷ dediler

Zü‘l-fiḳār-ı müjeñle cān verene

Nevverallāhu ḳabrehū²³⁸ dediler

* Allah vechini (yüz, yön, taraf) mükerrrem (şerefli) kılsın meālinde dua olup, Hz. Ali hiç putlara secde ve ibadet etmediği için onun ismi anıldığında hürmeten söylenir.

²³⁸ *Allah mezarını nurlandırın.*

SEÇME SÖZLÜK

A

‘Abbāsī: Hz. Abbâs’a mensub olan

abdāl: derviş

‘adem: yokluk

‘adū: düşman

āfet: şuh ve çekici güzel

āfitāb: güneş

Aḥad: Allah’ın 99 adından biri

‘ahd : söz verme

aḥter: yıldız

‘aḳār: para getiren mülk

āl: kırmızı renk

‘alā’iḳ: ilgiler

āmāl: emeller

‘andelīb: bülbül

‘araḳ-nāk : terli

‘ar‘ar: dağ servisi

āsītān: eşik

āsūde: rahat

āşūb: kargaşalık

‘avn: yardım

āyā: şaşırma

B

bād: rüzgar

bādī ol- : neden olmak

bālā: yüksek

bārān: yağmur

Bārī Ḥudā: yüce Allah

başar: göz; görme

bāṭın: gizli

bed-nām: adı kötüye çıkmış

Celīl: Allah'ın 99 adından biri

bendegān: kullar, köleler

cemāl: yüz güzelliği

berf : kar

cenāb: şeref, onur ve büyüklük
terimi olarak kullanılır, hazret

berīn: pek yüksek, yüce

cevān: genç

bī-hūş: şaşkın, sersem

cevlān: gezinme

bīmār : hasta

cinān : cennet

būd: varlık

cūd: cömertlik

būy: koku

cūş: coşma

bülend: yüksek, yüce

cūybār : ırmak

bünyād: esas, temel

cüdā: ayrı düşmüş

bürrān: keskin

cünūn: delilik

C

cūrm: suç

cāh: mevki, makam

Ç

cām : kadeh

çāh : kuyu

cāme: elbise

çelebilik: efendilik, kibarlık

cārūb: süpürge

çeng: kanuna benzer, dik
tutularak çalınır bir çeşit saz

çerāğ: kandil, mum

çevgān: değnek

D

dād: adâlet, doğruluk

dāğ: yanık yarası

dāmān: etek

da' vī: dāvā

dehân: ağız

dehr: dünya

dem: zaman; soluk, nefes, kan

der: kapı

derd-mend: dertli

derûn: iç, kalp

dest: el

destār: sarık

devrân: devir; dünya, felek

deyr: kilise

dıraḡşān: parlak

dırāz: uzun

ḡide: göz

dil-āvīz: gönlü çeken

dilberān: güzeller

dildār: sevgili

dil-güşā: gönül açan, iç açan

dilrübā: gönül çalan

dimāğ: burun

dīv: şeytan

dīvār: duvar

dūd: duman

duḡter: kız

dūn: alçak

dūr: uzak

E

ebkem: lâl

ebrû: kaş

edâ: naz, işve

ednâ: pek aşağı, alçak

efvâc: bölükler

envâc: dalgalar

envâl: mallar, mülkler

enâniyyet: kendini beğenme

enhâr: nehirler

enîn: inleme

erguvân: kırmızımtırak bir çiçek

eyâ: ey, hey

eyvân: köşk

eyyâm: gün; zaman, devir

F

faḥr: övünme

fāḥte: üveyik kuşu, güvercin

fāriğ: vazgeçmiş

fāş ol-: meydana çıkmış

ferrâş: hizmetçi

fettân: fitne ve fesada teşvik eden

fiğân: feryat

fürûğ: parlaklık

G

gāhî: ara sıra

ğā'ibâne: gizliden

Ġanî: Allah'ın adlarından biri;
zengin

ğarrâ: parlak

ğazâl: ceylân

gedâ: dilenci

genc: hazine

gerdün: dönen; dünya

ḥālet: hal, keyfiyet

gevher: mücevher

ḥālī: تنها, boş, sahipsiz yer

ġinā: zenginlik

Ḥālik: yaratıcı Tanrı

girev yat-: rehin tutulma

ḥam: eğri, bükülmüş

giriṭār: tutulmuş, tutkun

ḥandān: gülen

ġufrān: Allah'ın afv ve merhameti

ḥānümān: ev, bark

gūṣ : kulak

ḥār: diken

gūlgūn: gül renkli

ḥarāb: viran

günbed: gökyüzü

ḥarābāt: meyhâne

gūzerān: geçiş

ḥarābātī: vaktini meyhanede geçiren

H

ḥaṣr: toplama

ḥaclet: utanma

ḥaṭ(ṭ): yeni beliren sakal ve bıyık

ḥāk: toprak

ḥātem: mühür

ḥaḳḳā: doğrusu

Hayy: Allah'ın 99 adından biri

ḥāksār/ḥākisār: toz toprak içinde kalmış, hali perişan

hem-dem : dost, arkadaş

ḥāl: ben

hevādār: hevesli

ḥinnā: kına

İ

ḥirāmān: salına salına yürüyen

ictināb: kaçınma

ḥirmen: harman

iḥtiyār: tercih etme; kabul etme,
rāzı olma; iradesini kullanma

ḥiffet: hafiflik

ins: insan

himmet: yardım

irşād: doğru yolu gösterme

ḥōd: kendi, bizzat, -de, dahi

istiḡnā: aza kanaat etme

ḥūb: güzel

istikrāh: iğrenme

ḥūbān : güzeller

işig: kapı,eşik

ḥuld: cennet

‘işret: içki içme, içki

ḥumḥāne: şarap küpleri konulan
yer

‘itāb: azarlama

ḥūn: kan

iz‘ān: anlayış, kavrayış

ḥūn-āb: kanlı su

‘izār: yanak

ḥūn-bār: kan saçan

‘izz: yücelik, ululuk

ḥūn-ḥār: kana susamış, kan dökücü

K

ḥūn- rīz: kan dökücü, zâlim

ḳāb: uzaklık, mesafe

ḥurrem: gönül açıcı, şen

ḳābil: kabul eden

ḳad(d): boy

künc: köşe bucak

Ḳādir: Allah'ın 99 adından biri

L

ḳalender: dünyadan elini çekip
başı boş dolaşan (kimse)

la' l: kırmızı; dudak

kām: arzu, meram, maksat

lā-ya' kil: aklını yitirmiş, sarhoş

ḳavs: yay

lā-yefnā: fenâ bulmaz, yok olmaz

kec-rev: eğri giden, tuttuğu yol
aykırı, sakat olan

līk: lakin

kenz: hazine

M

keşret: çokluk, bolluk

maḥzā: yalnız, ancak

keşer: cennette bir nehir veya
havuz

mā' il: bir yana eğilmiş, eğik, eğri

keyfiyyet: nitelik

manḳır: bakır para

kuḥl: sürme

manşıb: devlet hizmeti, memuriyet

kūhsār: dağlık yer

māsivā: Allah'dan başka bütün
varlıklar

kūy: mahalle

maṭlab: istek

kūdūret: tasa, gam

maẓarrat: zarar

kūffār: kafirler

maẓhar: bir şeyin görüldüğü,
çıktığı yer

kün: ol, olsun!

ma' zül: azledilmiş, zavallı

medħal: giriş yeri, giriş

meftūn: gönül vermiş, tutkun

mehcūr: ayrı düşmüş

mekkār: hilekār, düzenbaz

mekr: hile, oyun

melāmet: ayıplama

melektuş: melekler âlemi

me-nāl: erişme, nâil olma

menāzil: konak yerleri

merdüm: göz bebeği

mey-gede: meyhane

mihmān: misâfir

minhāc: açık ve geniş yol

mir'āt: ayna

muğān: meyhāneciler

muḳayyed: bağlamak, kaydetmek

muşaffā: tasfiye edilmiş, süzölmüş

muşayḳal: parlatılmış, mücellā

mu' tād: alışılmış

muttaşıl: ulaşan, kavuşan, sürekli, kesintisiz

mücerred: tecrid edilmiş, soyulmuş, çıplak

müdām: devam eden, sürekli

müjgān: kirpik

mürüvvet: yiğitlik, mertlik

müselsel: zincirleme, ardı ardına

müsteṭāb: hoş a giden, beğenilen

müşk: misk

müznib: günahkār

N

nāb: halis, katıksız

nāfe: içi misk kokusuyla dolu kese

nā-hem-vār: uygunsuz

naḥl: fidan

naḫş: nakış, resim

naʿl: nal

naşb: dikme, saplama

neşim: hafif esen, hoş ve latif
rüzgâr

nevā: nağme, âhenk, ses

nevbet: nöbet, sıra

nevreste: yeni bitmiş, yeni hâsıl
olmuş

nezā'ir: nazireler

nezzāre: bakma, bakı

nigîn: yüzük, yüzük kaşı

nihān: gizli

niḳāb : yüz örtüsü

nīk-nām: nāmı iyi olan

nişār: saçma, saçılma, serpmeye,
serpilme

nizār: zayıf

nukre: gümüş

nūş: içme, içiş

P

pāk: temiz

pālehang: dizgin, yular

pāsbān: gece bekçisi

pā/y: ayak

pāyān: son, nihâyet

pāzūbend: kol bağı, kolçak

peleng: kaplan

pelengī: İri kara benekleri olan
(kumaş)

penāh: sığınma, sığınılacak yer

pend: öğüt, nasihat

pertev: ılık, parlaklık

pervāz: uçma, uçuş

peykān: temren

peymāne: kadeh

S

peyveste: ulaşmış, bitişik

şad: yüz sayısı

piyāle: kadeh

şadberk: yüz yaprak

R

şadr: baş köşe

rāh: yol

şafha: sayfa, levha

ravza: çayır çimeni, ağacı, suyu
bol yer, bahçe

sāgar: içki kadehi

recā: dilek, istek

şahbā: şarap

ref it- : kaldırmak, çıkarmak,
yükseltmek

şāhib-ķırān: her zaman başarı,
üstünlük kazanan hükümdar

reftār: gidiş, yürüyüş

sakķā : saka, su taşıyan

reh-güzār: geçilen yol

Şamed: kimseye ve hiçbir
şeye muhtaç olmayan Allah

reng: hile oyun; renk

sebaķ-dān: ders öğrenen

rengīn: hoş, güzel; parlak

seķāvet: cömertlik

rez: bağ kütüğü, asma

selīm: sağlam, kusursuz

rif at: yücelik, yükseklik

ser-gerdān: şaşkın, perişan

ridā: örtü

serīr: taht

rindān: rintler

ser-nāme: mektup

server: bir topluluğun en ileri geleni

setr: örtme

Settār: örten; Allah

seyf: kılıç

seyl: sel

sezā: yaraşır, uygun

şıdk: doğruluk, gerçeklik

şıklet: ağırlık, yük

Sidre: göğün 7. katında Cebrâil'in yeri

silsile: sıra, dizi

sīm: gümüş

sīm-keş: gümüşü haddeden geçirip tel hâline getiren

sine-çāk: yüreği yaralı

sîret: bir kimsenin içi, hâli, tavrı gidişi

sirişk: gözyaşı

siyeh-püş: karalar giymiş, yaşlı

şuffa: sofa

suḥan-şinev: güzel sözler duymaya alışık

sūz: yanma, yanık, ateş

sūzān: yakan, yakıcı

sūḥān: söz

sünūn: yıllar

sūrḥ: kırmızı mürekkep

Ş

şāhper: kuş kanadının en uzun tüyü

şebistān: hâlvet yeri

şehbāz: iri ve beyaz bir doğan cinsi

şehriyār: padişah

şemīm: güzel koku

şemşîr: kılıç

şevket: büyüklük, ululuk

şimşād: şimşir ağacı

şir'ā: satın alma

şu'ā: ışın

şūḥ: neşeli

şühūd: şahitler

T

ta'alluḥ: ilişik, ilgi, bağ

ṭab' : tabiat, yaratılış

tağyīr: değiştirme

ṭāḳ: kubbe, künbet

ṭal'at: yüz, çehre

ṭa'n: kınama, ayıplama

ta'şīr: ürünün onda birini, öşrünü alma

ṭayy: atlama, üzerinden geçme

ter: taze; ıslak, yaş

terahḥum: merhamet etme

teshīr: ele geçirme, emri altına alma

teşne: susamış

teveccüh: çevrilme, yönelme

Ṭūbâ: cennette bulunan ağaç

ṭuğyān: taşma, coşma

tuḥfe: hediye, armağan

ṭūl: uzunluk, boy

ṭulū' : doğma, doğuş

ṭūṭī: dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş

U

ucb: kendini beğenmişlik

uqbā: âhiret

ulyā: çok yüksek, çok yüce

urūc: yükselme

uryān: çıplak

uzlet: yalnızlık

Ü

üftāde: âşık

zeyl: ekleme, etek

V

zibā: süslü; güzel

vaḥdet: yalnızlık, teklik

zihī: ne güzel, ne hoş

Vāhid: tek, bir

zīr: alt taraf

vā' iz: dini öğütlerde bulunan

zü'l-fikār: Hz. Muhammed'in
Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu
çatallı kılıç

vālih: şaşakalmış

züvvār: ziyaretçiler

vech: yüz, surat

verd:gül

Z

zaḥm: yara

zāyi': kayıp, yok olmuş

zebūn : güçsüz, zayıf

zeḳān: çene ile ağız arası mesafe

zer: altın

zerd: sarı, solgun

zerrīn: altından yapılmış, altın
işlemeli

ÖZEL ADLAR DİZİNİ

‘Abbāsī 18/4	Fiğānī 10, 10/5
Ādem 7/4, 8/4, 97/1	Firākī 23/1
Aḥad 37/5	Ġanī 36/3, 30/1
Aḥmed 96/2, 104/1	Hādī 44, 44/5
Aḥmedī 93, 93/5	Ḥāfız 27, 27/5
Aḥsenī 26/5	Ḥak 30/1, 36/4, 40/1, 40/2, 40/3, 40/4, 40/5, 73/1, 91/1, 97/3, 108/6, 109/5
‘Alī 113/1, Allāh 40/1, 101/1, Bākī 1, 1/6, 2/5, 3/5, 4, 4/5, 5/5, 6/5, 8, 8/5, 9/5, 12, 12/5, 13/5, 14/5, 15/5, 16/5, 106, 106/5, 108, 108/7 Bārī Ḥudā 91/1, 91/2, 91/3, 91/4 Bayezīd Edhem 49/1 Beyānī 95, 95/5, 96, 96/5, 97/5, 99, 99/5 Celīl 91/3 Cem 8/5, 17/1 Cennet 28/4 Cüneyd 53/1 Enīsī 111/1 Fatihī-i ‘Ayntābī 22/1 Ferhād 9/1, 29/3	Ḥālīk 32/3 Ḥāverī 18, 18/5 Ḥayy 37/5 Ḥicāz 106/2 Hū 74 Ḥudā 5/5, 18/2, 29/2, 30/1, 34/1, 35/10, 91/1, 91/2, 91/3, 91/4, 97/3, 102/3, 107/3, 108/6, 109/1, Ḥudā-yı Te‘āla 5/5 Ḥusrev 9/1, 28/3, 94/4 Hüdāyī 28/5, 36/5, 37/5, 40/5 İbrāhīm Ḥalīl 91/3 İlāh: 10/5, 97/2 İlāhī 28, 31/2, 34/1, 36, 38, 39, 40, 74/1, 97/1, 97/4

İslām 72/1, 73/1, 96/5	Nūrî 38/5
İstanbul 15/1	‘İsî 27/4
Ḳādir 37/5	‘Osmānî 55
Ka‘be 7/2, 40/3, 102/4, 104/1	‘Ubeydî 17, 17/5, 59, 59/5
Ḳays 28/3	‘Ulvî 103, 103/5
Kevşer 36/5	Rab 36/5, 38/5, 91/2, 97/5
Leylâ 12/4, 28/3	Rabbenâ 37/1, 37/1, 37/2, 37/2,
Leylî 29/3,	37/3, 37/3, 37/4, 37/4, 37/5, 37/5
Mantıķî 112	Resûl 34/1, 97/3
Mecnûn 12/3, 12/4, 28/3, 29/3	Şābit 58
Medhî 20	Şamed 37/5,
Mısr 51/2	Sa‘dî 94, 94/5
Muḥammed 34/1 101/1, 101/2,	Selîmî 7, 7/5
101/3, 101/4, 101/5	Şifāhân 106/2
Muḥibbî 35/6, 41/5, 43, 43/5, 97,	Sidre 28/1
97/5	Sultân Süleymân 41
Murād 77/1	Süleymân 17/1, 26/2
Muṣṭafâ 101/1, 101/2, 101/3,	Şemsî 42, 42/5
101/4, 101/5, 102/1, 102/2,	Şeyḫ Vefâ 67
102/3, 104/4	Şiblî 53/1
Münîrî 21	Şîrîn 9/1, 28/3, 29/3
Mü‘min Paşa 26,110	Şu‘ûr-i Sîrozî 25
Necâtî 107, 107/5	Ṭalî‘î 33, 33/5
Nesîmî 32, 32/5	Ṭubâ 28/1
Ni‘metzâde 19	Vaḥdet 39/5

Vahdetī 109, 109/5

Vāḥid 37/5,

Yahyā 11, 11/5

Yūsuf 35/10, 51/2

Zelīḥā 102/3

Zü'l-fiḳār 113/1

SONUÇ

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz A 2006 numarada kayıtlı eser, 14. ve muhtemelen 18. yüzyıl arasında yaşamış şairlerin şiirlerinin bulunduğu bir şiir mecmuasıdır. Eserin müstensihî/ derleyeni belli değildir. Eserde Türkçe, Farsça şiirlerden başka, hadis-i şerifler, kelâm-ı kibârlar ve mensur parçalar bulunmaktadır. Eserin müstensihî bir tertip kaygısı gütmendiğinden mecmuanın özenli bir tertip düzenine sahip olmadığını söylemek mümkündür. Mecmuanın en önemli özelliği farklı nazım şekil, türde ve çeşitli dillerde yazılmış şiirler ihtiva etmesi ve manzum-mensur karışık örnekleri barındırmasıdır.

Yazmada gazel, kıta, murabba, şarkı, tahmis gibi 10 farklı nazım şekliyle yazılmış 113 şiir mevcuttur. Yalnızca klasik Türk edebiyatına ait nazım şekilleri mevcut olmayıp Türk halk edebiyatına ait nazım şekilleri de bulunmaktadır. Ancak klasik Türk edebiyatına ait nazım biçimlerine, Türk halk edebiyatı nazım biçimlerine kıyasla daha fazla yer verilmiştir. Ayrıca 4 şiir Farsça yazılmıştır. Bu şiirler gazel ve beyit nazım şekliyle kaleme alınmıştır. 113 şiirin 40 tanesi gazeldir. Mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ililün kalıbı ile yazılmış gazeller çoğunluktadır. Bâkî, eserde en fazla şiiri bulunan şairdir. Mecmuadaki 113 şiirden iki şiir hece ölçüsüyle yazılmış, diğer şiirler ise aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsüyle kaleme alınan şiirlerin aruz ölçüsüne ait bütün hususiyetleri bulundurduğu görülmektedir. Mecmuadaki şiirlerde çok sayıda imale, zihaf, med ve kasr, teşdîd örnekleri mevcuttur. Bunlar içinde ise en çok imale yapılmıştır. Müstensihin bazı yerlerde beyitleri aruz ölçüsüne uygun şekilde yazdığı ve dikkatli davrandığı görülmektedir. Müstensihin bazı beyitlerde ise aruz ölçüsüne uymayıp özensiz ve dikkatsiz davrandığı görülmektedir. Böylece yer yer vezni bozuk şiirler de bulunmaktadır.

Eserde mürdef, mücerred, mukayyed olmak üzere üç kafiye türünün örnekleri bulunmaktadır. Ayrıca cinaslı kafiye örnekleri de mevcuttur. Mecmuada Türkçe kökenli kelimeler ile Arapça ve Farsça kelimelerin kafiye yapılmasına rastlanılır. Şiirlerde ek olarak kullanılan redif türü diğer redif türlerine kıyasla daha çok kullanılmıştır. Mecmuada aynı kafiye ve redif türünün kullanıldığı şiirler mecmuada art arda bulunmaktadır. Bu durum, mecmuanın kısmen nazire mecmuası olduğunu gösterir.

Mecmua, farklı yüzyıllarda yaşamış şairlere ait şiirleri içinde barındırması sebebiyle önemli bir dil yadigârıdır. Eserde Osmanlı Türkçesi dilinin gelişimi, tarihi, etkileşimleri, imla husussiyetleri, üslup, Arapça ve Farsça kelimeler gibi birçok unsuru içerisinde bulundurmaktadır. Dolayısıyla bunlardan hareketle *Mecmua-i Eş'âr*, dil araştırmaları için de ehemmiyet arz etmektedir.

Mecmua, yayınlamış bazı divanlara; nüsha farkları sunmak, divanlarda yer alan şiirlere anlam bakımından alternatif kelimeler sunmak, vezin bozukluklarını düzeltmek, divanlardaki şiirlerde yer almayan yeni bir mısra, beyt ve bent bulundurmak gibi değerler taşır. Böylece şüara tezkirlerinde sadece hayatları hakkında bilgilere ulaştığımız, bazen divanı bulunup ama günümüze ulaşmayan ya da sadece şiirler yazdığı bilinen divanı olmayan Ahmedî, Enîsî, Beyânî(ler), Hâdî, Hüsrev, Mantıkî, Medhî, Fâtihî, Mü' min Paşa, Ni' met, Nûrî, 'Osmânî, Sa' dî, Sa' id, Şemsî, Şu' urî-i Sîrozî, Yûsuf, Sâdık gibi şairlerin şiirleri bu mecmuanın incelenmesi sonucunda tespit edilmiş, transkribe edilerek günümüz okuyucusuna kazandırılmıştır. Eserde yer alan 38 şairden 24 tanesinin kimliği kesin olarak belirlenmiştir. Bunlardan 17 tanesinin divanı vardır. Klasik Türk edebiyatının önemli mutasavvıf şairlerinden olan Hüdâyî ve Nesîmî gibi şairlerin şiirleri de mecmuada yer almaktadır. Mecmuadaki 113 şiirden 50 tanesinde herhangi bir mahlas/ser-levha verilmediğinden şairleri tespit edilemeyen şiirler mevcuttur.

Mecmuada bulunan şiirlerin muhteva bakımından genel özelliklerine bakıldığında çoğunlukta olan 16. ve 17. yüzyılda yaşamış şairlerin şiirlerinden hareketle dönemin temayülü hakkında çıkarımda bulunmak mümkündür. Bu yüzyıllarda yaşamış olan şairlerin kaleme aldığı şiirlere bakıldığında mazmun ve kelime seçiminde klasik şiir anlayışından uzaklaşmaya başlandığı söylenebilir.

Çalışmamızın müstensih/derleyenin tüm eksikliklerine rağmen farklı şekil ve türdeki şiirleri bünyesinde barındıran bir şiir mecmuası olması sebebiyle klasik Türk edebiyatı, edebiyat tarihi, metin neşri gibi çalışmalara katkı sağlayacağını umuyoruz.

KAYNAKLAR

- Abdulkadiroğlu, A., (1985). *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l- Asâr Li- Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Gazi Üni. Yayın No:62, Ankara, 677.
- Açıl, B., (2016). *Hâverî (Ö.1565) ve Dîvânçesi*. SBE Dergisi, (16), 172-216.
- Açıkgöz, N., (2017). *Riyâzî Muhammed Efendi, Riyâzî's-Şuara (Tezkiretü's-Şuara)*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>
Erişim Tarihi (06.10.2020).
- Ak, C., (1977). *Muhibbî Divânı*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi, Erzurum. 1594.
- Akkuş, M.,(2008). *Hatîbî, Tezkire-i Şuarâ-yı Bağdâd*. Marmara Üni. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, 244-245.
- Altuner, N., (1989). *Safâyî ve Tezkiresi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi , İstanbul. 1165.
- Arslan, Ö., (2013). *Ubeydî Divânı (Metin İnceleme)*.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, İstanbul. 765.
- Ayan, H., (2014). *Nesîmî*. TDK Yay., Ankara, 927.
- Aydemir, Y., (2001). *Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi, (19),147-156.
- Bozyiğit, E., (2021). *Taşlıcalı Yahyâ Bey Divanı (İnceleme-Tenkitli Metin-Nesre Çeviri-Sözlük)*. Doktora Tezi, Marmara Üni., Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul. 923.
- Canım, R., (2000). *Latîfî, Tekiretü's- Şu'arâ ve Tebsiratü'n- Nuzamâ*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara, 882.
- Coşkun, A.O.,(2017). *Seyrek-zâde Mehmed Asım, Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*.

- Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/>Erişim Tarihi (16.08.2020).
- Çetin, İ., (1993). *Derzi-zâde Ulvî (Hayatı, edebi şahsiyeti ve divanının tenkitli metni)*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ. 626.
- Çınarcı, M., (2017). *Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey, Tezkiretü's-su 'arâ*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (24.01.2022).
- Çiftçi, Ö.,(1996). *Fatîn Davud, Hâtîmetü'l- Eşâr (Fatîn Tezkiresi)*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi SBE, Malatya. 451.
- Develioğlu, F., (2015). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara, 1393.
- Dilçin, C., (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. TDK Yay., Ankara, 476.
- Dilçin, C., (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. TDK Yay., Ankara, 531.
- Doğan, A., (2013). *Açıklamalı ve Örnekli Aruz Bilgisi*. Akçağ Yay., Ankara, 224.
- Erdem, S., (1994). *Râmiz, Âdâb-ı Zuraîfâsı*. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, 266.
- Ergun, N. E., (tsz.). *Türk Şairleri*, Müradiye Kütüphanesi Sayı:1847, Manisa, 384-385.
- Ersoy, E., (2017). *Münirî Divanı*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (24.06.2021).
- Eyduran, A.S., (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tekiretü's- su 'arâ*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (01.01.2021).
- Genç, İ., (2000). *Esrâr Dede, Tezkire-i Şu 'arâ-yı Mevleviyye*, Kültür Merkezi Yay., Ankara, 524-530.

- Gıynaş, K.A., (2011). *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışma Bibliyografyası*. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (25), 246-260.
- Gıynaş, K.A., (2017). *Pervâne b. Abdullah, Pervâne Bey Mecmuası*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (16.08.2020).
- Güler, K., (2010). *Kütahyalı Firâkî ve Bilinmeyen Şiirleri*. Turkish Studies, Vol. 5/1, 1038-1041.
- Gürbüz, M., (2012). *Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi*. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul, 108-112.
- İnce, A., (2017). *Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Efendi, Tezkiretü 'ş-şu 'âra*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (03.12.2020).
- İpekten, H. vd., (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 579.
- İpekten, H., (2016). *Bâki Hayatı-Sanatı- Eserleri*. Akçağ Yay., Ankara, 11-35.
- İpekten, H., (2019). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. Dergâh Yay., İstanbul, 368.
- İnal, İ. M. K., (1969). *Son Asır Türk Şairleri I-II-III-IV*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000.
- İsen, M., (1994). *Gelibolulu Mustafa Âlî, Kühnü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 105-106.
- İsen, M., (1998). *Sehi Bey Tezkiresi "Heşt-Behişt"*, Akçağ Yay., Ankara, 154-155.

- Kanar, M., (2007). *Nizâmî-i Gencevî*. DİA, İstanbul, 33, 183-185.
- Kanar, M., (2011). *Hafız Divanı*. Ayrıntı Yay., İstanbul, 671.
- Karacan, T., (1981). *XVII. Yüzyıl Şairlerimizden Sâbit ve Edisyon Kritikli Divan Metni*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üni., SBE, Erzurum. 447.
- Karahan, A., (1996). *Figânî*. DİA, 13, 57-58.
- Karavelioğlu, M. A., (2011). *Mecmûa-i Kasâid-i Türkiyye*. Titiz Yay., İstanbul, 29-30.
- Kayabaşı, B., (1997). *Fâizî, Kâf-zâde Fâ'izî'in Zübdetül- Eş'âr'ı*. Doktora Tezi, İnönü Üni., SBE, Malatya. 649.
- Kesik, B., “*Selîmî*”. TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/> Erişim Tarihi (03.05.2021).
- Kılıç, A., (2012). *Mecmua Tasnifine Dair*. Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı, Turkuaz Yay., İstanbul, 81-95.
- Kılıç, F., (2017). *Şefkat-i Bagdâdî, Sefkât Tezkiresi*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (24.01.2022).
- Kılıç, F., (2018). *Âşık Çelebi, Mesâirü's-Şu'arâ*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (02.03.2021).
- Köksal, F., “*Tâli'î*”. TEİS, <http://teis.yesevi.edu.tr/> Erişim Tarihi (01.01.2020).
- Kut, G., (1986). *Mecmua*. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, İstanbul, 6, 170-174.
- Küçük, S., (tsz.). *Bâkî Dîvânı*. Kültür Bakanlığı Yayınları, ysz., <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (12.11.2020).
- Levend, A.S., (2018). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Dergâh Yay., İstanbul, 166-167.
- Olgun, İ. ve Draşan, C., (2005). *Farsça-Türkçe Sözlük*. Murat Kitabevi, Ankara, 384.

- Öztürk, Y., (2006). *17. Yüzyıl Şairlerinden Dimetokalı Vahdetî'nin Divan'ının Tenkitli Metni*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul. 134.
- Pala, İ., (2004). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul, 637.
- Saraç, M. A. Y., (2007). *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*. 3F Yayınevi, İstanbul, 298.
- Saraç, M. A. Y., (2016). *Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri I-II*, TÜBA, Ankara, 1415.
- Sevgi, A., (2015). *Beyânî-zâde Ayânî'nin Gazelleri*. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (34), 90-122.
- Solmaz, S., (2005). *Ahdî, Gülşen-i Şu 'arâ*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., İstanbul, 626.
- Solmaz, S., (2016). *Necâtî Hayatı- Sanatı-Eserleri*. Akçağ Yay., Ankara, 13-20.
- Steingass, F., (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, London, 1539.
- Sungurhan, A., (1994). *Beyânî Tezkiresi İnceleme Tenkitli Metin*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üni. SBE, Ankara, 540.
- Şener, O. Z., (2013). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhtevâ*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üni., SBE, Sivas, 546-547.
- Şentürk A. A., Kartal A., (2020). *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Dergâh Yay., İstanbul, 408.
- Şükûn, Z., (1984). *Farsça-Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 706.
- Tezeren, Ziver., (1984). *Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî Hayatı, Şahsiyeti, Tarikatı ve Eserleri*. Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 265.

Tuncer, H., (2014). *Ahterî Mustafa Efendi, Ahterî-i Kebîr*. Nadir Eserler Kitaplığı, İstanbul, 1198.

Uzun, M., (2003). *Mecmua*. DİA, 28, 265-268.

Yılmaz, O., (2015). *Necâtî Bey Dîvânı*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara, 460-461.

Yılmaz, K., (2019). *Güftî, Teşrifâtı's-Şu 'arâ*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi (24.01.2022).

Zavotçu, G., (2017). *Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmed Rızâ, Rızâ Tezkiresi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, <https://ekitap.ktb.gov.tr/> (24.01.2022).